

TRWAIGZNE

1958
№16

Ir jums teikts: tā tauta nicināma,
Kura neziedo priekš goda visu.
Ir jums tālāk teikts: kas meklē paglābt
Savu dzīvību, tas zaudē viņu.

(J. Rainis)

Savas tautas lielais dzejnieks, tu droši varēji rakstīt šīs rindas, tu zināji: tava tauta savu godu vienmēr nosargās. Tu zināji vēl: tavi drosmīgie brāļi un māsas, kas tik ļoti mīl dzīvību un dzīvi, desmitkārt mīlāk mīrs, lai savā tautā dzīvotu mūžos, tie gļēvi nosargās savu kailo dzīvību un mirstot nezūdis nemīnā.

Vakar latviešu tauta nosvinēja savas Padomju republikas astoņpadsmitos šūpa svētkus, bet šodien tūkstošiem ridznieku jau agrā priekšpusdienā dodas uz Apgabala virsnieku namu, lai atdotu godu, vēl reiz pateiktu paldies varoņiem, kas tautas laimel ziedoja savas dzīvības. No dažādiem Tēvijas kara frontes iecirkņiem uz Rīgu atvesti vairāku latviešu strēlnieku divīzijas karavīru, kā arī latviešu partizānu vienību cīnītāju pišļ. 22. jūlijā tos guldīja dzimtenes smiltainē.

Saudzīgi uz saviem pleciem bijušie frontinieki un partizāni iznes divdesmit divus zārkus, divdesmit divas kara mašīnas tos aizved uz Brāļu kapiem.

Smaigi, pelēki mākoņi klāj debesis... Raupjas lietus lāses sītas sejā, bet simtiem un simtiem pavadītāju lielais gājiens iet un iet... Vēl tūkstoši un tūkstoši stāv ielu malās — Rīgas strādnieki atsegtām galvām atvadās no tiem, kas cīnījās un krita, lai fašistu jūgā nomāktā Rīga, kā dziesmā teikts, atkal kļūtu brīva un līksmi dimdētu.

Kapos pie pavadītājiem pieskrien zilacaina meitenīte. Maza maza roka pasniedzas, dod žurnāla «Bērniņa» redaktorei, kādreizējai frontes sanitārei, Inesei Spurai ziedu pušķīti: — Lūdzu, nolieciet uz viņu kapa, — teic meitenīte un tās māmiņa mudina: «Nemiet. Viņa pati vēl maziņa, arī miedziņš nāk.» Biedrene Spura panem raibos puķu zirnišus, pelēki sudrabiņos tīmeklišus un pieliek sarkanajiem rožu ziediem. Māte un bērns mierīgi dodas mājup.

Un, redzot to, uzmācas doma: vai tik Libānā mūsu kādreizējais sabiedrotais ar savu rīcību šodien neapdraud arī šīs mātes mierīgo dzīvi? — Vai taš mūsu ausis neliek ieskanēties senai dziesmai par slīdēm, kas dun, kad latviešu strēlnieki uz fronti brauc? — Nē, nē! Šo dziesmu negribas prātā atsaukt. Un negribas ticēt, ka amerikāņu tauta ļaus sevi grūst neņodā, kļūs nīstama un nicināma.

Bet jums, mūsu mīļie, kurus šodien guldām dzimtās zemes klēpī, mēs solāmies turpināt jūsu uzsāktu cīņu par mieru; solāmies uzcelt ēku, pie kuras pamatu likšanas bijāt klāt. Mēs uzņemamies rūpes par to, lai bērni var mierīgi dusēt dienvīdū. Un jūs mēs neaizmirsīsim, jūs, tos, par kuriem Rainis sacīja:

Pusmūža vien tu cīnās baudīji,
Par savu tautu mūžu atdevi, —
Tavs mūžs nav zudis, auģš tev labā ziņā:
Simts mūžu dzīvos! tu tautas mīnā.

TAVS
MŪŽS
NAV
ZUDIS

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERĀRI
MĀKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS
1958. GADA AUGUSTS Nr. 18 (194)
IZNĀK DIVAS REIZES MĒNEŠĪ

Līgatnes papīru fabrikas Jaunais strādnieku celiņš.

pu 200 58-30-14

FABRIKA ČETRU KALŅU PAKĀJĒ

Vai jūs zināt, kur ražo papīru, uz kā iespīz mūsu žurnālu? Kas darina balto papīra au-deklu Lielajā Padomju un Medicīnas enciklopēdijai, zināt, uz kā nodrukāts mūsu tautas eposs «Lāčplēsis», «Dons Kihots», Maskavas, Leningradas Arhitektūras vēsture un daudzi citi monumentāli grāmatu izdevumi? Šī papīra dzimtene ir Līgatnes papīru fabrika. Bet sāksim visu pēc kārtas.

NO AKMENS BLUĶIEM LĪDZ TIPOGRĀFIJAS PAPĪRA RULLIM

Mūsu priekšā gara, dažādām rakstu zīmēm un attēliem izgreznota akmens blūķu un māla tāfeļu rinda. Vai tā ir kāda dzejnieka poēma, kāda varena kara vadoņa kara taku apraksts? Varbūt mīlestības vēstule? Tas nav svarīgi, bet fakts ir neapstrīdams: šie priekšmeti ir mūsu tagadējā papīra priekšteči.

Senajiem ēģiptiešiem šāds rakstāmpapīrs bija jau par smagu un neparocīgu. Apmēram 3000 gadus pirms mūsu ēras akmens un māla

tāfeļu vietā viņi sāka lietot papirusu koka sloksnes. Aizvien progresējošai cilvēcei arī šis «koka papīrs» izrādījās par nelietderīgu un novecojušos. Tā vietā stājās pergaments, Jūsmīgas vārsmas dzejnieki tad rakstīja uz teļu un vērsu ādām.

Bet praktiskajiem ķīniešiem šāds aprakstāmais materiāls likās vislielākā izšķērdība. Viņi leņķoja taupību. Mūsu ēras 2. gadu simtenī kāds vīrs vārdā Cai-Lun atrada paņēmieni, kā no lupatām un bambusa koka šķiedrām izgatavot pavisam jauna veida rakstāmpapīru. Vertīgais atradums sāka parstāigāt zemes un tautas. Pēc ķīniešu metodes drīz vien papīru sāka ražot korejietī, japaņi, indieši un citas Āzijas tautas.

Eiropieši ar papīra ražošanas māku iepazīnās krusta karu laikā Arābijā. Pirmie to apguva spāņieši, bet 11. gs. arī franči un itālieši. Vēlāk sevišķi slaveni papīra ražotāji kļuva holandieši.

Dzintarjūras krastus papīra uzvaras gājienš

sāstiedza tikai 17. gs. vidū. Pirmo papīru Latvijā izgatavoja hercoga Jēkaba papirdzīrnavaš 1646. gadā Kurzemē.

Līdz pat 18. gs. otrai pusei papīru izgatavoja tikai rokām. Tas piederēja pie luksusa liēm, ko vareja atļauties tikai mūžnīekti un naudīgi tirgotāji. Bet pieprasījumi pēc papīra bija milzīgi. Laudis alkā pēc iespīesta vārda, pēc jaunām idejām.

Pilnīgu apvērsumu papīra rūpniecībā 1799. gadā radīja francūzis Nikolajs Luljs Roberts, kam Parīzes patentu valde izdeva pirmās papīrmašīnas uzstādīšanas licenci. Šai rūpniecības nozarei pavēras plašas nākotnes perspektīvas. 1845. gadā sakšu strādnieks Fridrihs Kellers izgudroja pirmo defibrēru — koksnes sasmalcinātāju slīpmašīnas īeguvei. Papīra ražošanā savu vārdu teica arī zinātne. Anģļu un amerikāņu ķīmiķi ar skābēm no koksnes atdalīja lignīnu, kas stipri uzlaboja papīra kvalitāti.

Modernā tehnika un ķīmija pašos pamatos pārveidoja papīra ražošanas procesu. Cilvēka roku darba vietā stājās mašīnas. Mūsu dienās ne tikai no lupatām un kaņepājiem, bet arī skuju koku koksnes, zemas kvalitātes kokvilnas, stepju zālēm, salmiem, tabakas un kukurūzas šķiedrām papīrmašīnas izveido snīgbaltus, masīvus tipogrāfijas papīra rullīus.

GADSIMTA GAITĀ

Vēl sodien Vidzemes Svecē ir bagāta ar mežiem, bet kadreiz te bija īsti mūža meži.

Skats uz fabrikas galvenajiem kōpūsēm.

Uz šīs ēkas pamatiem 1816. gadā sāka darbottes pirmā, papīrražotnava Līvānā.

Ceturtais papīrmašīnas būvētājs inženieris Irmāks Elmārs Noriņš ar palīgu Nikolaju Čugunovu. Viņa vadītie ļaudis uzvarēja fabrikas 100 gadu piatvēršanas sociālistiskajā sacensībā.

Papīrmašīnu (bobīnu) sagriešanas nodalā.

Kokmasas cōha meistars Ekerts un strādniece Čaune pārbauda celulozes mītrama pakāpi.

Holenderu strādniece Karlīne Blumberga fabrikā strādā jau 7 gadus.

Komjaunietis Gūnārs Vānags, fabrikas labākais virpotājs.

necaurejami sli. Ūdensceļš, milzīgi meži, ūdens spēks un lētas darba rokas bija par cēloni tam, ka te jau pagājušā gadu simteņa sākumā kādus 12 kilometrus augšpus Siguldas attīstījās viena no pirmajām papīra ražošanas manufaktūrām Latvijā. XX gadsimta sākumā šī Līvāņu papīra fabrika bija viens no ievērojamākajiem tāda veida uzņēmumiem visā Eiropā. Gandrīz divas trešdaļas no visa sava pirmā lauma papīra tā sūtīja uz ārzemēm līdz pat tālajai Austrālijai un Japānai.

Tiesa, otrajā pasaules kara vācieši atkāpāmies uzspriecināja 50 veco uzņēmumu. Bet tā ir pagatne, fabrika sen atjaunota, modernizēta, saņēmusi jaunas mašīnas un ir atkal viens no labākajiem papīra ražošanas uzņēmumiem mūsu zemē, kas šā gada jūlijā atzīmēja savu 100. to dzimšanas dienu.

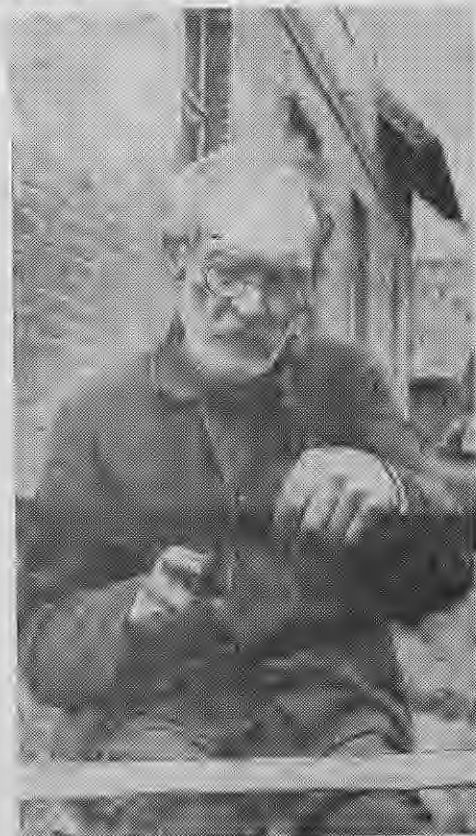
Papīra ražošanas sākums Līvānē saistās ar Paltmales muižas dzirnavām, kur tika ierīkota lupatu, toreiz galvenās papīra izejvielas, maltuve. Šīs vēsturiskās ēkas pamati uzglabājušies līdz mūsu dienām. Tagad te ierīkots pasta, plīts un veikals. No 1814. līdz 1816. gadam papīrmaltuves tuvumā, tagadējās fabrikas galvenā korpusa vietā, uzcelta manufak-

tūras ēku, kur arī sākās darba dalīšana papīra ražošanā. Pēc ārzemnieku parauga arī līvāņieši pamazām sāka cilvēka roku darbu aizstāt ar vienkāršākiem mehānismiem. 1830. gadā Līvāņu papīra manufaktūrā jau bija seši holenderi — celulozes sasmalcinātāji, 15 spīdes un divas lupatu griežamās mašīnas.

Līvāņu papīra darinātāju saime strauji kuploja. Ja 1818. gadā manufaktūrā bija 16 strādnieku, tad nākamo 12 gadu laikā nodarbināto skaits te pieauga līdz 71 cilvēkam. Mehānizējot ražošanu, uzlabojās un palielinājās arī papīra kvalitāte un produkcija. Sākotnējā 3031 rīsa vietā 1827. gadā līvāņieši jau saražoja 3726 rīsus papīra un 4220 pu-du papes.

19. gs. pirmajā pusē papīra manufaktūra piederēja Rīgas tirgotājam K. Kiberam, bet 1865. gadā tā pārgāja Rīgas papīrfabrikas akciju sabiedrības īpašumā. Lai gan bija uzstādītas modernas papīrmašīnas, strādnieku izpeļņa bija zema — viriešiem piecas kapeikas dienā, bet sievietēm un pusaudžiem gandrīz uz pusi mazāk. Sevišķi lielu uzplaukumu fabrika piedzīvoja lielkapitāla koncentrācijas laikā pagājušā gadu simteņa 90. gados. Darba ierindā stājās trešā papīrmašīna, enerģijas ie-

Jānis Temmers bija 1917. gadā strādnieku sapulcē pirmais ievēlētais fabrikas direktors.

Līvāņu papīru fabrikas «dvēsele» — direktors Leonards Volģins savos īsajos atpūtas brīžos.

Līgatnes papīrfabrikas kokzāģētava.

Automāšņas garāžas Līgatnes smilšakmens klintis.

gūvei sāka lietot Anglijā iepirktais akmeņogļes, zirgu transportu aizstāja dzelzceļš, fabrika un ciemata ievīlka elektrību, rūpnīcas teritorija paplašinājas ar atpūrkajiem «Rēndēns», «Grīvnieku» un «Plūču» saimniecību gruntsgabaliem.

Ita zelta bedre to īpašniekiem fabrika kļuva īsi pirms pirma imperialistiskā pasaules kara sākuma. No 1885. līdz 1916. gadam akciju sabiedrība nopelnīja 8.963.409 zelta rubļus, bet tai pašā laikā ilggadējo strādnieku prēmijām atvēlēja tikai 3672 rubļus — pus procentu no tīras milzu peļņas. Toties baronu Mencendorfu ģimenes locekļi, kuriem no izlaistajam 960 akcijām piedereja 681, uz katru akciju, kuras nominalvērtība bija 250 rubļu, saņēma 80 rubļu dividendes.

Līgatnes papīra ražotāju slava aplidoja plašo carisko Krieviju. 1894. gada Peterburgas Izstādē viņiem piešķīra Lielo zelta medaļu, bet divus gadus vēlāk, Viskrievijas Makslas un rūpniecības skatē, tie izpelnījās visaugstāko apbalvojumu — tiesības uz fabrikas ražotā papīra iespiest cara ģerboni, ko sauca par «carskaja bumaga». Pirmā pasaules kara laikā līgatnieši izgatavoja ļoti vērtīgu papīra šķirni svarīgu valsts dokumentu un ģenerālštāba karšu drukāšanai.

IERINDAS SOĻI

Ierindā soļo ne tikai cilvēks, bet vesels kolektīvs. Arī vesela rūpnīca. Tiesa, Līgatnes fabrikai ir 100 gadu, bet cik gadu desmiti pagāja arī revolucionāras cīņās? 1905. gada brāzmas te atstājušas dziļas pēdas cilvēku sirdīs. Taču vēl šodien ir dzīvs viens otrs no tā laika notikumu lieciniekiem un līdzdalībniekiem. Cīņa par desmit stundu darba dienu, par brīvu svētdienu, par cilvēciskiem apstākļiem cehos, — par to visu te varētu pastāstīt ne viens vien līgatniecis. Un vai pašā Līgatnē un tās apkārtnē neatceras 1917. gada 28. novembra Paltmales bezzemnieku un strādnieku komitejas lēmumu par fabrikas nacionālizāciju? Toreiz uzņemuma priekšgalā nostājas strādnieks J. Temmers.

Simts gadi ir ilgs mūžs rūpniecībai... Saja laika radusies vecu vecā līgatniešu papīrražotāju cilts, kuras krietnās tradīcijas turpina bērni un bērnu bērni. Ja jūs, svešinieki, nejauši iemaldāties Līgatnē, jums godam minēs simtiem darbinieku, kuri fabrikā nostrādājuši 20, 30 un vairāk gadus. Tādi uzvardi kā J. Temmers, Cimbuļu un Vanagu ģimenes, A. Meistars, J. Pauga un daudzi citi pazīstami katram istam līgatniecim.

Ko nozīmē «līgatniešu papīrražotāju cilts tradīcijas»? Rūpniecības šodienas panākumi. Kādreiz fabrika ražoja dažas simts tonnas papīra gada laikā. Tagad šie tonnu simti sastāda virsplāna produkciju vien. Ja visu četru līgatniešu papīrmašīnu diennakts produkciju iztalsnotu vienā nepārtrauktā līnijā, «papīra šoseja» sniegtos tālu vēl aiz Maskavas, bet ar vienas papīrosu čaulīšu papīrmašīnas gada devumu varētu gandrīz septiņkārt aplīt zemes lodī pa ekvatoru. Un vai nav lepnoms, ka tieši līgatnieši ir vislabākie meistari Savienībā vaku papīra ražošanā? Un kā lai nepriecājas mūsu skolas bērni par to, ka līgatniešu burtiņu automāti gadā spēj izgatavot ap 100 miljonu burtiņu?

Jā, Līgatnes papīra rūpnīca soļo ierindā, pie tam labāko papīrfabriku vidū.

Patī Līgatnes fabrikas apkārtnē, kas atrodas Vidzemes Svecīes centrā, ir reti gleznaina un atgādina istu kalnu zemi. Līgatnes upīte, kas fabrikai un strādnieku ciematam ir devusi vārdu, ar savām dziļām gravām, tumšiem egļu mežiem, te gaišām, te tumšām smilšakmens klīnī sienām, kurām la laužas cauri, šo kalnu ielejas ainavu vēl pastiprina.

Kad būstiet Līgatnē, noteikti apciemojiet strādnieku ciematu. Te satiekas pagātne ar šodienu. Tā ciemata daļa, kas radusies jau pagājušajā gadsimtā, atšķiras ar vecu vecām koka mājiņām, kuru pamati dziļi iegrimuši zemē — tumšās, pat melnās sienās, šķiet, apkvēpinājuši paši fabrikas dūmi, kurus te gadu desmitiem vējš dzenājis pāri Līgatnes upītes ielejām. Toties jaunais ciemats top no ķieģeļiem un betona, ar daudzstāvu mājām un ērtībām. Bet kaut arī šeit satiekas divi gadsimti, pat divi laikmeti, te krasi manāms latviešu tautas raksturs: strādīgums, kaisle uz puķēm, dārzēm, košuma krūmiem un galvenais, — ārkārtīga darba mīlestība. Lai cik mazs būtu dārziņš pie katras mājas, katra dobiņa ir apkopta, katra puķīte laistīta, brīžiem pat jābrīnās, ka tik daudz bērnu apkārt, bet dobes nav nomiditas, puķes nav nolauztas, nedzird pieaugušo kļaiņas, kas apsauktu bērnu saudzēt dārzu. Grūti pateikt, kād un kur radušies šie latviešu rakstura tik īpatnējie vaibsti — mīlestība uz dārzēm.

Pat ja jums neteiktu, ka jūs esat strādnieku ciematā, tas tūlīt uzkrīt pēc pirmās pastaigas pa šī ciemata ieliņām. Katrs, kas jums nāk pretī, ir saistīts ar fabriku. Tepat bija strādājis viņa tēvs, tēvatēvs un arī vectēva tēvs. Proletariāts, kas uz saviem pleciem iznesis to pašu likteni kā viņu šķiras brāji Rīgā, Liepājā un Daugavpilī, šķiras brāji visas Latvijas fabrikās un rūpnīcās.

Cauri Gaujmalas mežiem papīra fabrikas produkcija sāk ceļu pie patērētājiem.

L. Bļodnieka foto

Pensionāre Marta Vanaga fabrikā nostrādājusi 32 gadus.

Pensionārs Kārlis Vanags papīra ražojis nepārtraukti jau 55 gadus.

Pensionāri Emīls un Karlīne Cimbuļi, kas abi kopā fabrikā nostrādājuši 111 gadus.

Pensionāre Desalnu māte ar savām mūlēm.

Bet pagātne atkāpusies, tās ēnas kļūst arvien bālākas, pamazām izgaist. Brīžiem liekas, kāds divvalns kontrasts, ka šeit tadā brīnumjaukā dabas stūrī ir rūpnīcas dūmeņi, ir kvēpi, mašīnas, darba dūna. Taču te sanāk tūkstošiem tūristu un ekskursantu ik gadus — kājam, laivās, ar mašīnām, ar velosipēdiem, motocikliem — no malu malām. Kad skolas beidzas, tad visvairāk sastop skolnieku grupiņas ar skolotājiem priekšgalā, kuriem vēlāk seko atpūtnieki un makšķernieki.

A. Salka

MINĒJUMU ZEMĒ

Cilvēks atminēs seno miklu

No seniem laikiem Antarktīdā ir dēvēta par mirušu ledus tukšnesi. Bet šodien? Šodien to vairs nevar teikt. Tagad Antarktīdā jau ir ap seši tūkstoši ledzi votāju. Divpadsmit valstu zinātnieki šeit izdara pētījumus sakarā ar Starptautiskā ģeofiziskā gada programmu.

Pavisam Antarktīdā darbojas

Šis trīs metrus augstais krusts uzcēlts Hat-Pointā par piemiņu angļu zinātniekam Antarktīdas pētniekam Robertam Skotam, kurš vadīja antarktiskās ekspedīcijas no 1900.—1904. g. un no 1910.—1912. gadam. Otrās ekspedīcijas laikā Skots sasniedza Dienvidpolu un atpakaļceļā gāja bojā.

24 zinātniski pētnieciskās stacijas un sešas no tām pētījumus izdara padomju zinātnieki. Viņu pašreizējais darbs, jaunie atklājumi un atziņas darījušas bagātāku mūsu zinātni, mūsu priekšstatu par Antarktīdu — tālo zemi, ko XIX gadsimta sākumā atklāja krievu ekspedīcija Fedeja Belinshauzena un Mihaila Lazareva vadībā.

Pārvarēdami turpat četrus tūkstošus kilometru pa ledāju un sniega laukiem, padomju zinātnieki februārī noorganizēja jaunu zinātniski pētniecisku staciju «Sovetskaja», kas no krasta bāzes ir pati tālāka.

Un tā vien šķiet, ka «Jaunais burvis» — aukstums, vēledamies nosargāt Antarktīdu, grib ledū iesaldēt mūsu zinātniekus — 19. jūnijā stacijas «Sovetskaja» rajonā viņš bija uzsūtījis —81,2° C lielu salu! Pie šādas temperatūras cilvēks vēl nekad nav uzturējies. Tāds aukstums ne vien graujoši iedarbojas uz dzīvību organismu, bet rada arī izmaiņas dažādos metālos un vielās. Pie —80 grādiem metālu izturība pret spiedienu palielinās, taču krasī samazinās izturība pret triecieniem. Ledus pie —80° kļūst tik ciets, ka pat ar zāģi to nesazāģēt, toties tas ir daudz trauslāks nekā parasti.

Udens pilniens šādā aukstumā, nokritis uz ledus, lēk kā uz karstas pannas, acumirkli sasaldē un pārvēršas apaļā lodītē. Mūsu polārpētniekiem šādā salā pārstāja darboties mēraparāti, sasala tinte, kaut tai bija pielīta antifrize. Pat petroleja pārvērtās mitrā sniega masā.

Jo sevišķi postošu iespaidu šāds sals atstāj uz dzīvību organismu. Izmēģinājumi rādījuši, ka, ja suni ievieto kamerā, kur temperatūra ir —80°, tad jau ar pirmo brīdi visā dzīvnieka organismā vērojams stiprs satraukums — paastrinās pulss un elpošana. Ķermeņa temperatūra strauji krīt, un jau pēc stundas dzīvnieks nobeidzas.

Polārpētnieki Antarktīdas iekšienē jau laikus sagatavojas bargajai ziemai. Stacijā tika sagatavots viss, kas nodrošinātu normālus dzīves un darba apstākļus. Telpās temperatūra visu laiku tiek uzturēta no +17 līdz +20 grādiem. Laukā, ārpus telpām polārpētnieki neuzturas ilgāk par 20 līdz 30 minūtēm, un arī tad pielieto aizsarglīdzekļus sejas pasargāšanai no sala. Ipašas aizsargmaskas, speciālas brilles, gofrētas šlūtenes ar skābekļa aparātiem — tas viss ik mirkli ir pie rokas pētniekiem. Ja meteoroloģiskie un aeroloģiskie novērojumi tiek izdarīti uz klaja lauka, tad roku, kāju un ķermeņa pasargāšanai no apsaldēšanas tiek lietoti īpaši elektriskie sildītāji.

Cilvēki pamazām aprod ar bargo klimatu, organisms pielāgojas zemajai temperatūrai un tomēr — ilgstoša uzturēšanās šādā salā ir un paliek bīstama. Taču mūsu zinātnieki nedomā atkāpties. Sagatavojušies visādām varbūtībām, tie cieši nolēmuši «at-

minēt miklu», ko sniega kalnos pasleptu glabā «ledus mīlzis» — Antarktīda.

Vai agrākās atziņas būs jānomaina?

Ik tālākais solis neizpētītajās sniega klajotnēs nes jaunus, pat pavisam negaidītus atklājumus un no tiem izrietošus secinājumus. Lūk, šodien visas pasaules zinātnieki satraukti debatē, diskutē, jautā: kā ir ar sesto kontinentu? Vai tas eksistē, vai tāds pastāv?

Selsmiskie izlūkojumi, kas notikuši Antarktīdas rietumu daļā, atklāja, ka strēle starp Uedelas un Rosas jūrām nemaz nav sauszeme, — tā ir vienkārši ar ledus kalniem pildzīts līcis. Amerikāņu zinātnieks Fins Rone apstiprina, ka gandrīz viscaur ledus blāķi atrodas zemāk par jūras līmeni, — tie nogūlušies tieši uz okeāna dibena. Pie līdzīgiem atzinumiem nonākuši arī padomju zinātnieki, Starp citu, izrādījies, ka ekspedīcijas bāze — ciemats «Mirnij» nemaz neatrodas uz kontinenta, kā visu laiku domāja, bet gan uz salas.

Līdz pat šim laikam gandrīz visi zinātnieki uzskatīja, ka Antarktīdas austrumu daļa, bez šaubām, ir senā kontinenta atliekas. Taču arī šai jautājumā tagad radušās domstarpības. Padomju zinātnieki ar seismoskopa palīdzību izdarīja izlūkošanu no Mirnajas līdz pat Pjoperskas stacijai un guva negaidītus rezultātus: Melnais vairums ledus slāņu biezuma izmēru apliecināja, ka arī tie ledus gul zem okeāna līmeņa, tieši uz jūras dibena. Tikai vietvietām virs jūras paceļas klīnts leži — acīm redzot tās ir salas.

Taču galīgi noteikt noslēpumainā kontinenta «likteni» varēs tikai tālākie pētījumi. Izmērit ledus biezumu ar seismiskiem aparātiem Antarktīdā nepavisam nav tik vienkārši. Ledus šeit nav izveidojies, ūdenim sasaldot, bet gan sniegam sapresējoties zem milzīgā spiediena. Virspusē sniega slānis vēl ir diezgan iedens, pilnīgi nepārvērties ledū. Tādēļ izlūkošanas sprādzieni nokļūst, noslāpst šai biežajā sniega segā, — tos vajag atkārtot vairāk reizi, līdz iegūtu pilnīgi neapšaubamas atziņas.

Taču kaut uz jautājumu: «kontinents vai Antarktīdas arhipelāgs?» zinātnieki vēl nav devuš galīgu atbildi. Ja arī eksistētu kontinents, neapšaubāmi, ka tā apmēri un robežas ievērojami atšķirtos no Antarktīdas ledusbrūņu apmēriem un robežām.

Glaciologi (glacioloģija pēti ledu kā fiziski ģeogrāfisku faktoru) jau tagad apgalvo, ka agrākais priekšstats par Antarktīdas ledusbrūņu biezumu jāizmaina. XX gadsimta sākumā profesors Davids (viens no vecākajiem Antarktīdas pētniekiem) rakstīja, ka, ja izkausētu Antarktīdas ledusbrūnas, kuru biezumu uzskatīja ap 550 metru, tad okeāna un visu zemju jūru līmenis paceltos par 15 metriem. Tagad šo skatīl

vajadzēs vismaz trīskāršot, jo pētījumi apliecinājuši, ka Antarktīdas ledus slāņu biezums ir 2 un pat vairāk kilometru.

Kāda ir zemākā temperatūra?

Meteorologi savā starpā strīdas: kāda ir zemākā temperatūra uz Antarktīdas? Daudzi domā, ka tā var pazemināties pat līdz —100 un vēl vairāk grādiem. Padomju zinātnieki aizstāv citu uzskatu, viņi apšaubā, vai tā varētu nokrist zemāk par —85 grādiem.

Šiem strīdiem ir dziļa un būtiska jēga. Līdz šim uzskatīja, ka Antarktīdas ledus laukos visu ziemu valda tikai anticikloni. Šeit itin kā neesot gaisa masu straujas pārvietošanās, tāpēc arī temperatūra tikpat kā nemainoties un varot būt ļoti zema.

Starptautiskā ģeofiziskā gada jau pirmo desmit mēnešu novērojumi satricināja šīs senās teorijas. Pati zemākā temperatūra —81,2 grādi, pagaidām tikai reģistrēta 19. jūnijā stacijā «Sovetskaja» rajonā.

Taču pat no krasta vistālāk atrodošos padomju staciju meteorologi ziņo arī par ziemas temperatūras diezgan straujām svārstībām. Ievērojami mainīgs esot arī atmosfēras spiediens. Tātad Antarktīdas iekšienes rajonos arī ziemā iespējams cikloni. Bet tas nozīmē, ka mistiskajai «vispēcīgā anticiklona» valdīšanai pienācis gals. Tas liek arī vērtēt un pārvērtēt agrākos uzskatus par visas pasaules klimata «mehāniku». Acīm redzot Antarktīdas loma pasaules klimata īpatnības ir daudz nozīmīgāka, nekā to vēl līdz pat šim laikam uzskatīja.

Ledus noliktavu dārgumi

Antarktīdas dziļumos zinātnieki saskata arvien jaunus un jaunus bagātību krājumus.

Akmeņogļu slāņi, kas atklāti Viktorijas zemes un Karalienes Modas zemes kalnos, pēc amerikāņu ģeologu aprēķiniem ir vieni no lielākajiem pasaulē.

Karāja Georga V krasta morēnā atrastas vērtīgas minerālūdas: kasiterīts, molibdenīts, halkopirīts, bet Viktorijas zemes kalnos — zelts un sudrabs. Ģeologi domā, ka Austrumu Antarktīdā zem biežā sniega un ledus slāņa slēpjas urāna rūda, dārgakmeņi, zelts, dzelzs un mangāns.

Šie paredzējumi jau gūst savu apliecinājumu. Padomju pētnieki pēdējos mēnešos, Bengera oāzē, kur izveidota viena no mūsu pastāvīgajām stacijām, atrada mangāna rūdas slāņus. Netālu no šīs oāzes noteikti bagātīgi dzelzs rūdas krājumi, bet Amundsena kalna rajonā — vērtīgais pjezoaptiskais stikls.

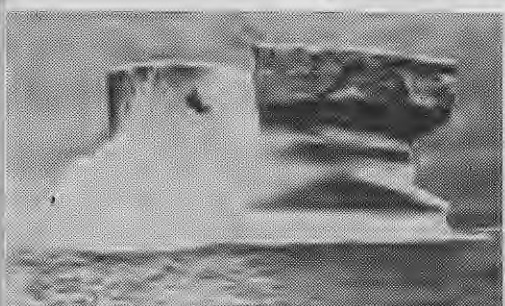
Cilvēks jau nokļuvis pie «apburtās pūls» sliekšņa. Tā prāts un gudrība tiek vērties smagajiem ledus vārtiem, acs jau saskata gadu tūkstošiem slēptos dārgumus.

Roberta Skota ekspedīcija sasniedza Dienvidpolu mēnesi vēlāk pēc norveģa Amundsena. Attēlā redzama angļu ekspedīcijas apmetne un R. Skota mājiņa.

Mirnija ziemā pēc sniega vētras.

Leduskalni Antarktīdā nav retums. Reizēm tie izveidojušies visdīvainākajās formās.

Gribu jums pastāstīt par divu cilvēku draudzību. Kas viņi tādi? Tie ir legendārie Oktobra un pilsoņu kara varoņi — Anatolijs Zeļezņakovs (Zeļezņaks) un Eižens Bergs. Par viņiem dzied dziesmas, raksta poēmas, stāstus, atveido granītā.

Krievs un latvielis. Ar savu dzīvi, darbu un cīņas varonību viņi ierakstījuši neaizmirstamas lappuses lo vēstures nolikumu gaitā, kas norisinājās vairāk nekā pirms četrdesmit gadiem.

Anatolijs Zeļezņakovs dzimis 1895. gadā Maskavas pievārtē, Fedoskina ciemā. Agri zaudē tēvu, un drīz vien viņam nākas iepazīties ar trūkumu un postu. Māte nodod zēnu mācīties Presnas baznīcas skolā, un no tā laika Anatolijs sāk neieredzēt gavēņus un lūgšanas.

Vēlāk Anatolijs mācās Lefortovas kara feldšeru skolā. Viņš vēl nav revolucionārs, tomēr ar visu savu būtni izjūt pretīgumu pret aklo dresūru, kas toreiz valdīja armijā. Kad Anatolijam pavēl piedalīties dievkalpojumā un parādē par godu imperatora vārda dienai, Zeļezņakovs skolas priekšniekam atklāti pasaka:

— Neiešu, man pašam šodien vārda diena.

Jaunieši no Lefortovas skolas izslēdz, un viņš nolemj kļūt par jūrnieku. Anatolijs dodas uz Melno jūru, uzņemas grūto kurinātāja darbu uz kāda tirdzniecības kuģa. Kronstatē viņš iepazīstas ne tikai ar jūras skaistumu un varenību, bet arī ar jūrnieku beztiesīgo stāvokli un drausmīgo ekspluatāciju. Jaunais kurinātājs nevar samierināties ar to un pēc kāda konflikta ar kapteini atstāj kuģi. Viņš testājas darbā Maskavā, Butirskas kara rūpnīcā, Uzliesmo pirmais pasaules karš. Sūtot uz fronti ieročus, Zeļezņakovs kastēs kopā ar sāviņiem ieliek arī skrejlapas — tās aicina izbeigt karu, kas vajadzīgs tikai bagātniekiem.

Kad Anatoliju iesauc karadienestā un nosūta uz Kronstatī, viņš kara jūrnieku vidū izvērs aktīvu revolucionāru darbu. Kronstatē viņš iepazīstas arī ar Eiženu Bergu.

Atgriezīsmies Rīgā, Mīlgrāvī, kur 1892. gadā nabadzīgā zvejnieku ģimenē piedzima Eižens. Zēna gadi Braucieni tēvam līdzī jūrā.

— Stūrē līdzienāk, puika! Jūra mīl drosmīgos... tēvs mēdza dēlam stingri uzsaukt.

Tā nemanot aizlidoja bērnība. Jūra iemācīja pacietīgi panest grūtības un nebaidīties briesmu. Jūra norūdīja gribu un agri ielēja muskuļos spēku. Kad Eiženam palika 22 gadi, pienāca laiks doties armijā. Vecākais ārsts, kas pārbaudīja rekrušus, sajūsmā iesaucās:

— Kāda muskulatūra! Herkules! Flotē, uz jūru!

Tas notika 1913. gadā. Eiženam Bergam bija jāiziet grūta skola, jāizbauda uz savas ādas visi cariskās flotes matrožu apmācīšanas un audzināšanas pagāmi.

1914. gada martā viņu nozīmē par mašīnistu mācekli uz modernā linijkuģa «Sevastopole».

Pirmajam pasaules karam sākoties, uz «Sevastopoles» kā papildinājums ierodas revolucionāri noskaņotie strādnieki.

Bergs uzmanīgi klausās un ie-

DRAUDZĪBA

gaumē matrožu-boļševiku patiesības pilnos vārdus, kam bija izšķiroša loma viņa šķiras apziņas veidošanā. Drīz Eižens pats sāk pagrīdes revolucionāro darbu. Te viņš iepazīstas ar Anatoliju Zeļezņakovu.

Jaunieši drīz vien sadraudzējās. Viņi abi mīlēja jūru, neieredzēja netaisnību, meklēja patiesību un traucās cīņā.

Līdz mūsu dienām saglabājusies Anatolija piezīmju hurnīca, kurai jaunieši uztīceja savas domas un jūtas. Tā rakstīta laika no 1916. gada līdz 1917. gadam. Zeļezņakova sapnis bija pabeigt izglītību un kļūt par rakstnieku...

Vēlās vakara stundās, kad visi jau gulēja, Anatolijs starpkāji lasīja Eiženam priekšā savas rakstītās rindas.

— Kas valda pasaule — labais vai ļaunais? Meli vai patiesība? Ta ir cīņa, kas virza uz priekšu!

— Jo grūtāka un bīstamāka ir cīņa, jo patiesāka un lielāka ir uzvara.

— Kāds negods būt glēvulim! Glēvulis jāsamina, tam nedrīkst būt vietas dzīvē!

— Ceru, ka es savu dzīvi nedzīvošu kā mazs cilvēciņš ar sīkām jūtībām.

Eižens klausās drauga vārdos un jūt, ka tie ka pašu ūdeni aizrauj viņu sev līdz. Ar katru dienu draudzība kļūst dziļāka un spēcīgāka.

Kad sākas Februāra revolūcija, Anatolijs un Eižens ir revolucionāro matrožu pirmajās rindās. Viņi abi ir revolucionārās jūrnieku savienības — Centrobaltla locekļi.

Kopā ar kronstatiešu grupu viņi dodas uz Petrogradu, lai paceltu revolūcijas karogu un būtu Oktobra cīnītāju pirmajās rindās. Kerenska valdība Zeļezņakovu apcietina un notiesā uz 14 gadiem spaidu darbos. Eižens ar biedru palīdzību organizē drauga bēgšanu.

Oktobra dienās viņi abi kopā plecu pie pleca sturmē Ziemas pili. Zeļezņakovs komandē jūrnieku grupu, kas pirmā paceļ revolūcijas uzvaras karogu.

Vēl nav aprimis pirmais cīņu troksnis, kad 1917. g. 14. novembrī Anatoliju un Eiženu izsauc uz Jūras Kara Revolucionāro Komiteju, kur tās priekšsēdētājs Vahramejvs viņiem paziņo:

— Vakār Petrogradas Kara Apgabala štābā notika speciāla sēde. To vadīja Vladimirs Iljičs. Viņš ierosināja steidzīgi sūtīt uz Maskavu apvienotu matrožu un zaldātu kaujas nodaļu, lai palīdzētu strādniekiem, kas sacēlušies. Uzdevums atbildīgs. No komitejas brauksiet jūs abi. Nekādus īpašus mandātus nedosim. Rīkosities tā, kā prasa apstākļi un komunistu sirspazīņa.

Matrožu nodaļa uzdevumu Maskavā veica sekmīgi.

1917. gada 20. novembrī Baltijas jūrnieki dodas uz Belogorodas un Obojanas apkaimi, lai atbrūnotu sadumpojušos kazaku daļas, kas virzījās no Rietumu frontes uz Donas apgabalu. Par nodaļas štāba priekšnieku ievēlēja Anatoliju Zeļezņakovu, par

štāba komisāru Eiženu Bergu. Štābs apmetās bruņu vilcienā. Bergs apņēmas mobilizēt nodaļai transportmašīnas. Apbruņojis komandanta vadu, viņš devas ar to pa Maskavas ielām, apstādināja pretimbraucošās mašīnas, pārbaudīja dokumentus un, atradis «privātas» mašīnas, nogādāja tās štācijā.

No rīta, kad nodaļa gatavojās izbraukt no Maskavas, izrādījās, ka pazudis Bergs. Pēdējā mirklī viņš noguris teradās, bet sajūsmā ziņoja:

— Kadu greznu automobili nō mobilizēju! Bildīte.

— Kur tad šis ir? — apjautājās Zeļezņakovs.

— Jau iekrāvām...

Pēc mirkļa atskanēja telefona zvans. Kad saruna beidzās, Anatolijs, piegājis draugam klāt, strupī noteica:

— Ko tu esi savārijis? Izmetis no automašīnas Beļģijas sūtni. Tūlīt jāatdod.

— Ne velna! Tas nav sūtnis, bet īsts buržujs. Vēders kā muca. Lai pastaigā kājām! — Bergs nepadevās.

Tikai ar lielām grūtībām izdevās viņu pārliecināt, ka rīkojies nepareizi un ka mašīna jāatdod tās īpašniekam. Ilgi Eižens sēdēja sadrumis pie loga un lādēja pasaules buržuāziju.

— Nekas, Eižens Augustovič, — Zeļezņakovs draugu mierināja, — arī diplomātiņu mēs kādreiz apgūsim.

Bergs labi atceras šos vārdus 1918. g. sākumā, kad Zeļezņakovu ar Petrogradas padomes lēmumu iecēla par Taurijas pils komendantu, kur notika satversmes sapulces — «Viskrievijas plāpāšanas meistarū» sanāksmes.

Tas bija Anatolijs, kas vēlu naktī slēdza satversmes sapulci, skaļi paziņodams tās priekšsēdētājam eseram Černovam:

— Nekavējoši atstājiet zālī! Sardze ir nogurusi, viņa vēlas gulēt!

— Tu esi varens diplomāts, — Eižens vēlāk draugam teica, un viņa lielajās dzirdrajās acīs dzirkstīja jaunības bezbēdīgā uguntiņa.

Abu jauniešu draudzība, kas dzima cīņas ugunīs un ko pārbaudīja un rūdīja pilsoņu karš, uzplauka visā krāšņumā un spēkā. Skulptors Bukovskis savā daiļradē to atveidojis darbā «E. Bergs un A. Zeļezņakovs», kas eksponēts Vissavienības mākslas izstādē Maskavā. Skītet, māksliniekam ļabi izdevies skulptūrā parādīt šo divu cilvēku draudzību un drosmīgumu.

Tālākā notikumu gaita Anatoliju Zeļezņakovu un Eiženu Bergu aizved katru uz savu pusī. 1918. g. vasarā partija Anatolijam uzdod komandēt bruņu vilcienu cīņā pret baltgvardiem, bet Eiženam palīdzēt Azerbaidžānas boļševikiem nostiprināt Kaspijas jūras flotili.

Bergs ierodas Bakū kopā ar matrožu nodaļu, organizē bruņotos spēkus, lai nosargātu pilsētu pret meņševiku, eseru, dašnaku, musavetistu un ārzemju interven-

L. Bukovska skulptūra «E. Bergs un A. Zeļezņakovs», kas bija eksponēta Vissavienības mākslas izstādē Maskavā 1958. gadā.

tiem. Ar savu organizatora talantu un bezbailību viņš iegūst Azerbaidžānas boļševiku Saumjana, Džaparidzes, Poluhina un citu draudzību un uzticību.

Eižens Bergs ir neaizmirstamo 26 Baku komisāru vidū, kas krīt varoņa nāvē 1918. gada 19. septembrī Perevalas stacijas tuvumā.

Slavenais Baltijas jūrnieks, latviešu tautas dēls nebaidījās nāves, kas viņu sagaidīja tuksnesī. Viņu nespēja salauzt baltgvardu ilgā spīdzināšana, bads un slāpes.

Pavērsis savas krūtis pret šautēņu stobriem, Bergs dzīvi nobeidza ar vārdiem:

— Grūti ir mirt! Bet es pārdzīvošu jūs, neliešus! Tauta uzvaras dienā mūs pieminēs.

Brūņu vilciens, kur štāba priekšnieks ir Zeļezņakovs, izcīna daudzas kaujas un kļūst par visas Sarkanās Armijas slavas un uzvaras simbolu.

Pēkšņā un negaidītā nāvē izrauj Anatoliju no cīņu biedru rindām. Viņš mirst 1919. g. janvārī Vedrocevas stacijas tuvumā.

Lēnām brauc bruņu vilciens, uz kura tendera novietots Anatolijs. Karavīri atseglām galvām atvada no sava komandiera. Pēkšņi atskan dziesma. Sākumā klusi, pēc tam arvien spēcīgāk un skaļāk. Dziesma par legendāro Zeļezņaku...

Tā abi draugi atdeva savas dzīvības cīņā par taisnību un laimi. Viņu dzīve kā liesmojošs karogs šodien plīvo pāri to galvām, kas savās sirdīs nes taisnības, brīvības un varonības sauli.

A. Vaivars

VARONE

JEVGENIJS RATNERS

Ir laudis, kuru dzīve tik pilna satricinājumu, bēdu un smagu pārbaudījumu, ka visa tā atliku likām pietikti desmitiem cilvēku.

Vienu otru nežēlīgā likteņa sitiens notriec pie zemes, bet citi pēc katra sitiena kļūst stiprāki, izturīgāki.

Tieši tāds cilvēks ir Austras Ezeriņa.

Skriet, ka visbagātākā fantāzija nespētu iztēlot visu to, kas bijis jāpārdzīvo Austrai.

Bērība... Bērība viņai aizritēja tāda pati sūra kā visiem kalpu bērniem: priekšlalcīgs grūts darbs, četri skolas gadi...

Jaunība atnāk ar pirmajiem nopietnajiem pārbaudījumiem. Vecākais brālis Kārlis ir pagrīdnieks komunisti. Viņš iesaista arī Austru pagrīdes organizācijā. Meitene apgādā nelegālo literatūru, izplata to. Viņa iepazīstas ar laudim, kuru dzīve ir nepārtraukta cīņa: viņi ir gatavi jebkuru brīdi upurēt savu laimi līdz cilvēku labā, apspiesto dēļ. Vienu no šiem cilvēkiem Austras iemil ar visu savu kvēlo meitenes sirdi. Šis cilvēks bija Kārlis Ezeriņš, kura vārdā viņa sāka saukties pēc vienpadsmit gadiem.

Ezeriņš ir vecāks par Austru. Viņš — bijušais latviešu strēlnieks, piedalījās Oktobra kaujās Petrogradā. Viņš apsargāja Leninu un revolūcijas štābu, būdams Smolnijas komandanta palīgs. Viņš cīnījās pilsoņu kara frontēs. Un, kad padomju vara sagrāva visus ienaidniekus, Ezeriņš atgriezās Latvijā, lai šeit kā pašatliedzīgs terindas partijas biedrs pagrīdē cīnītos par komunisma uzvaru Latvijā.

Lūk, viņu tad arī Austras iemīlēja uz visu mūžu. Bet par savām jūtām neviens neteica ne pusplēsta vārdu. Viņiem šķita gandrīz vai noziegums domāt par personiskām jūtām. Visi spēki, visas domas bija jāvelti cīņai.

Un pēkšņi Ezeriņu arestē. Austras izmīkst. Viņa zināja, saprata, ka tas var notikt ik brīdī. Bet kad nu tas bija noticis...

Nākamajā naktī policisti iebruka arī viņu mazajā namlīnā. Sagrāba brālī. Apgriezta visu otrādi, pat spilvenus atārdīja. Austras stāvēja istabas stūrī bāla, lūpas sakniebusi. Viņa tikko noturējās, neiekillegusi sejā šiem slepkavām:

— Arī es, jā, arī es! Nemiet ciet arī mani! Taču brālis it kā atminēja viņas domas — Austras viņa acis izlasīja:

«Tu paliec brīvībā, strādā par trimli!»

Un viņa savaldījās.

Vēlāk viņu gan tūcināja nopratnāšanās, bet Austras izlikās par vientiesīti, kas politikā ne nīeka nesaprot.

Četrus gadus Austras veda piensūmus abiem Kārlim uz Rīgas cietumu. Un ar katru gadu viņa kļuva par saprātīgāku konspiratoru. Viņas spēkos, protams, nebija aizstāt tādus pieredzes bagātus pagrīdniekus, kādi bija abi viņai tuvie cilvēki, bet Austras pūlējās, lai kaut cik kļūtu viņiem līdzīga.

1924. gadā Ezeriņu un Austras brālī atbrīvoja.

Nu vairs Austrai un Ezeriņam nebija spēka apspiest savas jūtas. Katru konspiratīvā darba soli spārmoja tīra mīlestība. Viņi strādāja, nepazīdami noguruma. Naktis Austras zagās pa meža taciņām, lai norunātā vietā panemtu nelegālo literatūru; pēc tam kā šna parādījās te vienā, te otrā sētā, pie tautas nama, pie veikala, izlīmēja un izkaisīja proklamācijas. Rīta pusē atgriezusies mājās viņa iekrita

gultā, drusku nosnaudās un drīz vien atkal bija kājās, lai dotos uz darbu.

Austras ar Ezeriņu netikās bieži, Kārlis pazuda veselām nedēļām, bet toties neaprakstāms bija prieks, kad viņi satikās... Bēdīgot viņi norunāja apprecēties Oktobra svētkos. Bet sestajā novembrī viņus apcietināja.

Ezeriņu notiesāja uz plectem gadem kategorā. Vairākus mēnešus nosēdēja cietumā arī Austras, bet pierādījumu trūkuma dēļ viņu atbrīvoja.

Pēc kāda laika par jaunu apcietināja brālī... Un atkal māsa un ligava veda ieslodzītajiem piensūmus un piecus garus gadus dzīvoja ilgodamās un veikdama revolucionāro darbu.

Tikai 1934. gadā, kad Ezeriņš iznāca no cietuma, Austras izgāja pie vīra. Nu viņi abi atradās policijas uzraudzībā. Ezeriņam vajadzēja katru nedēļu reģistrēties policijas iecirknī. Ne vien policisti, bet arī aizsargi uz-

manīja katru soli. Kaimiņos dzīvojošais aizsargs pierakstīja cik un uz kuru pusi viņi iet, kad atgriežas, ar ko satiekas. Un tomēr viņi nepārtrauca ne brīdi pagrīdes darbu. Neviens nevarēja viņus izsekot. Nemitīgās revolucionārās darbības gadi nebija vēltīgi. Visa apriņķī jau bija diezgan daudz pagrīdes organizācijas biedru un cilvēku, kas, arī nestāvēdami partijā, palīdzēja revolucionāriem. Ar viņu palīdzību Kārlis un Austras izvairījās no visiem uzglūnētajiem.

Un tomēr pastāvīgās briesmas, ilgē atšķirtības gadi no mīļotajiem cilvēkiem, mūžīgais trūkums, — tas viss nebija nekā, salīdzinot ar to, ko Austrai nācās pārdzīvot kara laikā un karam bēdžoties.

Austras nevarēja evakuēties — viņas zināja palika divas meitenītes: vecākā — četrus gadus veca, jaunākā — deviņus mēnešus. Vīrs un brālis atkāpās kopā ar Sarkanu Armiju, lai cīnītos tās rindās.

Tikko ienāca hitlerieši, Austras tūlīt arestēja. — Kur ir vīrs? — bija pirmais izmeklētāja jautājums.

— Viņš aizgāja kopā ar Sarkanu Armiju, — Austras strupi atbildēja.

— Mums ir zināms, ka viņš slāpjas mežā. Kur viņš atrodas?

— Viņš aizgāja, — atkātoja Austras. Bet sevī viņa ballēs nodomāja: «Ja nu viņš nav paguvjis aiziet? Varbūt patiesām viņš palicis še un kaut kur ir rēdzēts? Ja noķer, tad nāve neglābjami...»

Viņu paturēja dažas dienas un palaida vaļā. Bet kopā tā brīža Austrai miera nebija. Naktis pie mājiņas logiem pēkšņi ierūcās automašīna vai iesprauslējās motocikls un bļausīdamies ielauzās sūcmaņi. Viņu barvedis, pavērsis pistoli pret Austru, rēca:

— Rādi šurp, kur esi no-slēpusi vīru!

— Viņa nav! — Austras dusmās atērtā un cīši piespieda sev klāt izbiedētos un raudošos bērņus.

Suomaņi izvārdīja visu māju un aizbrauca, lai pēc dažām dienām atkal ielauztos naktis vidū.

Tā tas turpinājās līdz pat četrdesmit ceturtajam gadam, kad Austras atkal arestēja un ieslodzīja Salaspils koncentrācijas nometnē. Meitenes palika pie slimā vecdētiņa, kas pats tikko vilka kājas.

No Salaspils Austras pārveda uz Rīgas Centrālcietumu. Un, kad līdz Rīgas atbrīvošanai vairs bija atlikušas tikai dažas nedēļas, Austras un citus ieslodzītos vienā no pēdējiem transportiem aizveda uz Vāciju.

Tā Ezeriņa nokļuva Ravenbrīkes koncentrācijas nometnē nētālū no Berlīnes. Šeit viņai vairs nebija vārda, ne uzvārda — tikai numurs, garš skaitlis: 195.237. Mugurā tai uzvilka drēbes, kurām uz krūtīm rēgoja krusti, bet uz muguras lieliem burtiem — K. L. (Koncentrācijas nometne).

Visu pasauli satrauca eseslēšu slepkavīgie briesmu darbi hitleriešu iekārtotajās koncentrācijas nometnēs. Tās nav aprakstāmas. Vēsture līdz tam

neko tādu nebija pazinusi. Visu to pilnā mērā pārcieta arī Austras — mūžīgu badu, katorgas darbu, negēlīgu zaimošanu un sitienu.

Stiprā zemnieces daba izglāba Austras no drošas nāves. Simtām viņas biedrēm nometnē nomira vai nespēkāk pakrita, un viņas dzīvas apraka kopā ar mirušajiem. Kara pēdējās dienās sāka izākt arī Austras spēki. Hitleriešu kapitulāciju tomēr viņa sagaidīja.

Kad 1945. gada vasarā Ezeriņa atgriezās

mājās un beidzot varēja spiest pie savām krūtīm abus bērņus, vecāka meitenīte, uzmanīgi ielūkojoties Austrā, teica:

— Es zinu, tu esi mana mamma. Tu esi drusku līdzīga manai māmiņai, kuru vācieši aizveda. Tikai viņa nebija tik briesmīgi vāja.

Austra cerēja, ka nu viņas ciešanas beigās. Viņa sapņoja, ka mājās pārnākusi, satiks vīru, brāli... Bet viņu sagaidīja vienīgi traģiskas vēstis: tiklab vīrs, kā brālis bija kļuvis.

Viena... Nē, nē, vēl palikušas meitas, tēvs.

Pēc diviem mēnešiem nomira arī tēvs.

II

Austral ne prātā nenāca otrreiz apprecēties. Bet viņai vēl nebija četrdesmit gadu. Kad laiks mazliet sādžiedēja dziļās rētas, viņa uzlabojās, atplauka, valgos parādījās sārta, acis kļuva dzidrākas. Daba ņēma savu tiesu. Bet Kārļa Ezeriņa piemiņu viņa glabāja svētū.

Vienīgi Austrā vēlējās atrasties tuvāk tiem cilvēkiem, kas labi pazina, atcerējās un mīlēja viņas Kārli. Šī vēlšanās viņu noveda Rīgas tuvumā kolhozā «Mārupe». No Austras dzimtās puses šis kolhozs bija patālu, bet kolhoza priekšsēdētājs bija bijušais pagrīdnieks Rūtiņš — Ezeriņa vecs draugs, kas kopā ar Austras vīru vairākus gadus kopā nosēdējuši vienā kamerā.

Reiz, Rīgā lebraukusi, Austrā satika Rūtiņa sievu. Viņas bija iedraudzējušās tad, kad kopīgi stāvēja ar plenesumiem pie cietuma vārtiem. Ciemojoties pie Rūtiņiem un līdz vēlāk naktij runājoties par aizvadītajiem gadiem un par Kārli Ezeriņu, viņai uzausa doma pārnākt uz kolhozu «Mārupe».

Rūtiņš, protams, dedzīgi atbalstīja šo domu. Kas gan cits, ja ne viņš var palīdzēt biedra sievai, kuru visu laiku nežēlīgi vajājušas bēdas un nelaieme. Kāda viņa būs strādniece? Ko lielu var sagādāt no tik daudz pārcietušas darba darītājas, kāda bija Austrā, bet viņa centīsies, cik būs viņas spēkos...

Kad Ezeriņa pārnāca uz «Mārupi», daži kolhoznieki nosprīda:

— Kādēļ viņa pametusi dzimto pusi? Droši vien nemīl darbu, mūsu izstrādes dienas nepatīkušas.

Austrā ievēroja greiznos skatļenus, bet vai nu katram cilvēkam izstāstīsi savus nodomus un iecerēs.

Jau pirmajā dienā viņa teica Rūtiņam:

— Es gribētu strādāt par slaucēju.

— Bet tas taču visgrūtākais darbs! — Rūtiņš nobrīnījās. — Katru dienu no agra rīta līdz vēlam vakaram... Un kas pieskatīs meitenes? Kas mājas soli vetks?

— Gan jau... — Austrā isi atbildēja.

Viņas kopšanā iedeva desmit govīs; lielākā daļa no tām bija vecās, ko zemnieki nodeva fermā, iestājoties kolhozā. Bet arī tas Austrai nesamulsnāja.

Mājās viņa sacīja vecākajai meitai, ar kuru jau bija pieradusi dalīties domām: — Pie labas barības un labi kopjot, piens būs. Un padomājusti piebilda:

— Mēs ar tavu tēvu pagrīdē arī nekā nežēlojam — ne spēkus, ne laiku, ne veselību. Un tagad? Lūk — Jādara viss, lai izslaukums būtu liels.

Ferma prasīja daudz laika, daudz darba; augstu izslaukumu iegūt nav vienkārši. Neviens kolhoza slaucēja nevarēja ar viņu mēroties. Citas saņēma tādas pašas barības devas savām govīm, rūpējās par dzīvniekiem, bet Austrā tomēr izvirzījās priekšgalā. Pat visgrūtākajās dienās kolhoza dzīvē Austras koptās govīs deva pienu vairāk par visām.

Darbs kļuva grūts, kad Rūtiņa vietā par kolhoza priekšsēdētāju kļuva Linde.

Šis Linde neuzklausīja nevienu padomu, ne ar vienu nerēķinājās. Atzīvien viņš bija saidzījis, vienmēr uz visiem kļiedza, draudēja. Un salmnieks viņš bija slikts. Reti viņu varēja redzēt fermās un uz lauka. Turklāt Linde, paklausot nez kādam norādījumam, kategoriski noliedza dzīt govīs ganības, bet pavēlēja tās barot tikai kūti. Bet te zalbarību katru dienu nepieveda laika; sestdienās parasti savēda divām dienām un tā pārkarsa, pelēja un

to valrs nevarēja dot lopiem. Govīs norāva pienu.

Austrā mēģināja nopietni parunāt ar Lindi. Veltas pūles. Viņš visā vainoja citus un nekur nesaskatīja savas vainas. Kas atlika Austrai? Viņa pati plāva zāli savām govīm. Rudenī savāca kāpostu lapas, runkuļu lapas. Lietus aizlēdēja turnepšus, kas bija iesēti zemiņē un pārvērtā lauku par purvu. Bet Austrā paņēma zirgu un brauca vīrsū šim purvam. Līdz ceļiem brīzdama pa dubļiem, viņa savāca turnepšus un veda uz fermu. Tā dienu dienā visi spēki, visas domas bija vērstas uz to, kā iegūt lopbarību, kā uzturēt govīs.

Un tieši šajās tik grūtajās dienās Austrai uzbruka jauna nelaime, visbriesmīgākais, vismagākais trieciens — viņas vecāka meita saslima ar meningītu un pēc dažām dienām nomira. Austrā būtu vēlējusies pati mirt aiz sirdssāpēm.

Bāla, iekritušiem vaļiem un acīm Austrā Ezeriņa augām dienām neiznāca no fermas. Viņa gādāja lopbarību, rūpīgi tīrīja katru govi, slauca, mēza kūti un vadāja ganītes buļļus.

Tie, kas zināja, kādas sāpes pārcieta Austrā zaudētās meitenes dēļ, brīnījās, no kurienes viņa smeļ spēku darbam. Bet tieši darbā Austrā smēlās spēkus.

III

1955. gada sākumā lauksaimniecības arteļa «Mārupe» kolhoznieki ievēlēja par priekšsēdētāju agronomu Arvidu Kalēju. Tas bija cilvēks ar dziļām zināšanām, plašu redzes loku un īstu salmnieka ķerīenu. Un vēl kas — viņš mīlēja un cienīja cilvēkus.

Dzīve kolhozā ievirzījās jaunā plūdumā. Kalējs ļoti saprata, ka vispirms ir jāpaceļ lopkopība.

Linde bija uzkrājis pārdošanai tirgū diezgan daudz biešu. Kalējs sprieda citādi: — So biešu vērtību mēs atgūsim, — viņš valdes sēdē sacīja, — bet tikai citā ceļā — ar pienu. Iesaku tās izbarot lopiem.

Austrā, kuru ievēlēja par valdes locekli, pirmā viņu atbalstīja. Pievienojās arī citi.

Un drīz vien tam bija sekas: uzlabojās lopu barošana, celās izslaukumi.

Tai laikā gandrīz visas govīs pārveda tikko uzceltā jaunā laidarā.

Tur bija viss — elektriskā slaukšana, automātiskā barības sasmalcināšana, mehānizēta barības piegāde un mēslu izmēšana. Visas slaucējas tīcās turp. Vecā vietā vēl palika 30 lopu. Uzraudzība pasliktinājās un govīs norāva pienu.

Kalējs lūdza, lai Ezeriņa strādā vecajā kūti un pieskata visnovārgušākās goteles.

Austrā bija ar mieru.

Pavasari govīs izlaida ganības, un Austrā no tām nenolaida ne acu. Katra govī saņēma pilnu devu, kā bija paredzēts.

Ezeriņai nebija nekā nekādu priekšrocību, salīdzinot ar citām slaucējām, viņai nekā netika radīti kādi īpaši apstākļi. Viņa tikai ļoti mīlēja savu darbu.

Un drīz vien visvecākās govīs «Zira» un «Ziema» sāka dot vairāk par divdesmit litriem piena diennaktī.

Austral vaicāja:

— Kāds jūsu noslēpums?

Ezeriņa tikai noplātīja rokas:

— Nekāds. Vajag strādāt — tas ir viss noslēpums.

Pērn, kad visā zemē sākās sacensība, lai sasniegtu un pārsniegtu ASV izslaukuma ziņā, Austrā pateica šī:

— Nīz rokas pacīkstēties.

Un no tām pašām 16 govīm, kas kādreiz deva niecīgu izslaukumu, viņa gadā izslauca no katras govīs 4.680 litru. Bet jo sevišķi viņu iepriecināja tas, ka vidējais izslaukums visā kolhozā ir 3.600 litru. Bija piepildījusies viņas cerība — un pārejās slaucējas centās neatpalikt no Austras.

Nesen Austrā Ezeriņa ieguva goda pilno un augsto Sociālistiskā Darba Varoņa nosaukumu.

Jā gan, sievietē, kas nostaigājusi tik grūtu un pārbaudījumu pilnu ceļu un šodien savām rokām rada tādas vērtības — ir īsta varone!

Par skaitļiem, mājām un 40 pilsētām gadā

Tiesa, savāds vīrsraksts. Mazliet pacloģības. — Runa būs par skaitļiem, par mājām un arī par pilsētām. Lietā tikai tā, ka parasti daudz cilvēki, dzirdot skaitļus, nemēdz tūlīt ņemt rokā zīmuli un parēķināt. Bet derētu gan — brīžiem iznākt pārsteidzoši rezultāti!

Visā t. s. civilizētajā pasaulē strauji turpinās īpatnējs process — samazinās ledzīvotāju skaits uz laukiem un uz tā rēķina aug pilsētas. Mūsu zemē un sociālistiskajās valstīs vispār, kur arvien plašāk izvērsās industrializācija, pilsētas aug sevišķi ātri. Bet visur, kur nemitīgi aug pilsētas, tam līdzī iet «dzīvokļu krīze».

Tā «krīze» radās arī mūsu zemē. Protams, ne tikai šī lemesla dēļ. Taču pēc kara bija iznīcinātas un cietušas 1710 padomju pilsētas, tai skaitā arī Rīga, Jelgava, Daugavpils, Rēzekne, Ludza, Liepāja utt. 25 miljoni cilvēku bija palikuši bez pajumtes. Tas ir liels ledzīvotāju skaits: apmēram 2,5 šodienas Holandes vai trīs Zviedrijas, puse Anglijas vai 1/3 Francijas.

Val jūs zināt, ka jau ap 1948. gada beigām visumā pirmskara dzīvokļu skaits bija atjaunots? Bet — bijal šodien mēs jau esam aizmirsuši par smagajiem pirmskara pēckara gadiem, Geogrāfijas kartēs, kas iznākušas pirms kādām četriem pieciem gadiem, jūs velti meklēsiet tādas pilsētas kā Angarska, Rustavi, Volžska, Almitjevskā, Jaunā Kahovka utt. Tās ir lielas pilsētas, ar 5 un 6 stāvu mājām, asfaltētām ielām, rūpnīcām, skolām, dzīvokļu kustību, strauju dzīves ritmu un desmitiem tūkstošiem ledzīvotāju. Šajos piecos gados kartē ir saradušās 118 tādu pilsētu Plekrieti — liels skaits, ar to var lepoties.

Te kāds lasītājs var iebilst, ka ne vienmēr uzceltas mājas ir skaistas, ka nereti celts arī pavirši, Tiesa, šie lebidomji vietā. Mājas cēla cilvēki, un valsts vēl nebija pietiekami bagātā pēc kara, lai visur savlaicīgi un labā kvalitātē apgādātu celtniecību ar visu vajadzīgo.

Bet tagad? Šajā piecādeļ jūzcelj ap 5 miljoni dzīvokļu. Tas nozīmē, ka katru gadu jāuzbūvē pa... 40 pilsētām 100 tūkstoš ledzīvotājiem katrā. Tur pat skeptiķim, kuram nav nekādu simpātiju pret mūsu celtniekiem, jānonem cepure.

Cik daudz jautājumu rodas tieši par pilsētu izbūvi! Cel taču ne tikvien jaunās pilsētas, bet nemitīgi aug arī vecās. Aiz robežām šo problēmu atrisina tādā veidā, ka lielām pilsētām izaug «pavadoņi» — ne jau kosmosā, bet tepat, uz zemes — netālu no Londonas cel Harlovas pilsētu, pie pašas Stokholmas — Vellingbiju. Vairbūt šī pieredze der arī mums? Industrijas centros jāatrisina cita problēma: kā attīrīt gaisu no visādiem pieļaukumiem. Tajā pašā laikā arhitekts ne brīdi nedrīkst aizmirst, lai dzīvokļi būtu moderni un ātri.

Maskavā notika arhitektu Starptautiskās organizācijas V kongress. Brīnīkās kongress! Lai bležā sanāktu tamlīdzīgas starptautiskas sanāksmes pie mums vai citu valstu galvaspilsētās! «Dzīvokļu krīze» ir rēgs, kas pārstaigā visu mūsu planētu. Taču pat bagātājās Amerikas Savienotajās Valstīs, kur, starp citu, gada laikā cel mazāk dzīvokļu nekā pie mums, apmēram trešā daļa no visas dzīvojamās platības ir grausti (pēc oficiālās Amerikas statistikas), kas steldzīgi būtu jānojauc, lai dotu vietu labiekārtotiem dzīvokļiem.

Ne par velti mēs, padomju ļaudis, sakām: cilvēcei vienmērī nav jāka karošanai. Katrai valstij ir bezgala daudz darba, lai savestu kārtībā savu māju un padarītu savu ledzīvotāju dzīvi pēc iespējas vieglāku.

Vairāk naftas! Nafta ir kurināmais, nafta ir izejviela ķīmijai, nafta ir bagātība. Un izrādās, ka Vidusāzijas tukšnešu rajonā savā būtībā nemaz nav tukšneši: tie satur savās dzīlēs naftu. Attēlā: ātrurbumi Karakumā.

Pasauleslavens rakstnieks! Bet cik vienkāršs viņš ir savā ikdienas dzīvē! Tālu prom no galvaspilsētas Rīma un ērtībām, pastāvīgā kontaktā ar savas stānīcas ļaudīm Solohovs smel ierosmi un tīpāžu, kas attiecīgā vīspārīnījumā dod viņa darbiem tādu sulīgumu un nemirstību.

Attēlā pa kreisi Solohovs medībās, pa labi — zvejā kopā ar Donas zvejniekiem, vidū — savā dārzā.

Arvien biežāk sirmajā Maskavas Kremļī skan visu kontinentu mūzika. Attēlā Ēģiptes aktrise Naīma Akjofa izpilda senu mameluku deju.

Pašreiz uz mūsu republikas ekrāniem rāda Helliskās filmas «Idlots» I sēriju. Lūk, Nastasjas Filpovnas lomas tēlotāja KPFSR Nopeiniem bagātā skatuves māksliniece J. Borissova, kas radījusi neaizmirstamu, savā liktenī brīžiem pat satricinošu sievietes tēlu, cariskās Krievijas valdošo «tikumu» upuri, tās Krievijas, kur skaista, bet trūcīga sieviete bija tikai pirkšanas un pārdošanas objekts.

MŪSU ZEME UN LAUDIS

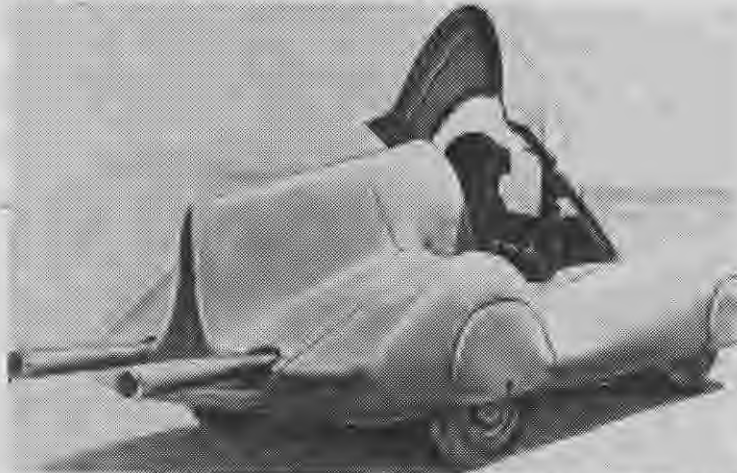

«Atceros, kad vēl jaunībā izlasīju romānu «Klusā Donā», visas manas simpātijas piederēja Nataļai... Mani pārsteidza viņas apslēptais spēks, snāgs, neparasti tīra mīlestība un uzticība. Bieži aizgāju tālu stopē un tur balsi sev, vējiem un saulei lasīju priekšā «Klusās Donas» lappuses... Un pēkšņi man pēc vairākiem gadiem uztic tēlot Nataļas tonu...» — stāsta Zinaida Kirjenko.

Esam pārlicinājušies, viņa nepievīla skatītājus.

Jaunais Sibīrijas mednieks ar savu četrkājaino partneri kaut ko pamānījuši. Cik lieliski fotoobjektīvs notvēris suna sasprindzināto uzmanību. Sklot, viss viņš ir viena vienīga dzirdē un redzē.

Cīņa par ātrumu. Te katrs liels izcīnītis var maksāt kilometrus, katra izdevīga pludfīnija tuvināt rekordam.

Attāla: sporta meistars Georgijs Surgučovs gatavojas startam Karakuma tūksnēs, kur pirmā kāda laikā notika sacensības automobiļu un motosportā.

Nesakiet: «Zvērs paliek zvērs!» Visi mazuli ir lieliski, un šis mazais tīģerēns nemaz vēl nezina, kas ir īsts tīģera rīkņums.

Slavenā tīģeru dresētāja Margarīta Nazarova rotājās ar mazo plēsonu kā ar kakēnu. Varbūt arī viņš dienās klūs par kinoaktieri tāpat kā «rīdzinēks» Purēs.

Nū, vai nav aizkustinošs skats! Cik maigi pingvīnu māte te apmīlo savu mazuli. Nekad cilvēkus neredzējusi, šie Antarktīdas «iedzīvotāji» uzņēma padomju ekspedīcijas dalībniekus «savās mājās» ar absolūtu uzticību. Viņus nebiedēja ne mehānismi, ne motoru tarkšķēšana, ne arī foto-kamera.

Šis pilkntis nezina lielās pasaules morālos likumus un likumus. Sava nodabā darbodamies, viņš nekam nepievērs vērību. Ko baidīties viņam arī nav: draugs stāv sardzē, Un — vai tam — kas darīs pāri viņa mazajam salimniekam.

Viss nolika vasarā

ĒVALDS VILKS

S t ā s i s

G. ČIŅĒA zīm.

(2. turpinājums)

— Nekā nevar nopelnīt, — Bernsons sūrojās. — Šodien pat visu dienu viens traktors stāv. Vai tur kāda jēga? Jāskrien kā trakam, kamēr izpildi normu. Nu, ja normu nevar izpildīt, tad nemaz nav vērts braukt. Man nevajag tos nabaga grašus.

Kaspars itin labi zināja, ka koku vedējiem, tiklīdz viņi pārsniedz normu — un tā arī visos citos darbos — maksā krietni vairāk. Tāpēc arī Bernsons gandrīz vienmēr cirmsā atklīda ļoti agri, lai tikai varētu izbraukt vairāk reižu nekā citi. Bieži vien, nostādījis mašīnu pie ceļņa, pats likās krūmos gulēt, jo nu bija drošs, ka neviens vairs neaizsteigsles priekšā.

— Vai rīt traktors būs kārtībā? — viņš jautāja.

— Būs.

— Nu, nu, — Bernsons jau rāmāk noteica.

Uz ceļa, pacēlis roku, mašīnu apturēja kāds pavecāks vīrs, kuram vajadzēja nokļūt stacijā. Bernsons tūlīt atvēra kabīnes durvis un uzsāka sarunas. Viņš var uzņemt pasažieri un var to arī neuzņemt. Soferis te ir vienīgais valdnieks un noteicējs. Tam vīram laikam jātiek uz vilcenu — tā tad jāsteidzas. Apģērbies viņš diezgan pieklājīgi, var redzēt — maksātspējīgs.

— Pagrūtāk būs, — Bernsons sacīja. — Pats redzi — man krava.

— Vai tad nu kaut kā nevar... Es jau par velti negribu.

It kā lūdzējam pasaulē vislielāko pakalpojumu izdarīdams, Bernsons beidzot piekrita. Kasparam vajadzēja izkāpt un novietoties uz mašīnas platformas stumbru resgaļu priekšā. Starp kravu un šofera būdu vienmēr tika atstāta apmēram metru plata sprauga, lai kādā nelaimes gadījumā baļķi, slidēdami uz priekšu, nesaspiestu vadītāju. Seit svaigā gaisā bija pat labāk, un Kaspars tikai iejautājās:

— Bet kā autoinspektors?

— Šodien nesatiksīm. Es zinu, kur viņš tagad ir, — Bernsons atbilda.

Tomēr nekāda lielā braukšana neiznāca. Un te bija vainīgs zirgs. Jauns, tramīgs zirgs, kas vilka ratus ar diviem kolhozniekiem. Tikko mašīna bija klāt, dzīvnieks saslējās pakaļkājas un pēc tam vienā stiepienā metās šķersus pāri ceļam. Bernsons sagrieza stūri uz otru pusi, jo citādi būtu notikusi nelaime, un ievadīja savu kuģi grāvī. Zirgs, nežēlīgi mētādams ratus, aizjonoja projām. Soferis, izlēcis no kabīnes, nostājās ceļa vidū un, pacēlis abas milzīgās dūres augstu gaisā, sūtīja bēglim pakaļ visbriesmīgākos lāstus. Uz ceļa, galvu sakampis, gandrīz krišus izkrita pasažieris.

— Kur tu brauc, mūlāps tāds, — viņš vaimanāja. — Galva pušu! Es tevi iesūdzēju tiesā, un tu dabūsi maksāt!

Patiesām pasažiera pierē ātri vien uzradās iezilgans puns. Bet Bernsons, dūres kratīdams, gāja vīram virsū, un pasažieris soli pa solīti at muguriski atkāpas.

— Bet es tevi pašu iesūdzēju tiesā! Kā tu drīksti ar galvu skriet stiklos? Paskaties pats — rūts ieplīsusi. Kas tev atļāva to darīt? Kas man par to samaksās?

— Bet kas tev, sasodītais, atļāva braukt grāvī?

— Man ir tiesības braukt, kur patīkas. Man ir tiesības!

— Nemaal niekus! Kas tev deva tiesības braukt pa grāvī un galināt cilvēkus? Es sūdzēšos. Dzirdi!

Pasažieris apsviedās apkārt un, punu spaidīdams, aizkliboja pa ceļu.

— Samaksā par vešanu! — Bernsons noklīdzēja.

— Pigu tu dabūsi! — noskanēja žēlabainā balsi izkliegtā visai ka-reiviska atbilde.

Kaspars sēdēja grāvja malā un braucēja sadauzīto kāju. Pašā pēdējā mirklī viņš nolēca, jo stumbri, inerces briesmīgā spēka dzīti, bija triekušies uz priekšu. Bernsons staigāja apkārt mašīnai, šur tur roku piegrūzdams, šur tur kāju piesperdams, un prātoja, kā tikt ārā no grāvja. Varbūt nogāzt kravu? Nu nē, tad jau viss šis pēdējais brauciens gluži par velti. Jāiet atpakaļ uz cirsma pēc traktora. Lai tas izvelk. Ak tu kungs, un dubļusargs sabuktēts! Vajadzētu izdot tādu likumu, kas noliedz zirgiem braukt pa ceļiem, kur iet automašīnas...

Pagāja krietns laiks, kamēr atbrauca traktors un izvilka mašīnu no grāvja. Kaspars nervozēja: it kā visi šodien būtu sazvērējušies pret viņu. Šodien, kad viņam jāsatiek Justīne.

Toties Bernsons, ticis atkal uz ceļa, brauca, cik ātri vien varēja. Tomēr ne tik ātri, lai panāktu Kaspara domas, kas traucē mašīnai pa priekšu.

Pie stacijas Kaspars izkāpa, jo viņam vairs nebija laika gaidīt, kamēr mašīnu izkraus un tā viņu varēs aizvest tālāk līdz garāžai. Viņš aizgāja kājām. Bernsons grīni noskatījās pakaļ un nodomāja:

— Palūk, par vešanu nesamaksāja ne kapeikas...

Tomēr skaļi kaut ko sacīt neuzdrošinājās: tas puisis pašu darbinieks vien jau bija. Sāksi prasīt naudu, viņš pažēlosies direktoram, un tad nepatikšanas vien būs.

Uzskrējis augšā savā istabā, Kaspars nomazgājās un pārgērbās. No pagalma ienāca arī Haris. Kritiski aplūkojis draugu, viņš neapmierināts pagrozīja galvu.

— Tāds tu nevari iet. Ar kreklu vēl var iztikt, bet bikses... Kādas tās izskatās?

Jā, bikses tiešām varēja būt labākas, tur Harim taisnība. Kaspars uzvalku bija pircis gatavu apģērbu veikalā drīz pēc demobilizācijas un galvenokārt skatījies, lai tas būtu pēc iespējas lētāks un praktiskāks.

— Un no modes tās izgājušas, — Haris turpināja kritizēt. — Kas tad tagad staigā ar tik platiem galiem? Tikai lauki. Rīgā nevienu tādu neredzēsi.

Haris nokabināja no naglas savas visjaunākās bikses un pasvieda tās Kasparam.

— Se, uzvelc. Varbūt būs drusku par isām, bet nekas, tev jau nav ikurāt jāsarauj augšā līdz padusēm. Nolaid zemāk un būs labi. Tā, nu redzi, pavisam cits puika. Bet tagad iedzer pienu. Tas nekas, ka viņa gaida. Tā vajag. Labāk jau vienmēr aiziet mazliet vēlāk nekā par agru.

Uz krāšņās stāvēja liela māla bļoda, līdz malām pielietā ar pienu. Virsa bija pārvilkusies ar dzeltenu krējuma kārtu.

— Iedzer, iedzer, — Haris mudināja. — Es viens netikšu galā. Jau no mazotnes, saproti, nelien iekšā salds piens — laikam māte pārbarojusi. Ja būtu sarūdzis, tad vēl kaut kā. Un vai tu pēc truļa riteņiem kaut kur apjautājies? Es, redzi, dabūju divas svaru bumbas.

Bet Haris veltīgi runāja par pienu. Kaspars, viņā neklausījies, aiz-

cirta durvis, noskrēja pa kāpnēm un žigliem soļiem aizgāja pa taciņu.

Pēdējie saules stari vēl kavējās koku galotnēs, bet vecajā parkā jau vienīgā valdniece bija ēna. Drīz tā sabiezēs, kļūs par krēslu, bet par istu tumsu arī nepārvērtīsies, jo saules loks pāri aizjūras zemēm vasarā ir īss un tā ātri atgriežas. Lūk, šai vietā Kaspars šķīrās no Justīnes. Arī tagad viņš apstājās. Vēl daži soļi, un tad būs redzama estrāde. «Bet ko es viņai sacīšu, tur aizgājis? Varbūt vārdi radīsies paši no sevis kā vakar? Es nezinu... Kā gribētos viņu atkal ieraudzīt! Visu dienu taču par to domāts, bet tagad, kad jānoiet pēdējie soļi, kājas it kā būtu sasaistītas un neparasta, nepiedzīvota kautrība pārņemusi visas jūtas. Kas tas ir, Kaspar? Kas ar tevi notiek? Bet viņa šovakar nedzied. Klau, cik viss klusu, tikai krāces tikko dzirdami šalc kaut kur tālu aiz kraujas. Nu es iešu. Tagad es iešu...»

Estrādē neviena cilvēka, arī solu rindas tukšas. Kā neticēdams, Kaspars uzkāpa uz augstās deju grīdas un apstaigāja visus stūrus. Justīne nav atnākusi... Viņš nolēca lejā un, aizgājis pāri laukumam uz viņu malu, apsēdās pēdējā solā. Vīrs estrādes, sakaltušu ozoļlapu vītnu apņemta, melnoja sarkana drēbe ar baltu uzrakstu: «Lokaties, mežu gali, lai balstīnās pāri skan!» Bet Justīne nav atnākusi...

Tomēr kāda maza cerība vēl dzīvoja domās: varbūt viņa ir nokavējusies, varbūt vēl atnāks? Taču laiks gāja, jau sāka krēslot, un Kaspars asi un skaidri izjuta: Justīnes nebūs.

Viņš piecēlās un gausiem soļiem aizgāja pa slīpo nogāzi uz Daugavas krastu. Kāds vīrietis peldināja lielu vilku sugas suni, piesējis to garā grožu galā. Suns izkāpa malā un, šķiedzams ūdeni, noskurinājās. Tad saimnieks lika tam lēkt pāri klūdziņai un stāvēt uz pakāj-kājām. Viņš komandēja ļoti skaļi, lai arī Kaspars varētu sadzirdēt un novērtēt suna māku. Laikam tas pats vakardienas spēlmanis atkal sēdēja zālājā un uz harmonikām stāipīja līdz pretīgumam žēlīgu melodiju, tā arī nevarēdams notrāpīt pareizo noti.

Kaspars sajūtās ļoti noguris un izsalcis, arī galva likās kā iztukšota, negribējās ne par ko domāt. Vajadzēs izpeldēties. Ko gan citu darīt?

Atsvaidzinājies viņš gāja uz mājām. Justīne nebija atnākusi... Bet kāpēc gan lai viņa nāktu? Nelga tāds! No kurienes tevī tāda pārliecība, ka viņa, tiklīdz tu pamāsi ar pirkstu, jau tūlīt būs klāt? Nožēlojamais... Un tu pameti Reīni vienu cīrsmā, saģērbies kā nerrs, aizelsies skrēji šurp, mocījies ar savām domām, lai ieraudzītu... tukšu estrādi. Tā tev vajadzēja! Kur ir tavs lepnums, tava pašcieņa? Kas tu esi — vai ubags?

Kaspars sakoda zobus un sāka soļot enerģiskāk. «Es aizmirsīšu Justīni. No šī brīža vairs nedomāšu par viņu. Nekad...»

Jau uz kāpnēm Kaspars sadzirdēja savādu būkski, no kura nodrebēja visa grīda. Atvēris durvis, viņš ieraudzīja Hari, kas cilāja svaru bumbas. Noelsies tas sagrāba vienu rokā un stiepa uz augšu, bet kājas sāka grīloties un cēlājs, aiztenterējās pāra soļu, nosvieda bumbu zemē. Blauks!

Reīnis, it kā istabā bez viņa neviena cita vairs nebūtu, atlaides gultā mierīgi pētīja kādu nosmulētu gramatiņu. Durvju spraugā, nezin kur radies, galvu pabāza direktors.

— Kas te notiek? — viņš bārās.

— Māju gāz kopā! Laikam jau atkal kāds malku skalda. Cik reižu es neesmu teicis...

Un te rājiens apsika. Vecais ieraudzīja Hari, bumbas un visu saprata.

— Palaid mani, — viņš teica, ieņācis istabā. — Tu jau neproti.

Pāris reižu izstāpījies rokas, saliecis pirkstus dūrē un atkal atlaidis vajā, direktors pakampa bumbu, parāva to līdz krūtīm, tad pats it kā palīda apakšā un ar visu augumu, izspīlējis līdz beidzamam jau tā ne visai mazo vēderu, slēdās augšā.

— Tā vajag! — viņš elsoja.

Un bumba ar traku riboni nokrita uz grīdas. Durvis parādījās apkalpotāja Staņislava.

— Kū jūs te dorat? Trokī! — viņa nikni iesaucās. Bet, ieraudzījusi direktoru, kā atvainodamās noteica: — Un es dūmoju, ka puikas okstos...

— Jā, nav labi, nav labi, — direktors atsaucās. — Visa māja nē-var gulēt. Vajag ārā. Pagalmā.

— Bet tur puikas nočieps bumbas, — Haris žēlabaini iebilda.

— Nekas, — direktors viņu nomierināja. — Es pa nakti ieslēgšu savā kabinetā. Iesim... Vai traktors kartībā? — jau durvis viņš jautāja Kasparam.

— Rīt var strādāt, — Reīnis atbildēja. — Tu viņu satīki? — viņš klusu jautāja, kad abi atlēti bija aizgājuši.

— Nē. Nebija atnākusi.

— Nu, nevajag arī. Kad nav, lai nav.

Un viņš iedziļinājās lasīšanā. Tā bija dzejoļu grāmata, kas saistīja visus Reīna prātus. Cik vienkārši, paši parastākie, dzīvē tūkstoškārt dzirdētie vārdi, bet kādas brīnīšķīgas griezmas tie uzbūra, kādas lielas domas sevi slēpa. Un skan kā mūzika. Lūk, tā taču laikam ir māksla!... Bet, kad viņš rakstīja, tad visi vārdi likās pārāk pelēki, ikdienišķi, gribējās meklēt kaut ko sevišķu, kaut ko īpaši skaistu un mirdzošu, lai izteiktu savas jūtas. Skaisti iznāca, bet... Nebija tas. Kaut kāds viltojums, kaut kāda liekulība. Ak, kāds vārdiem tomēr ir spēks!

Kaspars apsēdās pie galdā. Vīrieša balss apakšā tumsā kaut ko klusu stāstīja. Tur laikam Jāzeps bija piemeties uz sola.

— Bet es tev saku, ka tā bija. Agrāk plaujmašina maksāja trīs simt latu. Vajadzēja pārdot trīs labas govīs. Un nevis kaut kādas šļircenes, bet tādas, kurām rumpji pilni ar gaļu. Es zinu. Pats aizvedu no saimnieka kūts pie miesnieka. Kronītis vai kā viņu tur sauca...

Apakšā balsis aplusa. Un Kaspars izbijies sklausīja tik tikko sadzirdamu dziesmu. To pašu... No kurienes tā skanēja? Nevienam to nedziedāja, bet tā skanēja, it kā lidinājās naksnīgajā klusumā — viegla, nenotverama... Viņš nodrebēja, it kā to būtu aizskārusi vētra, un aizklāja seju ar rokām.

IV

Krautuvē Bernsons neuzkavēja ilgi, bet, izgāzis kravu uz estakādes, steidzās mājās. Jā, viņš nebrauca vis tūlīt uz garāžu, bet palaida to mazo likumu gar sava nama durvīm, kur uz brīdi pieturēja mašīnu. Pārgājis pagalmā, atgrūda saimniecības ēkai durvis un iegāja nelielā, krēslainā istabā, kur bija iekārtojies savu remonta darbnīcu. Vispār šī ēka bija labi izplānota: viena galā kūts, vidū virtuve, kur vārīja lopiņiem ēdienu, mazgāja veļu un arī paši kādreiz nomazgājās, kad negribēja iet uz pirti, un otrā galā darbnīca. Bēniņos glabājās siens govij un telei.

Paņēmis tukšu benzīna kannu, Bernsons atgriezās. Nu vajadzēja pārticināt degvielu no automašīnas tvertnes kannā, aiznest to uz krēslaino istabu un saliet lielā metala mucā. Lai krājas, gan noderēs. Tagad pat atkauties vien nevar no strādniekiem, kas lūdzas, lai pārved mājās meža pļavās ievāktu sienu. Un katrs bāž Bernsonam sauļā vai kabatā čaukstošas naudas zīmes.

Nekā nevar darīt, ja negribi māksāt, nes mājās sienu kaut vai uz muguras. Bez naudas Bernsons nekust ne soli. Tā nu tas vienreiz ir.

Bet benzīns arī vajadzīgs. Taču par to viņam vismazākā beda, jo nav tādas priekšniecības, kas varētu katru litru tik pamatīgi uzskaitīt. Tagad pat ceļa zīmes raksta trīsdesmit kilometrus no cīrsmas līdz krautuvei. Tā arī ir, ja brauc pa šoseju. Bet Bernsons tukšā, bez kravas, brauc taisni pa mazaļiem lauku ceļiem, kas tagad, vasarā, nokaltuši sausi un cieti kā galds. Iznāk ne vairāk kā piecpadsmit kilometru. Atpaļ gan jālikumo pa šoseju. Tomēr degviela ietaupās...

O, Bernsons prot dzīvot! Vismaz viņš pats cieši vien pārliecināts par to, bet, ko doma citi, tas viņam pilnīgi vienlīga — nosplauties, vairāk nekā. Bernsons kādreiz no tēva bija pārņēmis kārtīgu saimniecību. Kad vāciešus aizdzina un atjaunojās padomju vara, dēls sāka rīkoties. Pamazām, paklusām izpārdeva lopus, ražu, inventāru, šo to nokāva, šo to norakstīja uz dažādu radnieku vārda un, paskaties vien — šeit, ciematā, kā sēne pēc lietus sāka augt jauna stalta māja. Pamatīs zemes darbam ar roku, Bernsons izmācījās par šoferi un sāka strādāt mežrūpniecības saimniecībā. Te viņu, protams, uzņēma ar atples-

VIKTORS STRAUME

Lai bērns ar mātes smaidu rotālājas

Man pirmā atmiņa, kā rudzu druvā
Aiz tēva māte gāja kūlus sasiet,
Un viņas rokas asiņainas kļuva
No stiebriem zeltainiem un tomēr asiem.

Es biju mazs un gulēju pie stāta.
Pa debess jūru karsta saule irās.
Neviens jau mani lāga nesaprata, —
Pat ēnai apnika, un viņa šķīrās.

Man delnās dūra akotainās vārpas,
Ar tām es rotālāties nevarēju,
Tad nobijos no sika zaja tārpā
Un raudādams pie mātes glābties skrēju.

Bet izkaps klīdzēja vēl par mani skajāk,
Neviens jau nedzirdēja bērna elsas, —
Pat žagata no egles fumši zaļās
Joprojām vienmuļi par sevi melsa.

Bet man pie mātes gribējās tik ļoti, —
Mazlietiņ paraustīt aiz lakatiņa stūra...
Tak rugāji kā milzi sanīknoti
Pa ceļam basās kāju pēdās dūra.

Pat izkaps izdzirda un klusa kļuva,
Kad pakritu un raudāju tik zēli.
Bij māte skumja: — Sēdi!... Izbirs druva,
Tad gardās maizītes mums nebūs, dēliņ! —

Man tagad vēl tāpat kā dienā tajā,
Šķiet, pēdas sūrst un sirdi rūpes krājas:
Ik bērnu mātes klēpi pacelt vajag,
Lai tas ar viņas smaidu rotālājas!

tām rokām, jo pēc kara cilvēki, kas varēja kaut ko darīt, bija dārgāki par zeltu. Un smagā automašīna! Tā bija īsta laime — ne vairāk un ne mazāk. Taču pēdējais kriegelis un jumta spēre viņa jaunajai mājai tika atvesti par velti un bez tam, strādājot «pa mašu», nauda nāca kā pa reni.

Iekļāvies, tā sakot, gandrīz vai pilnīgi strādnieku šķīrā, Bernsons tomēr neatteicās arī no savām zemnieka — saimniekotāja parašām. Katram viņa jaunā dārza kvadrātmetrā vajadzēja nest naudu, un tā tas arī bija. Sieva Regina braukāja pa pilsētām un pārdeva krējumu, labi barotu vepru šķiņķus, ābolus. Un prasmīgi tirgojās! To pašu gurķi, kad paturēja kopā ar dažādām lapām sālsūdeni līdz ziemai, varēja pārdot par desmitreiz lielāku cenu nekā rudenī. Un, ja Rīgā kādam produktam nebija sevišķi augsta cena, vienmēr varēja sarunāt vietu koļhoza automašīnā, kas brauca tālās ceļus uz turieni, kur par dažām lietām cilvēki maksāja tik, cik viņiem prasīja.

Bernsons beidza darboties ar benzīnu. Gribēja jau aizbraukt, bet ieraudzīja pa ceļu nākam Regīnu un nolēma pagaidīt. Sieva vadīja mājas no ciemata iedzīvotāju kopīgajām ganībām govī un teli. Govs šņakāja un laiski vicināja asti, gaidādama odus. Tā bija īsta mašīna, kas dienā ražoja vismaz divdesmit piecus litrus piena. Un arī uz teli prieks paskatījies: tumši brūna spīdīga spalva, jau pa gabalu var redzēt, ka labas sugas. Jā, Bernsonam bija visi vajadzīgie papīri un grāmatas, kas teles vērtību tūlīt pacēla milzīgā augstumā. To viņš, kā parasts, pārdos. Būs nauda...

Regīna pienāca un, atbalstījusi elkonī kabīnes logā, paskatījās vīrā. Tā bija vēl diezgan jauna, apaļīga un spēcīga sieviete ar pavītušu, bet vēl dzīva skaistuma paliekām saules nobrūninātajā sejā.

— Kas jauns? — viņa valcāja.

Bernsons gribēja stāstīt, ka šodien iebraucis grāvī un saspaidījis dubļusargu un tāpēc no rīta, kamēr to vainu izbāvēs, vajadzēs ilgāk uzkavēties darbnīcās, bet tomēr nekā neteica — ko sievietei saprot no tādām lietām, nav ko nelietīgi tērēt vārdus. — Nekas sevišķs. — viņš tikai morūca un atjautāja: — Bet kā mājas?

— Redzi, vai tu nevarētu parunāt ar māti, — Regina skaidroja, — jau parlieku viņa kriet acis visiem cilvēkiem. Staigā apkārt kā ubadze. Kauns no visas pasaules.

— Kas tev daļas gar pasauli? — Bernsons nūrdēja. — Skauž, tāpēc viņi runā. Bet tu neklausies, lai pļurkšķ, kam patīk.

— Es jau neko, — viņa tomēr neatlaidās, lai gan skaidri redzēja, ka šī saruna vīram nav pa prātām. — Man nekas, bet tu padomā par Justīni. Viņai kādreiz var būt ļoti neērti. Cilvēki sāks rādīt ar pirkstiem: paskaties, meita studente, bet vecmāte gar ceļmalām lasa skaidas kā pēdējā nabadze. Vai tad nu mēs nevaram atļauties...

— Justīne? — Bernsons iesaucās un skaļi pasmejās. — Tad nu gan stradusi, par ko runāt. Kas tad Justīnei kopīgs ar šiem lupatlašiem? Lai tak viņi rādās ar pirkstiem, kamēr paliek mēmi. Tad tik vien tās bēdas.

— Bet tomēr... Varbūt, ka viņai tas nepatīk. Meitene jau tais gados, kad visādi jauni cilvēki sāk grozīties apkārt.

— Ja viņai nepatīk, tad lai nepatīk! — Bernsons, kļuvis īgns, asi noteica. — Ja viņa sev var kaut kur atrast labākus apstākļus nekā mājās, tad lai iet tur. Lai iet un paprovē. Tad zinās, ka nīrgāties var katrs duraks, bet vieglu dzīvi sagādāt tikai tēvs. Tā.

— Es jau neko, — Regina nōmurmināja un atgāja no mašīnas.

No otras puses pa ceļu šurp tipināja gluži veca, aplāpītos lindrakos iegerbusies sieva ar zaļu nastu uz muguras. Spalni, kas atsvāra pēc šupojās priekšā, bija sabāzta skaidas, zaru sprunguļi un visāda ci-

tāda draža, salasīta pa ceļmalām un gar dzelzceļa uzbērumu. Trauks ar kurināmo gandrīz skāra zemi, jo vecā, uz kūjas atspiedusies, gāja salikusi un izskatījās it kā vidū pārlūzusi. Paskatījusies abos rumētājos, viņa kaut ko nočāpstināja ar bezzobu muti un iegrozījās pa vārtiem pagalmā. Bernsons ar siltu skatienu viņu pavadīja. Tā tik bija māte! Viņa mierīgi varētu sildīties saulītē, bet nē, pati, neviena nemudināta un nedzīta, katru dienu gāja un nesa mājās visu, kas vien noderīgs — labāko, mīkstāko zālīti govij un sīveniem, skaidas plītij. Viņa rūpus izrāpoja dārzā visas vāgas un ceļņus starp dobēm un izlasīja katru nezāli. Viņa tejam un sīveniem izsūtīnāja tādas dzīras, ka tie auga acīm redzot. Jā, ne velti māte nesa Bernsonu vārdu, tie prata dzīvot, un viņiem nekad nekās nebija trūcis. Bet varbūt tomēr vajadzēs padomāt par to, ko teica Regina. Māte jau veca un, tā darbojoties, var sabēgties pavisam — kā tad tiks galā ar visu saimniecību, jo sieva tik bieži braukā pa tirgiem. Varbūt, lai māte iet uz staciju tirgoties ar ķiršiem? Lai sataisa tūtiņos, saliek grozā un aiziet — vilcieni tagad iet tik bieži un katrs stacijā pietur. Pasažieri labprāt nopirks kādu ogu. Ķiršus vest uz tirgu neatmaksājas — lēti un bez tam vārģa prece, ātri bojājas. Vajadzēs padomāt... Aizvedis mašīnu uz garāžu un pārnācis mājās, Bernsons turpat pagalmā pie akas kārtīgi nomazgājās. Māte ar krūzi lēja ūdeni uz rokām, uz spēcīgo, brūno kaklu, un viņš labsajūtā kreksķēja, sprausloja, šņāca. Bet mātei bija kas sakāms, un, kad dēls sāka norīvēties ar diviell, viņa vairs neklusēja:

— Tu Justīnei ļauj par daudz lielu vaļu.

Bernsons no augšas paskatījās mātē. Tā, salīdzinot ar viņu, bija sīka, maziņa un izkaltusi. Seja sačokurojusies vienās grumbās, bet melnās acis vēl zīrgtas un asas. Vecā brīdī bez skapas pačāpstināja lūpas un tad turpināja:

— Viens pievakarē atbrauca ar zaļu motociklu, iesēdināja viņu blakus muļdiņā un abi aizbrauca. Uz kuriem viņi brauca?

— Kā lai es to zinu? — Bernsons sapīka. Ko viņi visi uzsēdušies uz Justīni, vai tad nav vairs nekā cita, ap ko trīt mēles?

— Ak tu nezini? Tā, tā. Es arī nezinu. Un Regina nezina, Bet Justīne aizbrauca. Un jauneklās bija tāds garš kā stārks. Ar spīdīgiem zābakiem kājās. Tā vien luncinājās apkārt.

— Tas ir bijis dispečers Japiņš. Inženieris, — Bernsons nodomāja, bet skaļi sacīja: — Kas tad par to? Lai tak viņa brauc! Tāpēc jau ir vasaras brīvlaiks. Brīvdienas — tu dzirdi, māt, kā tās dienas sauc.

— Bet pasaule ir viltīga, — vecā zurdināja.

— Tu par Justīni nebaidies. Viņa ir gudrāka nekā mēs visi kopā. Viņa ir skolota. Un viņa ir Bernsonu meita.

— Ak Bernsonu meita gan? Bet kāpēc tad viņa nekā nestrādā? Tikai daudzās apkārt? Bernsoni vienmēr ir strādājuši.

— Māt, tu nesaproti. Tu esi vecu laiku cilvēks. Kāpēc tad lai viņa stradātu? Vai viņai kā trūkst? Un ko tad viņa te darīs? Rušināsies pa dārzu? Baros cūkas? Bet kāda veļna pēc tad viņa augstskolā māsās!

— Pasaule tomēr ir viltīga, ai, viltīga, — vecā nikni noteica un, noāidusi galvu, sāka ar kūju badīt pagalma noblietēto zemi. — Kāpēc viņa guļ viena pati kūsāugšā? Kāpēc nenāk istabā?

— Jūs visi esat prātā jukuši! — Bernsons pārskatīties mošņāca un, atstājis māti pie akas, iegāja virtuvē vakariņot. Edot niknums viņā auga augumā. Gaļai piemests par daudz sāls, kartupeļi sašķīduši, bet salātiem atkal uzgāzts krājums. Pārdot to vajag, nevis ķenckāt pa ēdieniem. Vasarā karstā laikā ēst nemaz tā negribas, var iztikt arī ar rūgušpienu. Vislabāk putru būtu izvārijuši! Un Justīnei esot jāstrādā. Kā gan cilvēkus var pārņemt tāds stulbums! Nauda viņam pakām paslēpta stāv dažādās vietās, to vajadzētu laist darbā, lai nes peļņu, bet kur tu laidīsi, kur? Kur tu tagad ieguldīsi naudu?

Atgrūdis traukus tālak, Bernsons aizsteidzās uz savu darbnīcu. Vispirms aizvēra durvis, tad, novēlīs mucu ar degvīnu malā, viņš pacēla grīdā deli un izņēma no spraugas vaskadrānā ievīstītu sāni. Tur bija nauda. Simnieki, salikti pa tūkstotīm, un katra paciņa pārsieta ar diegu. Bet ko tas viss līdzēja, jo šie papīri te gulēja pilnīgā bezdarbībā kā kapā ielikti un nebija, kur tos ieguldīt — Bernsonam taču vēders tikai viens, lai ēstu par diviem, un dibens viens, lai gērbtos par diviem. Bet ja varētu... Ja varētu to naudu... E!

Viņš pameta alkatīgu skatienu logā, pa kuru tālumā varēja saredzēt mežrūpnieku garāžas, darbnīcu augsto žogu un ēku jumtus. Ja varētu sākumam nopirkt kaut trīs, nu — kaut vai divas automašīnas — tās jaunās, kas velk desmit tonnas — un tad viņš parādītu, kā nauda grozās, kā viens rublis atnes piecus! Pieņemtu šoferi, te Kaspars būtu noderīgs, jo ir remontspējīgs un izskatās godīgs — laikam jau nezog pārāk daudz. Tad nopirktu trešo automašīnu, pēc tam ceturto, piekto... Visus šos darbnīcu vadītājus, dispečerus, pārzīņus, priekšniekus, inženierus, desmitniekus, meistarus viņš aiztriektu pie veļna — lai iet mežā stradāt. Iztiktu viens pats, jo darbu saprot un naudu skaitīt māk. Justīne beigtu augstskolu un nāktu viņam talkā visu nostādīt uz zinātniskiem pamatiem, kulturāli. Redzi, tā būtu Bernsona cienīga dzīve. Bet tagad...

Viņš riebumā novērsās un iestūma naudas muķi spraugā. Muļķa

vecene, viņa grib, lai Justīne strādā. Priekš kam tad? Kam gan citam tagad tā nauda, ja ne Justīnei? Lai dzīvo kā princese! Vismaz tik daudz būs tā labuma.

Bernsons, apmācies kā lietūs padebess, iznāca pagalmā un ar lielu atslegu pieslēdza darbnīcu. No kūtiņas Regina nesa spaini ar pienu, bet, ieraudzījusi viru, manījās ātrāk uz istabu. Tādās reizēs, kad ģimenes galva nīkns, labāk pazust no viņa acīm. Pārskries dusmas, gan jau atkal būs prātīgs un labs. Tikal vecā, ar slotaskātu mazgādama sīle kartupeļus sīvenim, pametusi asu skatienu deļā, nošūkstēja:

— Pasaule ir viltīga! Viltīga!

Laikam viņa vēl turpināja domāt kādas pašai vien saprotamas veca cilvēka domas, kas, reiz ielīdušas galvā, negribēja tik ātri iet prom.

Bet lai viņa domā, ko grib. Bernsons iegāja dārzā un apstājās kūtiņā pie cūku apločina. Vepri, smiltis nolīkušies, mīļgāini tūstīja, laikam jau pašu tauki žņaudza nost. Izlaist tos dzīvus cauri galas mašīnai, lai kvieci, ka visai pasaulei aizkrīt ausis! Ka nav, lai navi! Vai tik vien cūku viņš varētu turēt? Desmit, divdesmit, piecdesmit barokļu te varētu tūstīt dievam par godu, bet nekā, jāiztiek ar tiem diviem, jo nav zemes. Tur, kur beidzas tas dārza pleksis, ieraktas kuptcas. No turienes sākas kolhoza lauki. Bernsons iespiests tikpat kā suņu būdā — vienā pusē mežrūpniecība, otrā kolhozs — un nav viņam teļpas, kur izpļest elkoņus, neļauj viņam dzīvot. Nu, nekā neļauj izvērsties, kaut vai sirds aiz krepķiem plīstu pušu. Bet jādzīvo ir, nekur nepaliksi. Kaut arī grūti, bet jādzīvo.

Otrā ekas galā bija piesiets stums — liešs, rūsgani pelēks vilks. Ieraudzījis nākam saimnieku, tas, ķēdēl zjerkstot, velcīgi iemetās būdā, apsviedās apkārt un, ausis pieglaudis, atpūdzas zobus. Bernsons paņēma turpat pie sienas piesietu pagaru nūju ar apdriskātu galu un sāka to bakslīt dzīvniekam sānos. Suns, perkstēdams un siekašas šjakstēdams, zveriskā nīknumā ķerstīja nūju. Si procedūra vilks diezgan ilgi, un Bernsons visu laiku sēkdams atkātoja: — Sargi māju, sargi māju! — Džekam vajadzēja būt kā zvēram, tad neviens pa naktīm nelidīs ķiršos vai ābolos, nemāģinās pastiept roku pēc Bernsona mantas. Palaists valā, tas kā neredzama ūna uzmanis žogu un klups pie rikles katram, kas iedomāties ienākt viņa daļā.

Džeks bija sakaitināts līdz trakumam, un Bernsons piekusis nolika nūju. Dzīvnieks laikam bija sevī uzņēmis daļu no saimnieka dusmām, jo Bernsons pamazām nomierinājās un, pēdēdams nūjas sagrauzto galu, pat pasmaidīja. Tik traki jau nav, džekam žokļi vēl stipri un zobi asi. Arī viņš pats vēl dzīvot var. Tikai vasara šogad sausa, lūks, lietūs ilgi nav bijis. Vajadzēs aplaistīt dārzu. Un Justīne, ja tā prātīgi padomā, varēja tomēr vairāk dzīvot pa māju. Kur viņai jāskrien? Tagad pat būtu palīdzējusi sanest ūdeni. Nav jau tas nekāds grūtais darbs. Naudu taču pašai vajadzēs, bet pie tās šais laikos nemaz nav tik viegli tikt. Sūri un grūti jāstrādā un krietni jāpalauza gāva, kamēr kaut kur gadās izraut lieku tūkstoti.

Justīne atbrauca tumsā, kad māja jau bija iegrimusi miegā — tās iemītnieki pieraduši agri iet gulēt un agri celties. Uz ceļa klusu nopakškināja motocikls ar blakusvāģi un apstājās pie vārtiņiem. Džeks, sabozis spalvu, stāvēja pie žoga un gaidīja, kas notiks. Viņi tur neteica viens otram ne vārda, un motocikls atkal mīkstī aizrīpināja tālāk. Tad džeks pazina Justīni un tikko dzirdami iesmīkstēja. Viņa paņēma suņa mīksto purnu sauja un noglāstīja to. Džeks iesmīkstēja vēl skaļāk — laikam jau arī suņa sirdij tomēr labāk patika glāsti — un pavādīja savu pavēlnieci līdz pat durvīm.

Virtuve Justīne uz galdā sataustīja krūzi ar rūgušpienu un padzēras. Kaktā, kur stāvēja vecsmātes saurā koka gulta, iecābejās salmu maiss. Viņa ieklausījās, vai vecā ko neteiks, bet viss bija kļuvis.

— Tā esmu es, vecmāt, — Justīne sacīja.

Bet atbildes nebija. Justīne paklausījās vēl kādu brīdi, taču kaktā k'ausēja un nebija sadzirdama pat vecās elpošana. Laikam arī viņa uzmanīgi klausījās un gaidīja, ko Justīne vēl sacīs. Vecamate laikam bija noskaļusies par kaut ko. Nu, bet tā ir viņas darīšana, skaisties jau ne vienam nav aizlēgts.

Un Justīne aizgāja, piecirdama durvis mazliet skaļāk, nekā pati gribēja.

Saimniecības ekas benīni bija piebīvēti ar sienu un tikai virs darbnīcas pie pašas benīņu lūkas palikusi brīvāka vieta. Tur Justīni jau gaidīja palagi, segas. Taču miegs nenāca. Siens vēl glabāja sevi saulaino pļavu siltumu, arī pati ēka bija kā nokurnāts, vēl gaļģi atdzist nepaguvīs krāsns mūrītis. Karsts, sulīgs — kā gan tie istabā varēja izturēt... Kaut kur apnicīgi džinkstināja ods, un viņa valrs nevarēja domāt ne par ko citu, jo likās, ka tas ar savu dikšanu piepildījis visu pasauli. Skapa tapa klusaka — nupat nupat tā pārtrūks, bet lietuvēns atkal atgriezās un sica tepat pie auss. Justīne ļāva, lai tas nolaižas uz vaiga, un tad cirta ar plaukstu. Nekā! Ods kaut kur aizstreipuloja pa gaisa viņņiem, uzsitas līdz pat jumta čukuram un asinskāra neatlaidībā lidoja atpakaļ. Gulētāja pārvilka segu pāri galvai un mēģināja valrs nedomāt par uzbruceju. Kaut arī viņa tagad nedzirdēja tā smalko balsi, tomēr miera nebija, jo likās, kā ods palīdis apakšā un turpina izkliegt savu sīko kaujas saucienu. Kā tad! Tikko viņa, izslāpusi pēc gaisa, nosvieda segu, spānnotais brīesmonis jau plīvinājās virs galvas. Nē, arī šeit nevarēs aizmigt līdz pat rītam...

Viņa pameta guļasvietu un nokāpa lejā. Basās kājas tikami vel-dzējās naktis spīgtuma pilnā pagalmā klonā, krūts atdzēras tikko sajūtamam vēju nestās zemes smaržas. Māja stāvēja tumsā un klusa, arī visa pasaule bija skanoša klusuma pilna un tikai stacijas pusē, kur blāvi dega stabos pakartās spuldzes, dzirdēja vienmuļus, ritmiskus blāksņus — tur vagonos krāva balķus.

Aiz ķiršiem baltoja ceļš, kas tagad naktī atpūtināja savu muguru. Justīne piespiedās žogam, gribēdama ieraudzīt kādu dzīvu radību, bet visa daba, cik tālu vien varēja redzēt, bija pārsegusies ar šo klusumu un mierīgi snauda.

Viņa domāja par dispečeru Japiņu, kas šovakar Justīni bija izvi-

zinājis līdz tālajiem ezeriem un pārvedis mājas. Par inženieri Zaku Japiņu, kas nu jau gandrīz gadu strādāja šeit. Kāpēc viņš ir tikai dispečers? Šai darbā jau var būt arī tie, kas skolā sabījuši tikai divas ziņas. Bet Zaks par to nekā neteica. Viņa gan jautāja, taču Zaks neatbildēja. Un tūlī sāka lielities ar savu diplomu — tāpat kā aizvakar un pirms nedēļas... Un stāstīja asprātības — tās pašas, kuras jau bija stāstījis daudz reizi un kuras Justīne bija dzirdējusi Rīgā pirms gada. Zaks atkātojas. Un kas tas par cilvēku, kas jau trešajā, ceturtajā dienā pēc pirmās tikšanās sāk atkārtoties un nedod nekā sava, nekā jauna? Kluss dīķis ar stāvošu ūdeni, kas nekur netek, bet pārklājas ar gūstekļiem un pabīram. Apnicīgs. Tukšs. Un arī pašai šeit kļūst garlaicīgi, un dvēsele pamazām paliek pelēka. Arī mājās visi tikai ierauj un velk, kur vien un ko vien tik var. Ja varētu kaut kur aizbraukt, aizceļot, kaut kur tālu, tālu... Bet kur? Nav kur ceļot, ne braukt. Te ir mājas. Ak, kaut ātrāk plēnaktu rudens un sāktos mācības! Tad tiktu projām no šejienes.

Džeks nedzirdamiem soļiem bija pienācis klāt un ar purnu grūstīja savas saimnieces plaukstu, it kā vēlēdamies, lai viņu noglāsta. Mierā, džek, tu esi labs suns! Sargā māju, džek! Bet ar Japiņu valrs nav pa ceļam. Tad jau labāk paklausīt tam melnajam puism, kas atēnāja uz satikšanās pie estrādes. Kāds neparasts cilvēks... Bet kas viņš tāds? No viņa it kā bailēs, taču viņš arī saista domas. Un ar ko? Kāpēc viņš tūlī atcīnāja gluži svešu meiteni uz satikšanos? Nevar saprast. Varbūt kādreiz vēl satīkšu viņu?

Kas tur? Pa ceļu gāja kāds tumšs stāvs. Nokļuvis iepretim Bernsona mājai, tas pavēnināja soļus un beidzot apstājās. Justīne centās nepakustēties, pat neelpot, viņa tikai satvēra džeku aiz kakla sīksnas. Suns klusēja, bet viņa muskuli savilkās cietos kamolos. Arī svešais ieklausījās, pagrozīja galvu, apskatījās. Tad uzmanīgi pārkāpa pāri grāvim un sniedzās pēc ķiršiem. Nevarēja aizsniegt. Klusām uzrāpās uz sētas, viņš atsēdās uz lātā galiem, vēl ieklausījās un sāka steidzīgi lasīt ogas cepurē.

— džek, nem! — Justīne iesaucās un palaida sīksnu.

Suns mīlīgiem stiepieniem melās uz priekš un ieca. Nošnakstēja zobi, kaut kas lūza un plāsa, cilvēks nelabi iekaucās un novēlās grāvi. Rāpus viņš izrausās uz ceļa un, klibodams un palekdamiens, cik vien jaudas laidās bēgt. džeks šaipus sētai skvēja līdz, bet, sa-sniedzis stūri dzelondrātis, apstājās.

Džeks klusēja. Cilvēks pazuda naktis krēsā, varēja sadzirdēt tikai viņa nevienādo soļu dimdņu.

Justīne sajūta, ka viņai sāraukumā tric rokas un mutē pēkšņi ne-zin no kā kļuvusi sausa. Bet acis kvēloja kā liesmas.

(Turpinājums sekos)

«Aiziesi — neatgriezies»

Arala jūrā ir sala, kuru sauc par Barsa-Kelmes. Tulkolūmā tas nozīmātu apmēram «Aiziesi — neatgrieziesies». Kāpēc šo salu savā laikā tā nosaukuši vietējie iedzīvotāji? Varbūt te kādreiz bija džungļi, necaurejami

brīkšņi, kur cilvēks alzmaldī-lies neatrada valrs ceļu at-pakaļ? Tagad daba tur nav baģata. Ziemas aukstas, ar stipriem vējiem, lietiem un sniegu, vasaras sausas, kar-stas un tomēr... Pirms kā-diem 30 gadiem tur mēģināja aklimatizēt visdažādākos dzīvniekus. Daļa no tiem iz-mira, nevarēdami pielāgoties salas klimatam, citi izrādījās pietiekami sīkstli un jūtas tur šodien kā mājās.

Interesantāks no salas ie-mītniekiem ir antilopes — dželrani un saigaki. Līdz 1948. gadam antilopes te ju-tās ļoti labi: barības netrūka, vilku te nav un nav arī cilvē-ku, kas tās traucētu. Mēl'me notika 1948./49. gada ziemā, kad lietūs bieži mainījās ar sniegu un galu galā uznāko-šais sals pārklāja visu salu ar tādām ledus brunām, ka dželrani valrs nevarēja at-rast sev barību un izmira. Saigaki izrādījās izturīgāki. Tā kā šīs antilopes paveids ātri vairojas, tad šodien Bar-sa-Kelmes salā ir jau vairāk nekā 1200 saigaku.

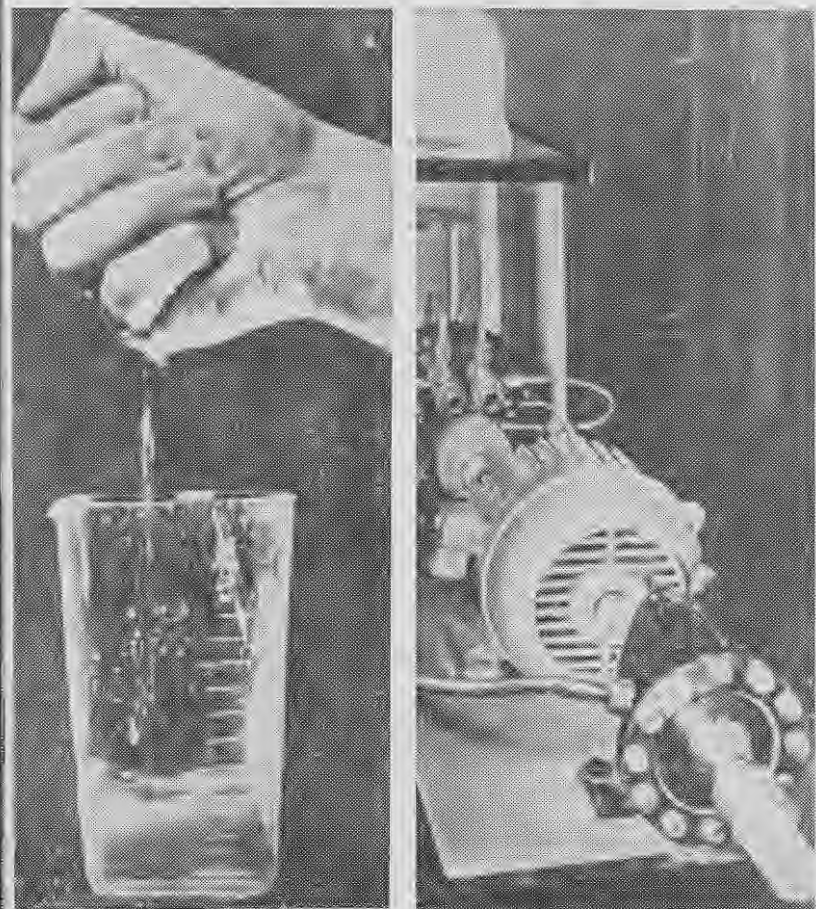
Parasti, dzirdot vārdu an-tilope, cilvēks iedomājas ļoti graciozu un ātru dzīvnieku. Bet saigaks un graciozāte ir divi nesavienojami jēdzie-ni. Saigaks drīzāk atgādina aitū nekā vīģļu un skaisto gazeli: liela galva ar isām ausīm, kas izskatās tā, it kā kāds tās būtu apgrīzījis, tievas un īsas kājas, neliels kuprils uz muguras un «saižis» iz-skats. Toties ātrums saiga-kām ir «antilopisks»: 70 kilo-metru stundā! Pameģiniet nu skrieties!...

Starp citu, saigaks ir ļoti uzmanīgs un vērtīgs. Sīģ bai-līgais kustonis jau iztālēm mana tuvojošos cilvēku. Uz-nēmums, ko publicējam «Zvaigznē», ir retums. To žurnālam «Sovetskij Sojuz» iesūtīja biologs, kuram tikai pēc ilgām pūlēm un ļoti rūpi-gi maskējoties izdevās tāda veida notvert saigaku.

Benzīns, eļļa, gāzes... Un viss tās cietā veidā, bez jebkādiem traukiem...

Neliels spiediens — un benzīns ietek menzūrā.

Laboratorijas iekārta, kas šķidrā degviela pārveš cietā.

BENZĪNS VAR BŪT ARĪ... CIETS

Mūžīgi vadāt benzīnu tvertnēs vai cisternās līdzī — bieži vien ir visai sarežģīta lieta. Cik vajag benzīna, lai, piemēram, tūristam uzvarītu ceļā kādu litru ūdens? Tikai — 20—30 gramu. Cik arī būtu, ja to varētu turēt... nu kaut vai kabatā kā sērkokliņus!

Mūsdienu brīnumdaris — plastmasas palīdzēja arī benzīnu pārveš par «akmeni». Speciālā rūpnīcā, kas radīta mūsu zemē (arī «cieta» benzīna izgudrotāji ir padomju zinātnieki) cietā benzīna ražošanai, šo šķidro degvielu sajauc ar plastisku masu, kas izveido it kā šūnas. Tās ar ļoti plānu plēvi aptver katru benzīna pilieni. Sasplēžot kaut vai ar roku šādu «akmeni», no tā tek ļaukā benzīns. Tai pašā laikā benzīns nevar izgarot, jo to aptver plastmasas plēvīte, kurai tas cauri netek.

Tādā veidā izdevās radīt «cieta» benzīnu, kas ārkārtīgi atvieglina pārvadāšanu kā nelielos, tā arī lielākos daudzumos. Tam nav vajadzīgas ne cisternas, ne rezervuāri. Cietu benzīnu var pārvadāt uz parastām dzelzceļa platformām, kuras pēc tam var izmantot jebkurai citai kravaļi; to var glabāt klajā laukā, zem nojumes vai brezentā, var turēt bedrēs un pat zem ūdens.

Pēdējā laikā mūsu padomju ķimikļiem ir izdevies tādā pašā veidā «sagūstīt» ne tikai šķidro degvielu, bet arī gāzi (butānu), augu eļļu un pat virkni medikamentu. Paskatīties attēlos — cietš benzīns, cietā gāze, cietā smērēja nav valrs fantāzija, bet jau labi kalpo mūsu tautsaimniecībai.

No žurnāla «Sovetskij Sojuz»

Viņš VIENĪGAIS TO BIJA AIZMIRŠIS

TOMASS ARTURS HANGERFORDS,

austrāliešu rakstnieks

V. Vlasova tlm.

S t ā s t s

Viņš dzīdās lagūnās uz gluda akmeņa sēdēja tumsādainš zēns, laiski raudzīdamies, kā pa krasta sēkli, medīdamas makreļu barus, arī līdinās kaijas. Līdzīgi akmeņim krīdams ūdenī, kaijas skaldīja to dimanta drumslās un piepīdīja gaisu ar smalkiem, nikniem kliezdzēniem. Viņam aiz muguras, baltā kalkakmens ceļa otrā pusē, pusdienas tveices zeltā snauva pilsētiņa.

Melnādāināis puisēns visā pasaulē zināja tikai šo akmeni, korallu pludmali, šo jūru un pilsētiņu, un, pabeidzis darbu viesnīcā, ilgi lūkojās, kā pienākt buru kuģi, kā no pasaules viņas maļas viņš jūras pacēlas mākoņi.

Aizmugurē atskanēja viegls troksnis, tikko sadzirdama šalkopa, līdzīga ķirzakas čabešanai zālē, un viņš strauji pagriezās. Smiltis, galvu augsti pacēlus, stāvēja meitene un lūkojās uz viņu. No korallu smilšu spožuma viņas acis bija piemiegtas, deguns saraukts, mute savilkta ciešā rozā kamoliņā. Meitenei bija zeltaina, ledugusi āda, pār pleciem, zem lielās salmenīcas, ļautri lēkāja līnu sprogas.

— Puisēn, paklausies puisēn! — viņa droši teica, — vai tu kādreiz kuģus redzi?

Tumsādainais zēns nolēca no akmeņa. — Nē, — viņš nopietni teica, — kuģu nav. Buru kuģi — tie gan gadās.

— Bet tur, kur es dzīvoju, kuģu bija daudz.

Viņa pieliecās, pacēla tumšu gliemeznīcu un, pielūkusī to pie auss, uzmanīgi ieklausījās jūras čukstos, vēja nopūtās, tajā satraucošajā, noslēpumainajā skaņu dzīvē, ko bija iedvesuši gliemeznīca viņi.

— Es taču esmu no Pertas, bet no kurienes tu?

Tumsādainais pusaudzis viegli sarauca pieri. Viņš pats isti nezināja, no kurienes ir. Viņš arī nemaz nevarēja to zināt; nevienam nebija ienācis prātā pastāstīt viņam, kā pirms divpadsmit gadiem ciema pastnieks smirdošā lopatā atnesa kaut ko tumšu, kas zibsnīja ar acīteļiem, un nolūka «Karaliskās» viesnīcas virtuvē, viesnīcas, kas bija vienīgā iebraucamā vieta simtiem jūdžu apkaimē šajā tukšnesīgajā ziemeļrietumu piekrastē. Dens, kas viņu atrada, bija vecpuisis un tādēļ bija aiznesis to miss Bellai.

— Paekat tik, kāds rakaris! — viņa noteica, kad Dens nolūka tumsādaino puisēnu uz grīdas vēsā līnoleja. — Kas tas ir, Den, viņš vai viņa?

— Puisēllis. Es eju gar purvu, bet šis brēc pilnā kaklā, aizrīdamies. Nefieku gudrs, krokodils vai būs mati apēdis, neviena melnā tuvumā nebija. Tā es viņu arī paņēmu. Nevarēja taču viņu tur atstāt.

— Nu pats par sevi saprotams. Cik veģš viņš ir pēc tavām domām?

— Kas to lai zina. — Pastnieks, pacēlis filca plātmati, pakasīja pakausi. — Gadīņi divi, domāju, būs, ledod viņam kaut ko saldo, Bella.

Miss Bella devās pie ledus skapja.

— Ko tad tu ar viņu darīsi? — viņa vaicāja.

— Nu, ko ar viņu darīt? Lai dzīvo pastā, kamēr melnīte atfapsies.

— Laikam gan tā ir vispareizāk... Bet kā tu viņu nosauksi?
Dens domīgi pacēla acis pret griestiem un pēkšņi ieraudzīja uz skapja pudeli.

— Brendijs, — viņš teica ar sausu smīnu. — Nu ko, vai slikti? Brendijs Smits!

— Nu gan izdomājies, — teica sieviete, laiski saviebdamās. Bet ja nu viņam nepagūst pielīpt šis vārds!

Bet «melnie» tā arī neattapās, un bērns palika pie Dena, palīdzēja ko varēdams kantori, bet, kad pieauga, skaldīja malku vai slaucīja viesnīcā bāru.

... Viņš atkal sadrūma, bet meitene savu jautājumu bija jau aizmirsusi. Ar nagu noņēmusi no klints gliemežnīcu, viņa teica tik vienkārši, kā to saka bērni visā pasaulē:

— Mani sauc Seila, bet kā tev?

— Brendijs, — teica tumšādainais zēns.

Viņa iesmejās skaļi, gardi. Kaija, kas riņķoja virs ūdens, uzšāvās augstu gaisā.

— Kas tas par vārdu? Brendijs — to taču dzer!

— Mani sauc Brendijs, — viņš labsirdīgi palika pie sava. — Bet vai tu tagad dzīvoši viesnīcā? Vai tu esi mīstera Boba meita no Pertas?

— Nu ja. Es tur mācījos skolā. Es tikai pagājušajā sestdienā atbraucu šurp. Bet uz pludmali nāku katru dienu. Kāpēc tevi neesmu redzējusi?

Zēns parādīja ar roku uz jūras pusī.

— Es biju uz buru kuģa, — viņš īsi paskaidroja. — Trīs dienas.

— Ah, vai patiešām tu esi jūrnieks? — viņa bija sevišķi ieinteresējusies. — Vai arī peldēt tu proti?

— Protams, skaties!

Viņš palīdzēja tai uzrāpīties uz akmens un, ilgi nedomādams, novilkā krekliņu. Āda zem tā bija melna kā ahats, spīdoša un gluda. No

muguras un sāniem, kad viņš atmeta atpakaļ rokas, virmoja tikko veidoties sākušī elastīgi muskuļi. Viņš lēca, un meitene aizturēja elpu. Dzidrajā ūdenī bija labi saredzams, kā viņa tumšais ķermenis, zem ūdens spokaini lūzdams un it kā izplūzdams, veikli slidēja pa akmeņu starpu gluži kā liela melna zivs. Te viņš pavisam nozuda skatienam kaut kāda grota biežajā ēnā, te atkal izpeldēja gaismā, te nestateidzīgi pagriezās uz muguras, izlaiždams lielu gaisa burbuli, kas virspusē ar troksni saplīsa. Pavisam negaidot viņa melnā galva atkal lznīra saulē, šļacidama uz visām pusēm mirdzošās pīles. Viņš purināja to un plati, priecīgi smaidīja.

— Ai, Brendij, kāds tu esi malacis! — Meitene sajūsmā sasīta plaukstas.

Brendijs viņai atbildēja ar laimīgiem smieklīem, apvēlās ūdenī kā ronīs, laiski peldēja atpakaļ un, viegli uzrāpīies uz akmens, nogūlās viņai līdzās saulgozī.

— Vai tev kaķa actīna patīk? — viņš jautāja, iebāzdams roku savā veco bikšeju kabatā.

— Kaķa actīna? Kas tā tāda?

Brendijs sadabūja no kabatas sauju ūdensaugiem aplīpušu gliemežnīcu.

— Skaties, — viņš teica, pielikdams vienu no tām tieši pie viņas mazā degunteļa, — lūk, tā zilā.

Tagad arī viņa redzēja niecīgu zilganā emaljas podziņu, kas bija pielīpusi gliemežnīcas ieejai. Meitene no sajūsmas iespiedzās:

— Kāds skalstums! Es no tām iztaisīšu krelles! Dabū man vēl tādas.

Tumšādainais zēns pasmīnēja, bez trokšņa noslīdēja no akmens un pazuda zem ūdens. Laiku pa laikam viņš parādījās un, iekampis galvu, atkal nozuda uz ilgu laiku. Kad līdzās meitenei bija izaugusi vesēla kaudze spīdošu zīlu podziņu, Brendijs uzrāpās uz akmens un nosēdās viņai blakus, skatīdamies, cik rūpīgi viņa tās tīn lakatiņā un paslēpj zem akmens izciļņa. Kad viņa atkal pacēla galvu, viņš teica īsi nevērigi:

Es te vienu alu zīnu, vai parādīt?

Un sākās brīnišķīgs ceļojums pa klinti. Virs nēdzīliem ezeriņiem ar akmeņaino dibenu kā mazi karodziņi laiski ligoja koši sarkani un zaļi ūdensaugi, tikko jaušami kustināja tumši sarkanās garās adatas jūras eži, zem bērnu kājām izbijušies jūka uz visām pusēm daudzkrāsainie krabji, bet zem klintņu izciļņiem atradās visādu formu, krāsu un lieluma gliemežnīcas: gan punktotas, gan ar dzeloņiem, dažām iekšpuse laistījās zaļganā perlamutrā, citām no pusatvērtās pušes raudzījās laukā acu perlītes un pāris plānu, veikli izlocītu knaibļu. Diena bija saules un svaiga jūras vēja pārsātināta; tālu aiz klints jūra gluži kā milzīga izvēsta pāva aste saskārās ar debess bezgalīgo zilumu. Kļūgāja virs jūras lidojošās kaijas; lielās melnās, it kā lakotās garlakas, spārnus iztaisnojušas, žāvēja tos, sēdēdamas uz akmeņiem. Mirdzēja tveices sakarsētā smiltis, un pilsētiņu, kas baltoja iepakā, bija apklusinājis pusdienas snauds.

— Sellij, kur tu biji pazudusi? Drīz jau būs pusdienas, — metās virsū miss Bella, tiklīdz meitene no sakarsētā pagalma iekāpa vesās virtuves pustumsā.

— Krastmalā, miss Bella, — Seila pielēca pie galda, pasniedza uz priekšu spilgti sarkanos ūdensaugus. — Palūkojieties, kādi...

— Ar ko tu biji, Seila? — sieviete viņu pārtrauca.

— Ar Brendiju. Viņš visas vietas pazīst, viņš man ķēra krabjus un visu izrādīja. Mēs gājām uz alu, viņš teica, ka vienmēr nāks uz krastmalu, kad es tur būšu.

— Alā... — Sieviete atgāja no galda un cieši nostājās Seilai blakus, noslaucīja mīkstinās rokas un paņēma lielo gliemežnici.

— Tā jāpieliek pie auss, tad var dzirdēt jūru! — priecīgi iesaucās Seila, satraukta, ka daļas šajā atklājumā. — Jūs tikai paklausieties, tur vējš šalko, vilpi!

Miss Bella ielūkojās meitenes mirdzošajās acīs, pasmaidīja, pielika gliemežnici pie auss un krāslainajā virtuvē izdzirdēja jūras šalkoņu, tad nopūtās un pēkšņi teica:

— Seila, neej uz krastmalu ar Brendiju. Rotaļājies viesnīcas tuvumā vai ej tad, kad viņš strādā... Nekādā ziņā neej uz turieni kopā ar Brendiju.

Meitene apmulsusi palūkojās viņā.

— Bet kāpēc, miss Bella! Brendijs tā peld, viņš visu prot. Viņš man sameklēja tādas gliemežnīcas... Vai! — Meitene pēkšņi aprāvas, viņas seja paida izmisumu.

— Kas tev ir? Kas? — Sievietes balsi bija neparasta traucēšana un neatlaidība. — Nu, saki jel!

— Manas podziņas — kaķa acs! Es taču tās uz akmens atstāju!

— Ak, lūk, kā! — Sieviete noteica ar neslēptu atvieglojumu.

— Nu tad tu aiziesi tām pakal kādu citu reizi, kad nebūs Brendija.

— Bet kāpēc, miss Bella? — Meitene bija tuvu raudam. — Kāpēc tad, kad nebūs Brendija?

— Nu, viss kas var notikt, viņš var nodarīt tev pāri, — izvairīdamās noteica sieviete. — Pagrūdis tevi un atņems maciņu. Melnajam nevar uzlicēties.

«Melnajam»? Meitene neizpratnē palūkojās viņā.

Viņas acis Brendijs bija vienkārši Brendijs. Viņš nira no akmens un kā liels pinkains kucens jautri purināja savu melno sprogaino galvu. Viņš sadabūja gaišzilās podziņas, ķēra krabjus, zināja, kur atrodas alā. Un, apmulsumā sarāukusi pieri, viņa teica:

— Bet es nemaz neņemu līdz uz krastmalu maciņu.

Miss Bella zaudēja pacietību.

— Vienaiga, vai tu nem vai neņem, — viņa asi iekliedzās, — bet ar Brendiju tu uz krastmalu vatrak neiesi. Vai dzirdēji? Novāc no galda savas gliemežnīcas, un lai vairak par to nebūtu jārūnā! Vāc nost veiklāk!

Asarām acis meitene izmetās laukā no virtuves. Savā istabā Seila mazliet pašņukstēja, bet tad sāka guļtā no gliemežnīcām un ūdensaugiem veidot rakstus un nomierinājās. Pamazām rita prieki atkal pārņēma viņas prātu, un viņu dziesma, brīnumaina kārtā ieslēgta gliemežnīcā, palīdzēja viņai aizmirst visus miss Bellas draudus.

Pagulējusi pēc pusdienām, Seila izegās virtuvē. Priekškarī bija nolaiesti, miss Bella augšā atpūtās. Meitene norāva no naglas savu cepuri un izskrēja saules pielīkušajā pagalmā. Diena bija kā tīra tīpa: visu ko varēja tajā uzrakstīt. Zelta slindas pirms rieta šķita mūžība — līdz tejas laikam varēja vēl apiet visu pasauli. Māja bija pavisam klusu, pagalma un uz ceļa, kas baltoja aiz vartinēm, nebija nevienas dzīvas dvēseles. Uzmetusi skatienu miss Bellas logiem, meitene izskrēja uz ceļa un joza uz pludmalī.

Tumšādainais zēns nolēca no akmens un gaidot apstājās.

— Brendij! — bez jebkāda ievada viņa pieskrējusi teica, — ko nozīmē «melnais»?

— Nezinu, — viņš nedroši teica un, kļuvis jautrāks, piebilda:

— Skaties, Seilij, ko es atnesu!

Viņš noliecās, paņēma no akmens izcilņa vistokli un pasniedza to meitenei.

— Skaties ātrāk!

Seila attīna papīru un sastinga aiz brīnumiem. Papīrā bija maza pērtenes gliemežnīca. Tās asās malas bija noslīpētas, iekšpusē viss tā vien laistījās saulē, priecīgi lāsmoja mazliet klusinātās jūras tonos.

— Ai Brendij, cik skaisti! — viņa teica aizrautu elpu. — Visu mūžu es to gribēju. Vai patiešām tu to pats izlaidīji?

— Nu jā, es to ar vilī novīleju. Nu kā, vai patīk?

— Loti, — viņa svinīgi apstiprināja un ietina gliemežnici papīrā. — Paldies, Miss Bellai arī patīks.

— Es zinu. — Zēna acis laistījās. — Viņa taču vienmer mani uzraudzīja kā māte. Es arī dažreiz dzīvoju viesnīcā.

Meitene ātri uzlūkoja viņu, negaidīti kaut ko atcerējās.

— Brendij, — viņa teica, — miss Bella paklausījās gliemežnīcu, bet vēlāk sāka dusmoties un aizliedza man spēlēt ar ievi krastmalā. Smieklīgi, vai ne?

Tumšādainais puisens sarāuca izliekto pieri.

— Kā tā? — viņš jautāja.

— Viņa teica, ka tu atņemsi maciņu. Bet tas arī ir smieklīgi, es nemaz neņemu līdz uz krastmalu maciņu.

Brendijs aizgrēza prom seju un palūkojās uz jūru, kas rotaļājās ar saules stariem. Viņa lielās, lenprātīgās acīs sadrūma, izliektā pierē atkal sarāucās. Viņš sāka saprast nupat dzirdētā jēgu. Miss Bella... Tagad viņa balss skanēja dobi un asi:

— Kāpēc viņa to teica? Es nezogul!

Seila atkāpās, pielikdama roku pie lūpām.

— Brendij, — viņa teica kautrīgi, — tātad arī tu uz mani dusmojies?

Viņš pagrieza galvu un vēriģi palūkojās viņas sejā. Pamazām viņa acis kļuva siltākas. Meitenes izskats aizstūma prom kaut ko smagu, kas nekādi neiegūlās viņa prātā.

— Nē, nedusmojos, — viņš beidzot teica. — Tūlī mēs sameklēsim kaķa aciņu. — Un viņš pasmaidīja.

Viņi kļāpoja pa klīnti, meklēdami gliemežnīcas, krabjus. — visu, kas varēja piesaistīt meitenes uzmanību. Pēkšņi Seila ar skunjām atskatījās.

— Ko es esmu izdarījis! Ir taču jau vēls. Miss Bella atkal sadusmosies!

— Nu tad — kurš ātrāk uz ceļu!

Viņš pagaidīja, kamer viņa, satverusi šalli, gliemežnīcas, ūdensaugus un pērtēni, ar priecīgiem spiedzieniem metās uz ceļa, un tišām aizkavejās, lai dotu viņai iespēju aizskriet priekšā.

Bet te, negaidīti aizķerušies, Seila visā garumā izstiepās uz akmens un skaļi iekliedzās, satverdama celi. Sakumā meitene šņukstēja klusitām, bet, kad ieraudzīja asinis, plaši iepleta muti un kā suns, kas rej uz mēnesi, izdvesa skaļu, stiepjošu kaudienu, uz brīdi apstājās, lai ieņemtu elpu, un atkal sāka brēkt aizgūtnēm.

Tuvodamās krastam, miss Bella izdzirda šo brēksānu un sastinga uz vietas, modri izslējusies, it kā ostīdama vēju. Viņa acumirkli iedomājās meiteni, bet tumšādaino Brendiju, viņa tumšās acīs un matus, biežās lūpas, spīdīgo ādu, visu viņa spēcīgo pusaudža ķermeni, pusaudža, kas bija gandrīz nobriedis, lai kļūtu par jaunekli. Viņa bija to barojusi un izauklējusi, viņa pat mīlēja to. Bet baltā meitene — un melnādainais! Un, īsi iekļēgusies, kā neprātīga viņa metās uz krastmalu.

Brendijs izlēca no klīntis, turēdams aiz garajām knaiblēm krabi, un vicinādams garo ūdensaugu lentu.

Ieraudzījis asinis, viņš to visu nometa un nolaidās uz ceļiem līdzās meitenei.

— Neraudi, Seilij, neraudi, — viņš murmtināja mīļi, tā kā ne vienu vien reizi viņa bija mierinājusi miss Bella. — Paskaties, ir tikai neliels nobrāzums.

Baltās cirtas uz iedegušā kakla kutināja viņam degunu. Uzmaniģi noliecies, viņš pieskāras viņas ceļim ar savu tumšo pirkstu. Nags bija garš un izliekts, kā rieksta čaumala un savādi iesārts, bet āda starp pirkstiem bāla, mīklatas krāsā. Meitene pagriežās, apķēra ar rokām viņa kaklu un sāka raudāt, piespiedusi seju viņa izbalejušajam krekliņam. Brendija roka svārstoties pakavejās gaisā, tad brīvi un viegli nogūla viņai uz pleciem.

— Neraudi, neraudi, — viņš mierināja to, — sadzis.

Miss Bella ieraudzīja divas figūriņas smiltīs un apstājās, piespiedusi roku pie krūtīm.

— Seila! — viņa iespiedzās.

Kaijas, kas riņķoja bezgalīgajā zilgmē, atbildēja viņai ar aizsmakušu kliedzienu.

Tumšādainais zēns raudzījās, kā viņa pienāk, ar pūlēm vilkdama pa smiltīm kājas, melnos brunčus virs trisošajiem lieliem sacēlusi. Viņas krūtis smagi cilājās. Viņa apstājās pie bērniem, viņas seja kļuva sārta, uz kakla piepūtās un nīknumā pulseja dzisla.

— Tu!... — aizsmakusi viņa tam izmeta.

Nāids un šausmas virda šajā vārdā. Aiz zēna muguras smiltšu siltāis baltums nemanāmi ieplūda sēkļa zaļganajā tonī, tālāk, kur pret melno klīnti sītas putu vali, mīloties ar zilbmoši baltiem zibšņiem, rotaļājās tumša zilgmē, bet tur, līdz pašai pasaules malai un tālāk, kopš mužīgiem laikiem pietās bezgalīgā jūra... Kaiju sudrabainie bumerangi šāvās debesis, krita zemē, no jauna lidoja augšā; baltā ceļa otrā galā pēcpusdienas tveices sakarsētās pilsētiņas nāmīņu čemurs laistījās tā, ka sāpēja acis... Visu to no sievietes noslēpa biežās lūpas, melnais matu cekuls, lielais pieres izliekums, tumšo acu apmulsušais skatiens un melnās rokas uz baltās meitenes pleciem.

— Tu... — viņa izmeta tam vēlreiz, un, rupji parāvusi meiteni aiz rokas, nostādīja to uz kājam. — Ej mājās, Seila!

Brendijs sasvārstījies piecēās:

— Miss Bella...

Viņa atvēzējās un ar spēku iesita viņam pa seju. No lūpas sāka tecēt asinis. Zēns sastinga uz vietas, viņa pirksti lenām sniedzās pie mutes. Sievietes acis zvēroja.

— Melnais! — viņa kliedza šausmās aizlūzušā balsi. — Nolādētais melnais nelietis!

Zēna izbiedētās acīs sariesās neierastas asaras. — Miss Bella... — viņš mēģināja vēlreiz ko teikt.

Ne vārda neteikusi, viņa pagriežās un, Seilu aiz rokas vilkdama, aizklumburoja pa smiltīm uz ceļu.

Brendija meitene pirksti beidzot piespiedās lūpai. Viņš trūci skatījās uz pirkstu galiem, kas bija kļuvuši sarkani. Pāri viņa kājam rāpoja sīki krabji, aizvilkdami sev līdzī koši sarkanos ūdensaugus, bet viņš nekustējās. Viņš stāvēja, neatraudams acis no ceļa, pa kuru gāja miss Bella un meitene uz pilsētas balto nāmīņu pusi.

Latvijas PSR Valsts prēmijas laureāts Operas un baleta teātra baletmeistars Jevgeņijs Čanga brīvajos brīžos ir arī aizrautīgs kinooperators, protams, tikai savam priekam.

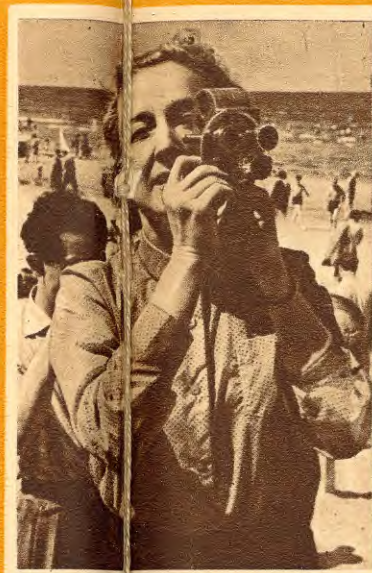
Z. Leqzdina foto

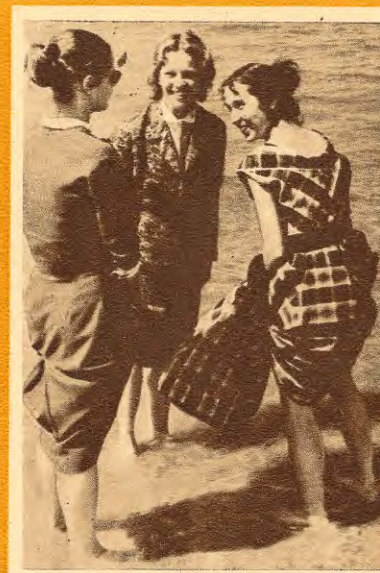
DEJU SVĒTKI

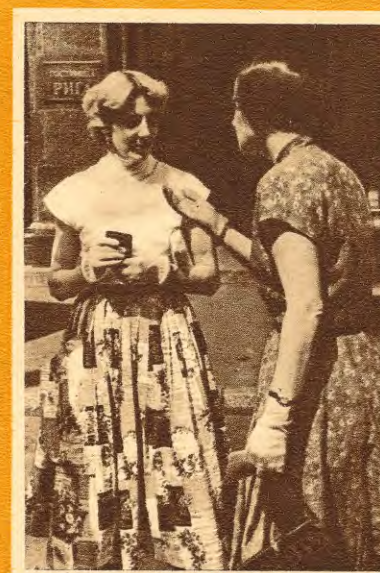
Kijevas T. Sevcenko Valsts Akadēmiskā operas un baleta teātra dejotāja A. Gavriļenko.

PSRS Valsts Akadēmiskā Liela teātra baletdejotāja KPFSR Nopelniem bagātā māksliniece I. Tihomirnova filmē atmiņas no Rīgas Jūrmalas.

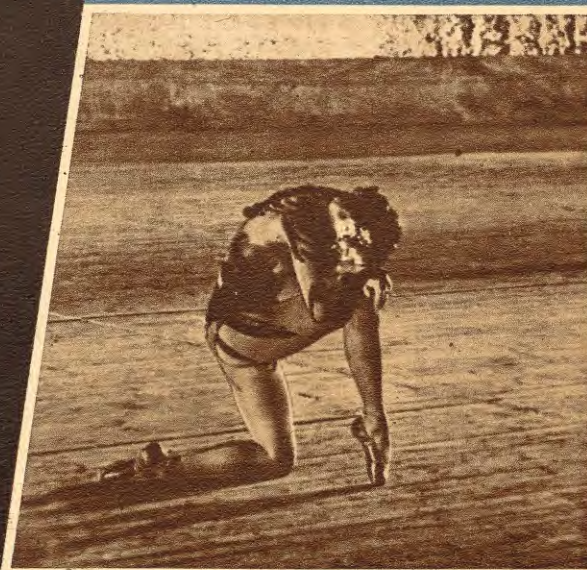
Attēla no labās: G. Suleimanova, N. Davidenko, A. Gavriļenko. pludmalē.

Leņingradas Valsts S. M. Kirova Akadēmiskā operas un baleta teātra dejotāja PSRS Tautas māksliniece N. Dudinska (pa kreisi) pie viesnīcas «Rīga».

Lietuvas PSR Valsts Akadēmiskā operas un baleta teātra dejotāja Lietuvas PSR Tautas māksliniece G. Sabaļauskaite.

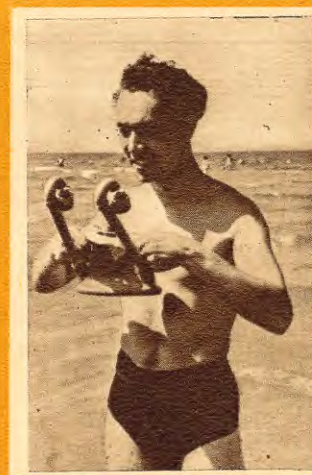
Leņingradas Valsts S. M. Kirova Akadēmiskā operas un baleta teātra dejotāja KPFSR Nopelniem bagātā māksliniece A. Osipenko — Vara kalna saimniece S. Prokofjeva baletā «Akmens zieds».

Skats no Liepīņa baleta «Laima».

P. Čaikovska baleta «Gulbju ezers» otrā cēllena aina. Leņingradas Valsts S. M. Kirova Akadēmiskā operas un baleta teātra baleta kolektīva uzveduma.

Baškīrijas Valsts operas un baleta teātra baletdejotājs KPFSR Nopelniem bagātā mākslinieks F. Šarovs nolēmis pārņemt niršanas masu sportu Eģiptē.

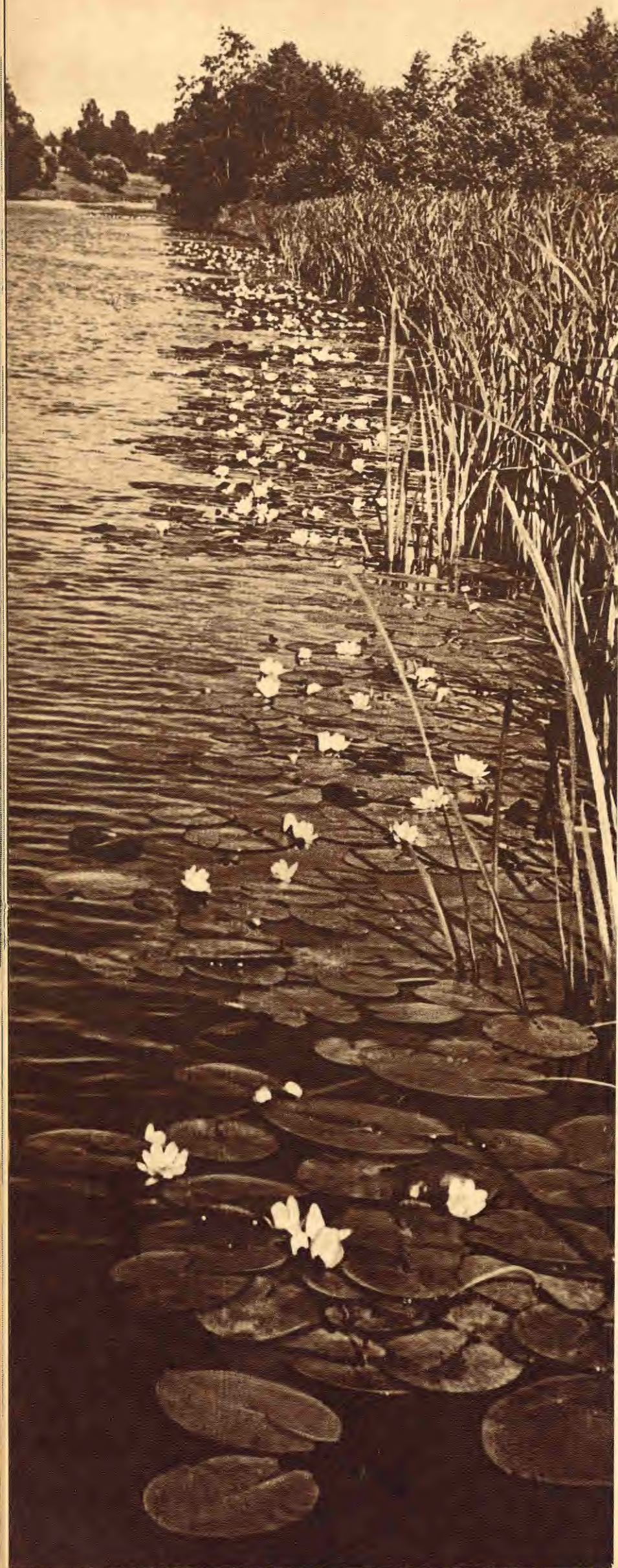

Baškīrijas Valsts operas un baleta teātra soliste KPFSR Tautas māksliniece G. Suleimanova priecājas par savu kolēģu «ūdens rotaļu».

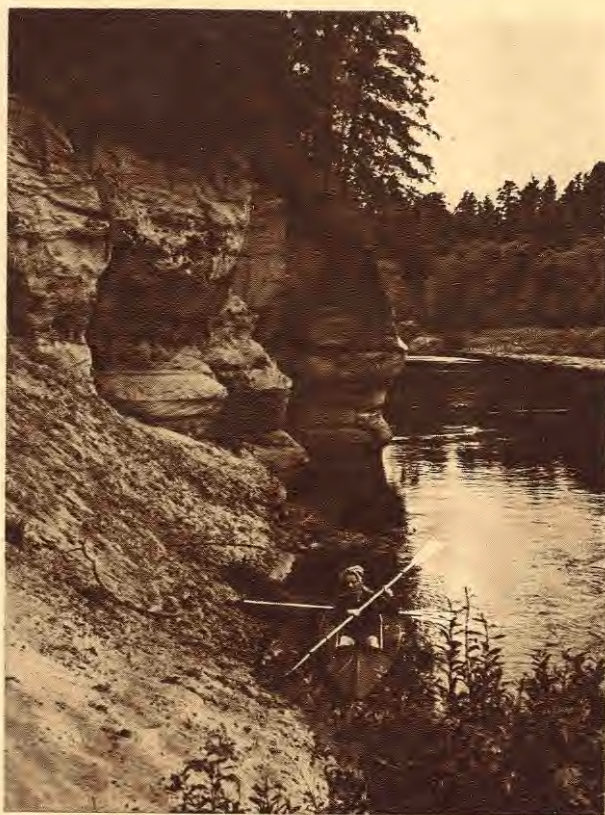
Leņingradas Valsts S. M. Kirova Akadēmiskā operas un baleta teātra dejotāja KPFSR Nopelniem bagātā māksliniece A. Osipenko un baleta solists A. Gribovs S. Prokofjeva baletā «Akmens zieds».

2. Leņģdiņa foto

Šā gada jūlija mēnesī Rīgas Kultūras un atpūtas parkā notika lieli deju mākslas svētki, kuros piedalījās labākie profesionālie baleta mākslinieki un labākie pašdarbības deju kolektīvi no Maskavas, Leņingradas, Kijevas, Viļņas, Tallīnas, Tbilisi un Minskas. Brīvajā laikā viesi iepazīs ar mūsu republikas galvaspilsētu, pavadīja patīkamus atpūtas brīžus jūrmalas līdāgā.

Augstajos klinšu krastos loki ar sīkstu neatlaidību spītē vējiem.

Ūdens smilšakmenī izgrauzis fantastiskas alas.

Kilometriem tālu gar krastu aiziet balto ūdensrožu josla.

PIEKTĀ LIELĀKĀ

Turistu dzīvespriecīgs ceļojums pa Salacu

Nākot vasarai, sirds atkal kļūst nemierīga kā vecs kara zirgs, kas tālumā sadzirdējis trompetes balsi, un sapņos rādās upju mānīgās straumes, atvaru melnie virpuļi, neskaidāmi zivju bari, krastmaļu meži un rāmas saules rietu atblāzmas. Un liekas, ka arī divos maisos noglabātās saliekamās laiviņas daļas, kas jau pārbaudītas itin visās Gaujas krācēs, būtu sākušas dumpīgi sačukstēties par tādu bezdarbību.

Ir jābrauc! Bet kur? Lai iet pa piekto lielāko no sākuma līdz beigām!

Piektā lielākā mūsu republikas upe ir Salaca. Tās garums? Nu, ar Volgu būs grūti salīdzināt, bet savs gabaļiņš ir — kopumā 94,4 kilometri. Arī kritums diezgan pieklājīgs — 41,2 metri. Tātad gluži kā pa jumtu uz leju nav, tomēr strauvei vajadzētu būt diezgan ašai.

Un tad, kad ilgas pēc ūdeņiem kļuvušas gluži neciešamas, divi slaveni pasaules abraucēji — Platais un Īsais — vienā jaukā vakarā atrodas vietā, kuru sauc par Vecatī un kas sabūvējusies kilometrus trīs no Burtņieku ezera. Vēl vairāk precizējot viņu pirmās apmētnes koordinātes, jāsaka, ka mūsu ceļotāji ar visām paunām tika izgāzti no mašīnas Salacas krastā pie paša pirmā tilta, kas šķērso šo straumi. Īsais tik iesaucās:

— Vai dienā, pudele!

Par šo pudeli jāpastāsta mazliet sīkāk.

Visu ceļu no Rīgas līdz Valmierai Platais nemierīgi grozās: kaut kas esot aizmirsts, bet kas īsti — nekā nevarot atcerēties. Īsais viņu mierina: vēl nav bijis tāda ceļojuma, kad itin viss vajadzīgais būtu paņemts līdz, vienmēr kaut kas aizmirstas. Tāds esot liktenis, un tur nekā nevarot darīt. Bet Valmierā Platais pēkšņi iekļiedzas, kā apmāts izsprūk no mašīnas un pazūd aptiekas durvīs. Īsais, domājams to vissīkāk, skrien viņam pakal.

Platais jautā divām pārsteigtām dāmām, vai viņām neesot odu zāles. Tādas stiprākas drapes, kas ceļotājus pasargā no odiem, kaut kāda smēre, vai, Taču aptiekā šādas mantas nav, jo ods ir kustonis, bet te zāles gatavo cilvēkiem. Nekā darīt, jāpērk, kas ir. Un tāda veidā ceļotāji tiek pie pudeles, kas pielietā ar eļļu — tā pasargās vismaz no saules. Ar šo eļļu daudzumu varētu noziest pat ziloni, bet abi nolemj tā: labāk lai paliek pāri nekā pietrūkst.

Tātad Salacas krastā tieši par šo pudeli Īsais bija tā nobažījies.

Sākas laivas salikšana. Pa ziemu visas instrukcijas pazaudētas, un abi ar šausmām atzīst, ka visā šai detaļu jūklī pagalam apmaldījušies un nekā nevar saprast, kur katrs verķis liekams, kas darāms vispirms un kas pēc tam. Beigas ir!

Īsais prāto tā: ja cilvēki var salikt reaktīvās lidmašīnas un sputņikus, kāpēc tad viņi nevarētu tikt galā ar nieka laivu. Nē, domas par mājām pilnīgi jāizmet no galvas! Bez tam apkārt pamazām pulcējas zinkāriģie. Kurš šoferis brauc pāri tiltam, tas aptur savu mašīnu un nāk skatīties. Drīz vien jau kāds tūkstotis vīru — nu, varbūt gluži ne tik daudz, bet kādi piecpadsmit gan — ar vis-

lielāko interesi noraugās abu censoņu pūlēs. Un brīnums notiek, laiva ir salikta, tā jau šūpojas melnajā ūdenī, kas te tik rāms, ka grūti pateikt, uz kuru pusi īsti Salaca tek.

— Brauksim uz leju, — Platais saka.
— Mums vajadzētu no paša sākuma, — Īsais nūrd.

Nav trešā, kura balss varētu kiviņu izšķirt.
— Ir taču vienaīga, — Platais turpina, — sākam šeit vai dažus kilometrus augstāk. Mājās jau varam pateikt, ka peļdejām no paša ezera...

— Nu jā, — Īsais izliek savu trumpi, — tad jau mēs varējām ar autiņu aizbraukt tieši uz Salacgrīvu un arī pateikt, ka nobraucām pa visu ūpi.

Sis arguments pilnīgi sadragā visus Platai iebildumus. Abi ķeras pie ariem un pagriežas uz ezera...

Upe kļūst arvien platāka. To lēnā gaitā vago jaunieši ar motorlaivām, kas velcē līdakas. Ceļotāji panāk vecāku vīru ar kapara brūnu seju, kurš ar airu laivu dodas uz augšu.

— Labvakar!
— Labvakar!

— Vai zivis arī ir?

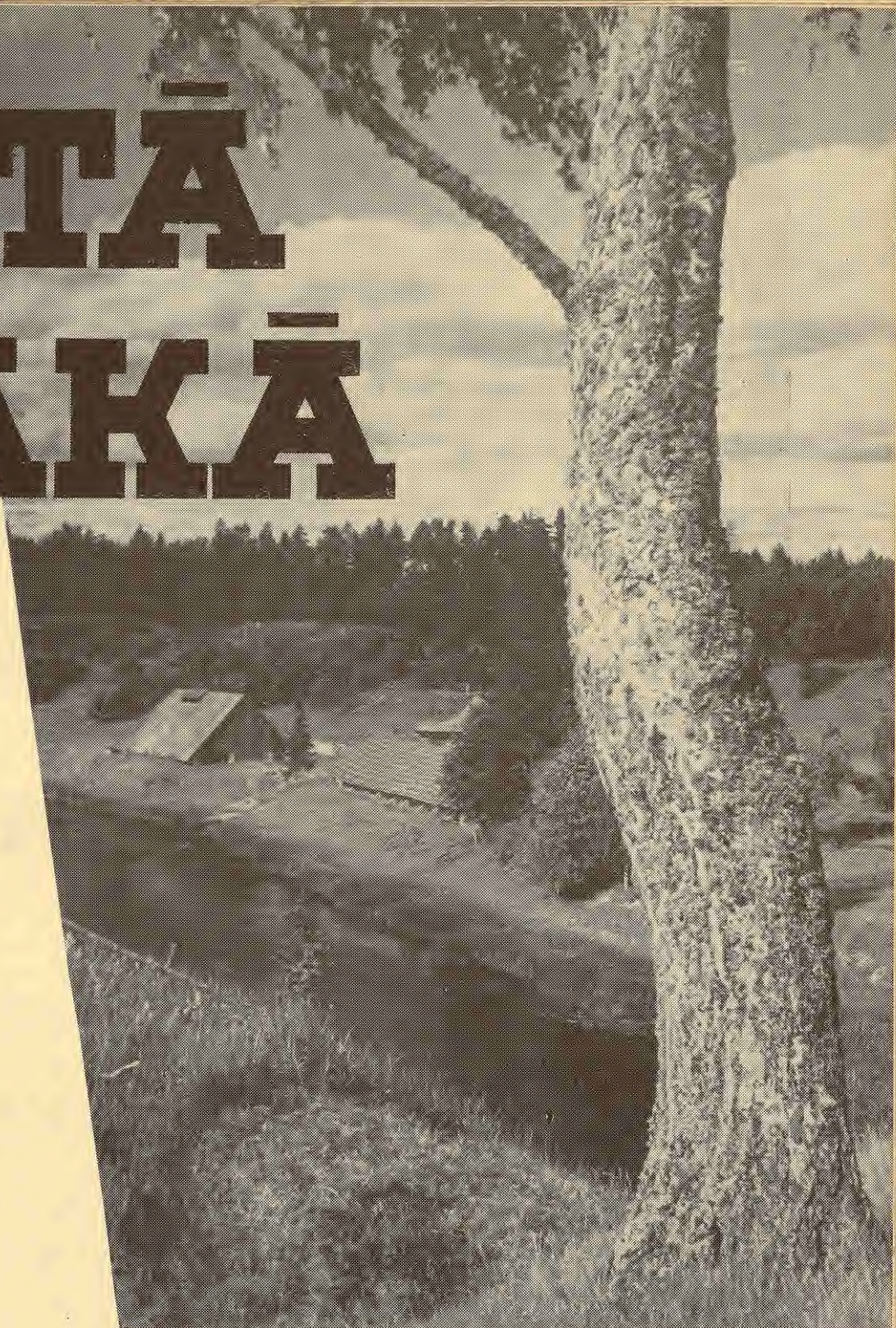
— Ir gan, vajag tik mācēt noķert.

Vīrs atbraucis no Mazsalacas ar velosipēdu uz Vecatī, tur paņēmis laivu un tagad braucot pāri ezeram pie kāda paziņas. Rit došoties atpakaļ un tad veļcēšot. Tomēr ar motorlaivām ķeroties labāk. Dažs labs tai 10 kilometru garajā ceļā no upes sākuma līdz Mazsalacai noķerot 20 līdakas un vairāk.

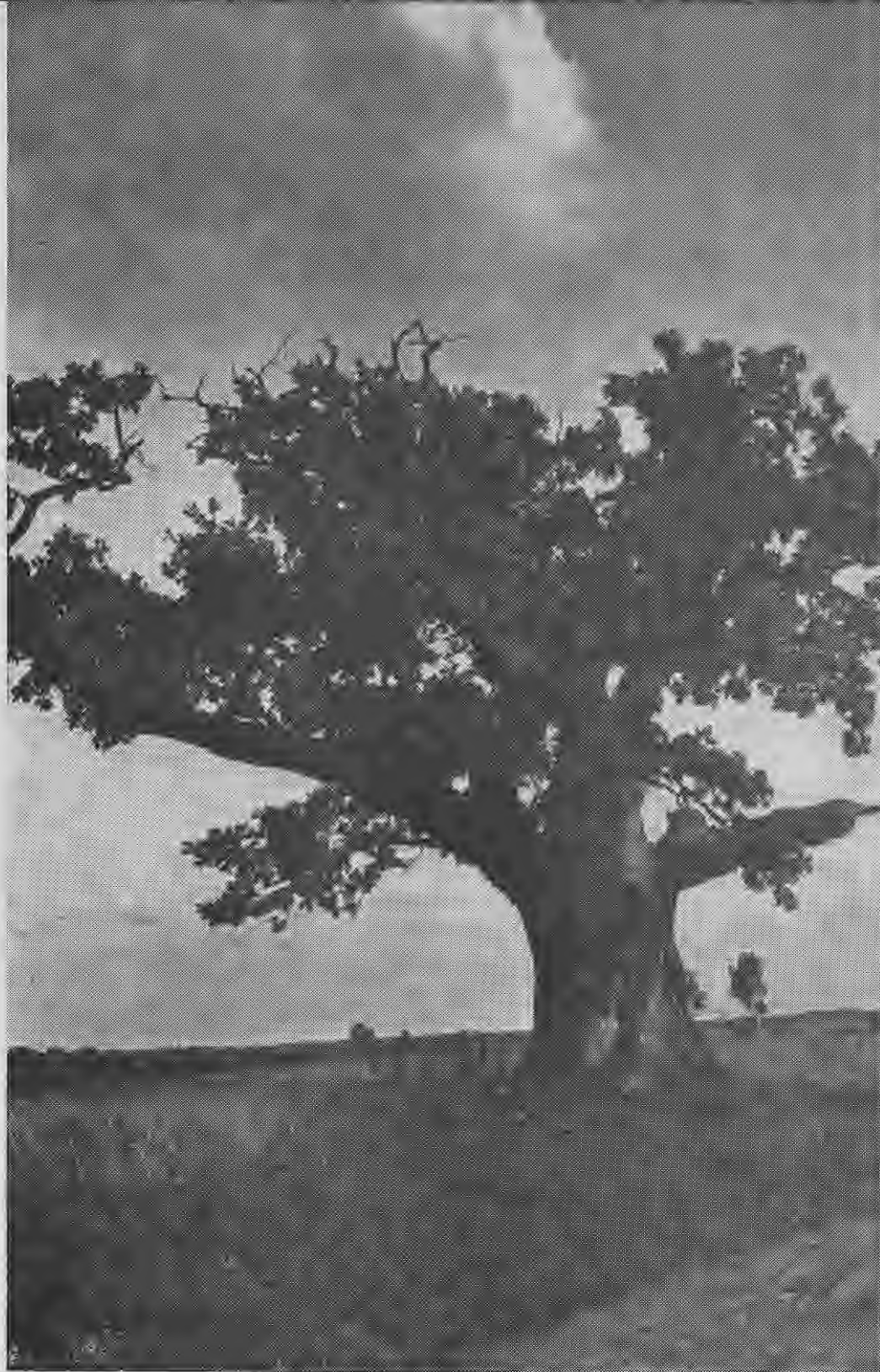
Klūss, rāms vakars. Makšķernieki laivās sēd kā pienagloti un skatās ūdenī, it kā tur kārtu hipnotizētu. Gari makšķeru kāti slienas ārā arī no krastu meldriem, lai gan pašus zvejniekus neredz. Mazu zivtiņu bars izsaujas virs ūdens un salīst atpakaļ kā sudraba lietūs. Kreisajā krastā mazs pauguriņš, apaļš kā cepure, ar priedēm apaudzis. Šeit kādreiz izrakumos atrastas senlietas...

Gluži nemanot upe izbeidzas, un ceļotāju priekšā gul viss plašais Burtņieku ezera klājums. Saule riet, laiks piestāt krastā un būvēt telti.

Pienākusi nakts. Tālu austrumu pamalē tumši zila noslēpumaina mežu strīpa, vēl daudz tumšāka par debesīm. Un zem tās ezers — meļns kā zemē nolaidies negaisa mā-

No krasta augstumiem upe liekas pavisam neliela.

Tūteris bzāls (melāns) no Mazsalāces) varētu pastāstīt par notikumiem, kas te risinājušies. Vairāk nekā pirms tūkstoš gadiem.

konis. Bet rieta pusē gaiši, dziļri padebeši, un zemi tiem pelēki spoži ūdeņi, kas visu laiku mērguļo. Tālu dzird runājam vārus, duļļos klauz airi. Otrā krastā tarkāk traktors, kaut kur plūnkāk zivis. Rej suns, iemaufas gov. Un tepat aizmugurē aiz krasta kārkļiem un alkāņiem plavā nēpārtraukti griež grieze. Plavā zāle līdz krūtīm, tā visa iepelēki rūsgana, jo zied smilgas.

— Apbrīnojamis skāistums, — Platais saka.

— Rit vajadzētu ptecelties agrāk, lai redzētu uzlēcam sauli, — Isais ierosina.

— Bet kas mūs pamodinās? Modinātāja pulksteņa nav...

— Es pamodišos, — Isais saka. — Vajag tikai labi cieši apņemties un pirms aizmigšanas kādas tūkstos reizes klausām pie sevis atkārtot: «Man agri jāceļas, man agri jāceļas...» — tad tas nemaz nav grūti izdarāms. Es zinu.

Abi ielien telī, un pēc brīža grandioza šnāksana liecina, ka pasaules apceļotāji guļ. Lai viņiem jauk sapņi un lai telī nesalīn

pārāk daudz odu, jo nekādas pretindes tiem nav!

Pulkstenis apmēram desmit, kad otrā dienā abi izrāpo no telis.

— Cik skaists gān ir saules lēkts uz Burtiņķu ezeru! — Platais pingājas. — Vai dienā, cik skaists! To skāistumu nevar nemaz izturēt!

— Es jau vakar teicu, — Isais tuisnōjas, — ka vajag tūkstos reizes pie sevis atkārtot: «Man agri jāceļas.» Bet es paguvu noskaitīt tikai kādas piecas reizes. Un kur tu biji? — viņš pāriet uzbrukumā. — Tev vajadzēja sēdēt un neļaut man aizmigt, kamēr tieku līdz tūkstotim.

— Šo burvīgo saules lēktu! — Platais nerimstas.

— Nekas slīds jau nav nolīcis, — Isais prāto, — laik apmācies. Tagad vienlīgā — saule lec vai riet.

Laiks patiesām apmācies. Laiva slīd pa ezeru atpakaļ. Vakardienas lūts, no kura sākas ceļojums... No šejienes īstenībā arī sākas Salaca, jo te krasti sauk

tik tieši kopā, kā tas pietā lieluma upel arī vajadzētu būt. Suraume ļoti nēerīga, krasti veltums stāvi, glezaini. Kreisajā pusē kolhoz «Sarkanā zvāigzne», labajā — padomju saimniecība «Austrums». Netālu no Mazsalācas, augstā krastā, sarkana kļeģeju ēka, virs kuras pacelta televīzijas antena. Te — bijusi draudzes skola, tagad invalīdu nams. Vairāki sirmgalvji sēž upmalā, viens no viņiem mākskerē, tālāk sievietes skaio veļu.

Aiz Mazsalācas upe teiet mežu vaistībā. Vietām te atāvi sarkana smilšakmens krasti. Turpat arī Skānāskāns. Ceļotāji pietur un izkāpi, lai pārbaudītu tā skānēšanu. Cik var noprast, te laikam apkārtnes iedzīvotājiem sarīkojumu un zājumbāļu vieta. Platais ievēk krūtīs gaisu un pakļusu iesaucas: «A-ū! Nēkā. Ne tās visnēcīgākās atbāss. Tagad Isais laiž vajā tādu brēcienu, no kura sarkanajam smilšakmens klintim vajadzētu sabrukt, bet atkal nekā. Atbāss nav. Kliez abi kopā. Nēkā.

— Tad tā brīnums, — saka Platais. — Es tāču te kādreiz biju, un tad skānēja...

Pagājuši mazu gabaliņu tālāk un nostājušies preti estrādei, abi vēlreiz iekliezdas, un tūdaļ arī sejas ievēkās tāds uzverētāju smalds: Skānāskāns skān gāni Balsts, atstusās pret sarkano klinti viņā puā, skrien atpakaļ.

Vakars pienāk lielu mežu malā, Joprofām apmācies. Kad uzrīkota telis, Platais uzkar vīrs ugunsķura katlu. Jāvāra vakarīnas. Soreiz būs griķu biežputra no koncentrātiem. Platais pasvārsta divas paciņas rokā un pārējās nolēk atpakaļ.

— Tik vien? — Isais, manīdams sevi lielu tukšumu, vaicā. — Tur nekā nebūs. Tur neiznāks pār nogaršot. Piesmērēsim tikai katlu.

Platais plēltek vēl četras paciņas klār. Tagad iznāk jau sešas. Isais aizdomīgi vēro — izskatās briesmīgi maz. Mazdruscip pašā katla dibenā.

Putra sāk vārties un nolēk brīnumi — ūdens kaut kur pagaist, palikuši biezumā vien, un tie jau sniedzas katlam gandrīz vai līdz pusel.

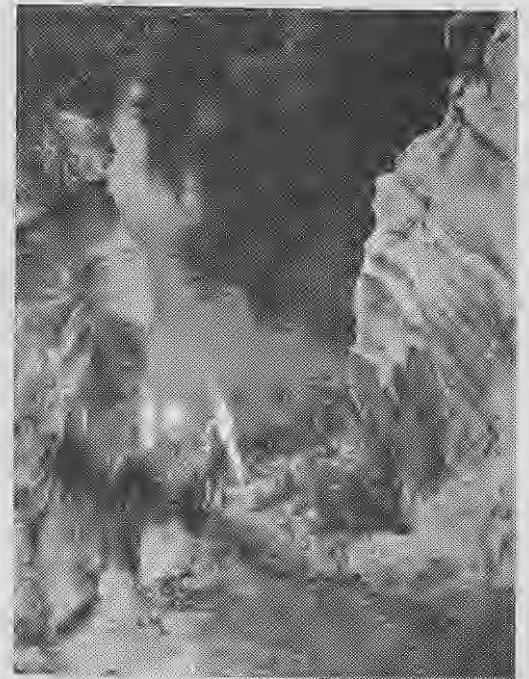
— Atnes ūdeņi! — sauc Platais. — Citādi piedegs.

Isais aizskrien līdz upel un atnes ūdeņi. Bet biežputra pļepinādama reļas arvien augstāk. Platais, kaudamies ar dūmtēm, maīsa un ik pa brīdīm piešauj pa lāsel. Pēc lācīna ūdens atkal pazudis kā bezdibeni, bet putra grasās kāpt malām pāri.

— Labs būs, — Platais saka, raudams katlu no uguns. — Citādi pievarēties tik daudz, ka pa medēļu nevarēs noēst. Ko tad darīs.

Sākas vēsturē nepieredzēta ēšana. Sāku

Leļpus Mazsalācas, Salācas kreisajā krastā, ir slavas sarkana smilšakmens klintis.

mā karotes cīņās visai veicīgi, bet pēcāk arvien gausāk un gausāk, taču biezputras līmenis katlā kritārkārtīgi lēnām. Ko nu darīt?

— Vajadzēs atstāt rītdienai, — Platais pēdīgi ierunājas, norausdams sviedrus no pieres.

— Jā, zēl ārā izgāzt, — viņam tālīt itin priecīgi piekriļ. — Turpināsim ēšanu rīt.

Naktī debesis noskaidrojās. Spīd dilstošā mēness sirpis. No melnās upes griezdandies ceļas miglas vāļi, un šajam liekas, ka tur vāritos milzīgs biezputras katls...

No rīta pamodušies, abi jūt, ka notikušas lielas pārveidības: viss, kas vakarā ticis paklāts apakšā, kaut kādā nesaprotamā veidā nokļuvis virs gulētājiem, un tomēr kā šajam, tā arī Platajam tāda saskaņotā, mērenā takti klab zobi. Metāla atri tik auksti, ka tiem netikas pat pirkstu piedurt. Bet debesis neviena mākonīša, un viss upes otrs krasts trizuļo vienā saules zeļtā. Gaiss tik bezgala tīrs un dziļš, ka, liekas, var kokiem saskatīt katru atsevišķu lapīņu pat kilometriem tāluma. Bet upe arvien vēl kūp.

Atrāk saulē! Un pēc brīža ceļotāji atkal aizslīd pa straumi uz leju. Pašā laivas vidū stāv nokvēpis katls ar biezputru — tikpat kā veca drednauta skurstenis, tikai dūmu nav.

— Man liekas, ka te derētu piens, — Isais nedroši ierunājas. — Citādi galā netīksim.

— Kāpēc piens? — Platais nekā nevar saprast.

— Nu, pie biezputras. Jau no seniem laikiem atzīts, ka piens ar biezputru labi sadzīvo.

Augstā krastā samānāmas kādas mājas, un Isais, pagāmis kanniņu, iet lūkot pienu. Mājās tikai maza meitenīte. Tā paskaidro, ka mamma no rīta pienu aizvedusi uz pienotavu, lai pagaidot pusdienas slaukumu. Bet šajam nav laika galdīt, un viņš dodas atpakaļ. Līdz pat upei viņu pavada kāds dzeltens, jauks sunītis, kas nemaz nerez, tikai glūnēdams kā ēna seko līdz, visu laiku mazliet pacēlis virslūpu, sarauddams deguniņu krunkās un atklādams skaistus, baltus zobus. Isais lielus gabalus iet atmuguriski, murminādams apmēram šādus mīlīnāmos vārdus: «Miluļit, čabulit, bumbulit, es jau tev mekā nedarišu, nu, nebaidies taču no manis...»

Pienu izdodas dabūt kādās citās mājās. Saimniece piesola arī olas. Isais nopērk. Saimniece piesola krējumu, Isais izņem kabatas drāmu un domā, ka tur mierīgi varētu iesiet arī krējumu, bet saimniece tā nav ar mieru. Nekā darīt, jāiztiek ar to, kas ir. Un ir taču biezputra.

Tagad sākas lieta prātošana, ko ēst vispirms — biezputru vai olas.

— Redzi, — Platais gudro, — ja mēs sāksim ar olām, tad biezputra vairs negaršos. Tāpēc jāsāk ar biezputru.

— Savādāk jau mēs nemaz nevaram, — Isais secina, — jo arī olas jācep katlā un, kamēr tur biezputra priekšā, nekas netznāks.

Platais pielej biezputrai pienu.

— Vai tev prāts! — Isais kliedz. — Atkal pilns katls!

— Citādi nevar, — Platais nesatricināmā mierā paskaidro. — Citādi biezputru nevar uzsilīt. Piedegs.

Pēc brokastīm slavenie pasaules apceļotāji gavilēdami turpina ceļu. Saulīte mīļīgi slīda, un upē atspoguļojas itin viss, kas redzams priekšā: zilas debesis, krasti, zaļi koki, pelēkas mājas. Kilometriem tālu aiziet baltie fidensrožu joslas. Kad nomesti krekli, Isais sadabū eļļas pudeļi un abi iesmērējas, ka spīd vien. Aiz Viķiem, kur upi šķērso Mazsalacas — Alnažu ceļš, ceļotāji uzkāpj uz augstā tilta un kādu stundu vēro, kā apakšā pa dzelmi šaudās pāris metru garas zivis. (Varbūt arī mazliet īsākas, to grūti pašreiz konstatēt, jo ceļotājiem nekādu collmēru līdz nebija.)

— Kāda šai pusē savāda saule, — Platais brīnās. — Nemaz nejūt, ka iedegtu.

— Tas tāpēc, ka ādu apsargā eļļa, — Isais lietpratīgi nospiež. — Iesmērēsimies vēl.

— Lai iet!

Upe kļūst arvien rāmāka, un priekšā parādās Staiceles papīrfabrikas augstais skurstenis, kas izskatās augšgalā resnāks nekā apakšā.

— Būvēšanas laikā meistari laikam turējuši rasējumu ačgārni, — ceļotāji nospiež.

Staicele laiva jānes aizsprostam pāri. Bet tālāk ceļš atkal bez kādiem kavēkļiem. Abi palēnām airē, neaizmirstot ik pa brīdim aplaistīties ar Valmierā pirktu brūnemeļu, kas tik lieliski pasarga no saules. Kur krastmalā redzams kāds cilvēks, laiva pietur un sākas sarunas. Vecs vīrs, kolhoza «Staicele» kalējs, stāsta par pretēji proporcionālām metamorfozām, kas te notikušas. Pirms dažiem gadiem viņiem atsūtīts jauns priekšsēdētājs. Ziemā staigājis plānā mētelīti — tāsni sirds sāpējusi skatoties. Lai priekšsēdētājs nenosaltu, kolhozs uzšūvis tam pumatīgu kažoku. Pamazām vīrs ledzivojies. Beigās jau bijis personīgs Zims un divstāvu māja. Bet brīnumš — jo priekšsēdētājs kļuvis resnāks, jo kolhozs — plānāks. Beigās uz izstrādes dienām gramus vien saņēmuši. Tad nosvieduši to viru no amata (partija nākusi talkā) un ievēlejuši citu priekšsēdētāju. Esot jauns puisis, bet gudrs un ļoti kautrīgs. Sarīkojuši vienā brigādē kolhoznieku sapulci. Zāles galā nolikuši galdu, aplājuši to ar sarkanu drāmu, uzlikuši puķes — vispār izrīkojuši tā, lai jaunais priekšnieks varētu sēdēt kā ķēniņa dēls. Bet ko viņš? Nekā nav bijis aizdabūjams līdz tam goda krēslam. Apstājies pie loga, atbalstījies pret palodzi un tā arī nostāvējis visu sapulces laiku. Kolhozs tagad ejot uz priekšu. Esot pavisam cits gaiss.

Pienāk vakars. Laiva pietāj pie krasta, tiek uzcelta telts. Laiks silts, bet ceļotājus krata auksti drebuļi. Sāp visas maliņas, it kā miesas būtu nobrauktas ar karstu «pletizeri».

— Tu stāstīji, ka eļļa pasargājot no saules, — Platais vaid. — Kas tev to teica? Kas tevī iepotējis tādu bezdievīgu domu?

— Ak kungs, mana āda, — Isais, stridīnā neiegalzdamies, sten. — Nu būs nost kā likts. Ko tad es bez ādas?

— Bet tu apļējies ar eļļu, — Platais indīgi izdveš. — Tā ir tāda laba eļļa...

Patērē murgaina nakts. Telti nepārtraukti dzirdama tāda kā kunkstoņa, kā vaidēšana. Otrā rītā ceļotāji kā milzīgas vaboles pusdzīvi izrāpo dienasgaismā. Taču, kad laiva atkal ūdenī, kauļi pamazām ielokas un arī apsvilusi āda kļūst tāda kā elastīgāka. Par saulošanos neviens vairs nedomā, lai gan eļļa pudele vēl laba lieta. Platais pat uzvilcis vienas kamzoli. Tas pasargājot no saules labāk par eļļu. Šī patiesība tagad pilnīgi noskaidrota.

Mērnīeku dzirnavas, aizsprosts. Tam ceļotāji, pašī stāvēdami krastā, laivu pārdancina pāri, to pieturēdami aiz virves. Upe kļūst arvien straujāka, arvien kračaināka. Brīžiem gar laivas dibenu nospraucas akmeņi — jur, jur, jur! Krastos zālīte tāda sīcīpa un reta. Tas tāpēc, ka to atpakaļ zemē sadzinuši makšķernieku tūkstoši, kas šais vietas agri pavasārī ķerot vimbas. Makšķerētāju esot tik daudz, ka vīrs vīram blakus nevarot nostāties. Un kā tad pēc tādiem gāganu kariem lai augtu zālīte!

Vēl viena nakts krastā, un tad rīta agrumā, pārpeldējuši pāri visiem nēgu tačiem, laiva iebrauc Saļacgrīvā. Jūrā ceļotāji iebraukt nevar, jo upe pilna ar balķiem. Nekā darīt — laiva tiek sabāzta maisos, sakarā ar ko iegūta vēl viena svarīga atziņa: kaut ko izjaukt vienmēr ir vieglāk nekā salikt.

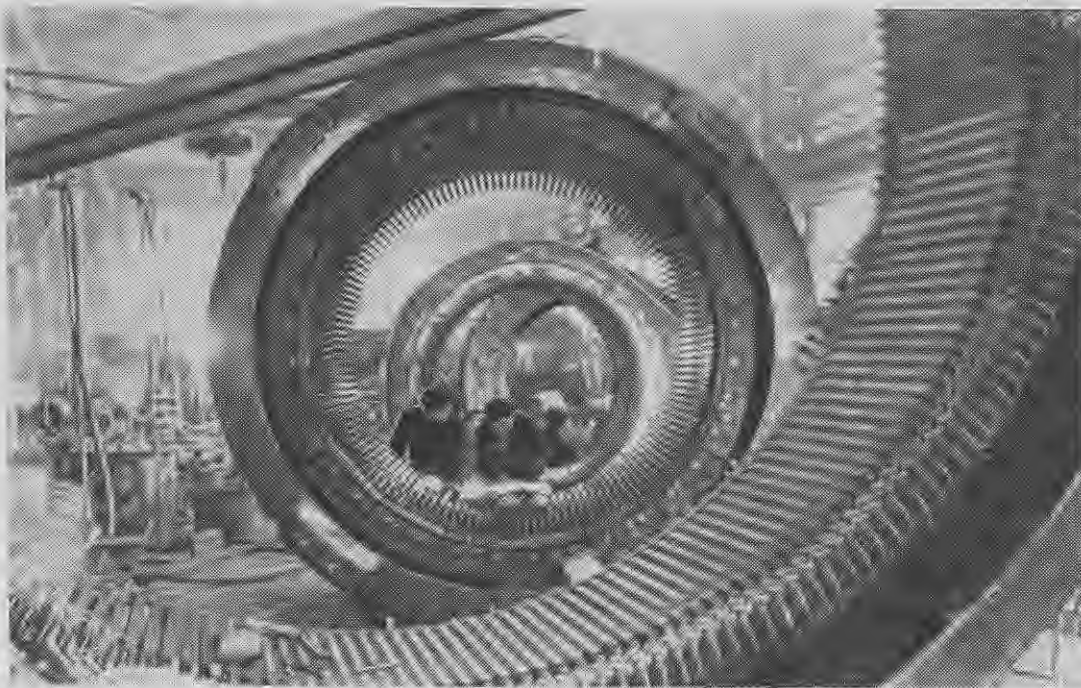
Jūras krasts pelēku akmeņu pilns. No lielajiem plašumiem atplūst viļņu šalkas, un gaiss liekas sāļa valganuma pilns. Zvejnieku ostā smaržo darva, žāvējas tīkli, zivju fabriķā rūc motori, pa krastiem staigā lieli, stipri vīri. Enkurnieki, pīdami plostus, balamsē pa balķiem.

Te beldzas piektā lielākā. Selgā duļķaina, iepelēka ūdens svītra norāda, kur šis strauves ceļam ir gals.

E. Vilks

Aiz Mazsalacas upe ietek mežu valstībā.

ELKTROMAŠINBOVNIECĪBAS RŪPNICA HARBINA — viens no vismodernākajiem uzņēmumiem Ķīnā. Šeit ražo lielus automātiskos hidroģeneratorus elektrostacijām. Pašlaik uzņēmumu paplašina — pēc rekonstrukcijas tas kļūs par tvaika turbīnu un hidroģeneratoru galveno ražotāju Ķīnas Tautas Republikā. Te izgatavo tvaika turbīnas, kuru jauda būs 25 000 kilovatu, bet hidroģeneratoru jauda sasniegs 100 000 kilovatu.

TIPISKS Amerikas šīsdiēnas «varoņu» pārstāvis ir 13 gadīgs Džims Tomsons. Kad draugi viņu nosauca par glīvuli, viņš nošāva savu māti. Lai pierādītu, ka ir tomēr «ists vīrs».

MODERNA CELTĻNIECĪBA šodien valīs nebeidzams tīkls uz kļieģeļiem un kaļķu. Ar tiem neapstājas, lai ceļtu ātri, lēti, lābi un viegli. To sapratuši arī VDR Senftenbergas ogļu rajona Holersverdas pilsētas celtnieki. Viņi rūpnieciskiem pamēmiem izgatavo lielpanelus, kuros jau iebūvētas durvis un logi, un būvlaukumā atliek tikai montāžas darbi. Tādējādi ietaupās materiāli, laiks un darbaspēks. Pielietojot modernās būvniecības metodes, VDR darbaļaudis apņēmušies savlaicīgi izpildīt grandiozo celtniecības programmu. Līdz 1960. gadam Berlīnē vien 100 000 cilvēkiem jāsniedz jauni dzīvokļi.

VISU ASV NOZIEDZNIKU CAURMERA VECUMS — 17 GADI. Katrs desmitais padsmītneks — sodīts. Katru minūti notiek 5 noziegumi. Lūk, tāda ir statistika, ko šodien spiestas publicēt atbilstīgas ASV iestādes.

Par noziegumu pavaīrošanos gādā «amerikāniskais dzīves veids» un arī šīs jaunatnes tiesu tiesnesis Merfījs (attēlā), kam uzticēta «komiksu» cenzēšana, to pašu «komiksu», no kuriem padsmītneki mācās saut, indēt, izvarot utt., utt. «Komiksi» — īsts noziedznieku audzināšanas konveijers, un vai tāpēc brīnums, ka vienā pašā Manhatanā «organizēti» bandās ap 40 000 zēni un meitenes vecumā no 10 līdz 16 gadiem. Droši vien «sastāv organizācijā» arī šie trīs pusaudži, ko redzam attēlā ieqādājamies jaunos «komiksus» — šīs riebiqās grāmatales, kuru tirāža pēdējos gados sasniedz 266 miljonus. Ko var darīt? Brīvā tirdzniecība...

«AMERIKAS KAUNS» — sāucas senatora Hendriksona (attēlā) ziņojums par jaunātnes noziedzību ASV. Tikai viens šajā ziņojumā noklusēts, — kauns, ka bagātā Amerikā vēl miljoniem bērnu nav Jūmta vīrs galvas, ka vīriem vieniem «Jāzsisas caur dzīvi», jāiztur nesaudzīgā konkurence kapitālistiskajā sabiedrībā. Lūk, tā viņi milinās — dzīves pabērnī, veltī sapņodami kļūt no avižpulkas par miljonāru. Miljonāri visā Amerikā — daži simti, bet viņi — miljoni un miljoni, kam jādzīvo mūžīgās rūpēs par iztiku.

POLICISTI IZSAVA qandrīz vai visu savu munciju un tikai tad viņi varēja apcietināt 19-gadīgo Čarlzu Stārkvēzeru, 24 stundu laikā tas Linkolnā (Nebraskas štats), savas 14-gadīgās draudzenes pavadībā, nogalināja 12 cilvēkus.

KAD ZEME SAKUSTAS. 1957. gada 4. decembra rīts Mongolijas Tautas Republikā atausa kā parasti — pāri kalniem pacēlās saule, gani, drasēdami straujos rumakos, izdzīna ganībās lopus... Pēkšņi atskanēja apdullinoši grāvlēni, ar pārkonam līdzīgu troksni vēlās milzu klīnsu blūki, noslaukot savā ceļā jurtas, šausmās sastingušos cilvēkus un ganāmpulkus. Drebēja un līgojās visa zeme, it kā būtu plenācis pasaulei gais...

Tā bija zemestrīce, ar kuru spēcīguma ziņā var mēroties tikai Sausmīgā katastrofa 1906. gadā Sanfrancisko un 1920. gadā Kīnā. Lai varētu iedomāties Mongolijas Tautas Republikā notikušās zemestrīces spēku, pietiek pasacīt, ka vesela kalnu grēda 100 km garumā pārvietojas ziemeļu virzienā par 3—3,5 km. Šo kalnu masīvu galotnes, no kurām augstākā ir 3790 m, pacēlās vēl par 2—6 m augstāk. Milzu granīta klintīs tur sašķēlušās kā krīta gabali.

Fotoattēli pa labi rāda brīdi, kad notika zemestrīce Jonijas jūras salās Itākā, Zontē un Kefallinā 1953. gadā. Raudošā sieviete kļīst pa sahrautajām ielām, meklējot savus piederīgos. Bet kur tos atrast, ja 900 ir smaģi levalnoti un 800 nogalināti?

Brīsmīga zemestrīce notika arī Mešinā 1908. gadā. No 120 000 iedzīvotā-

jiem šai dabas katastrofai par upuri krīta 84 000.

Jāpiebilst, ka šoreiz zemestrīce Monqolijas Tautas Republikā nenodarīja tik lielu postu, lai gan arī tā notika bieži apdzīvotos rajonos.

Lūk, vēl viena problēma, kas jāatrisina zinātnieci — pasargāt cilvēci no zemestrīcēm.

DIEVI BIJA ŽĒLĪGI

6700 jūdžu vienatnē pāri Klusajam okeānam

(8. turpinājums)

Atgriezies plōsta pakālgalā, iesmēlu no jūras vairākus spaiņus ūdens un nomazgāju asinis no klāja un kabīnes, lai gan biežais pārsejs darbu manāmi kavēja. Tuvojās dienas vidus, bet savainotās rokas dēļ nolēmu atsacīties no novērojumiem. Gribējās arī pasaudzēt acis no piepūles, kādu tām sagādāja šis darbs, pārdesmit reižu skraideļojot pa kabīnes durvīm turp un atpakaļ, lai pierakstītu rezultātus.

Pamazām vakaroja. Dienas gaisma nodzisa, un pāri nerimstošajiem, mūžam plūstošajiem viļņiem pletās klusums un miers. Atkal bija pienākusi apceres stunda.

Pēc bargās pamācības, ko man bija snieguši dabas spēki, jutos pazemīgs. Tie vēlreiz bija rādījuši manas esamības nenozīmīgumu, un es atskārtu savu niecību lepretim dabas un mūžības divvienībai...

Iestājās nakts, man garām atzālca milzu viļņi. — Sakiet, kurp jūs tādā steigā traucāties? — es viņiem valcāju, kā jau dažkārt to biju darījis. Un viņi šķīta man atbildam: — Tu šodien bezmaz palīki jūrā. Varbūt arī mēs tev maķenīt palīdzējam, citādi tu nebūtu noturējies pie makšķeres auklas. Tu nemaz nezini, cik viegli tā varēja pārtrūkt. Laiku pa laikam tevi pabidījam mazliet uz priekšu... Bet tagad mums jāsteldzas.

Es zināju, ka nebiju pamests bez palīdzības. Vispirms talkā nāca manas rokas. Tās jau agrāk man bija līdzējušas izkļūt no vienas otras nelāga klizmas. 1938. gadā es reiz atrados patiešām bīstamā situācijā. Stāvēju līdz ceļiem Maroni upes dūņās, viena kāja bija iesprūduši mangroves koka nodevīgajās saknēs, un šādā stāvoklī man vajadzēja atvaļināt kāda aprātīga, ar spītālību slimojoša katorznieka uzbrukumu. Milzīgā auguma katorznieks bija legrūdis pirkstus manās acīs un pūlējās tās izraut. Lai gan valrs neko neredzēju, man izdevās saņņpaugt uzbrucēja delnu locitavas un atvirzīt viņa rokas. Cīnīdamies ilgi tās neatlaidu. Beldzot kreisajā acī pavīdēja gaisma, gluži nēcīgs stariņš. Atlaidu pretinieka locitavu, sagrābu viņa atnīrgtās mutes kaktu, sagriezu un rāvu. Atlobījās viss spītālības saēstais vaiģis. Man izdevās iekļūt savā kanu laivīnā un aizbraukt. Jā, manās rokās spēka ir pietiekami.

Sodien, neraugoties uz spēcīgajām rokām, es par mata tiesu biju no nāves. Un kā parasti, paša vainas dēļ. Redzot, ka uz āķa uzķērusies haizivs, vajadzēja pārgriezt auklu vai to darīt vismaz pēc tam, kad plēsoņa bija uzvilks uz baķiem un izrādījās, ka āķis grūti izņemams. Cik bieži Tedijs nebija jau mani lūgusi pārgriezt auklu un atsacīties no āķa, kad es Floridā vai Bahamu salās makšķerēju haizivs.

Es bieži gremdējos sapņos — sapņos par neaizmirstamajām, sen pagājušajām zelta dienām un biedriem, ar kuriem biju kopā dzīvojis un strādājis. Tie ieradās pie manis brīnišķīgajās naktīs, pēc pabeigtā dienas darba, kad «Septiņas māsas» traucās pāri Klusajam okeānam, cauri vējam un bangām. Un vai tieši šī nebija īsta sapņu un pateicības atskārsmes nakts?

Parādīties pasaules darba rūķi, ar kuriem kopā esmu lējis sviedrus sūrā darbā! Parādie, Amerika, kur, darbavīra drānās tērples, esmu izstaigājis plašas tāles; ļauj vēlreiz skatīt tavas āres, kas mani redzējušas, visaptverošā, remdinošā darba ritmā iekļautu, ļaūgam un pamazām attīstāties pilnā spēka briedumā! Asinis un miesa iedibināti gadu miljoni skubināja mani paklausīt darba dzīves likumiem. Tas bija vispirms, un tikai tad

VILJAMS VILLISS

nāca zvaigžņu vērojumi, jo cilvēks reizē ir asinis un dzirksts.

Cauri mākoņiem izlauzās mēness, brīnišķīgu gaismu pārliedams pusei debess juma. Kā gaisīgi alabastra veidoli klusā pielūgsmē satīngā mākoņi. Pāri tumsajai, bangas veidošajai jūrai klājās gaismas pasaku valstis.

TRĪSPADSMITĀ NODAĻA

Putnu un delfīnu paradīze

Pēc daudzu dienu ilgām mēģinājumiem secināju, ka mans radioraidītājs nedarbojas. Ne reizi vēl nebiju saņēmis atbildi. Tā kā abi indikatori margoja pietiekami gaiši, šķiet, patiesas bija manas aizdomas, ka vaina meklējama antenā. Tātad esmu gluži viens. Tedijs tagad jau būs apradusi ar klusumu, kurā es biju pagaisis.

Aplēsu, ka vakar, 14. jūlijā, esmu pabraucis garām Galapagu salām. Pēc aprēķiniem konstatēju, ka atrodos rietumos uz 92. gr. 37. sek. Pēdējās dienās saule nebija rādījusies, un tāpēc precīzi savu atrašanās vietu nevarēju nosacīt. Kopš izbraukšanas no Kaļao biju veicis aptuveni tūkstoš divi simti jūdžu.

Diena sākās ar sveļmi, vējš bija gurdns un pūta tikko manāmā dvesmā. Debesis klāja zemi, lēnām peldoši mākoņi. Laiku pa laikam grotbura noplandījās, it kā tvīkdama pēc gaisa un lūgdamās vēju piepūst to pilnu. Plosts virzījās gausā gaitā un brīžiem šķīta stāvam uz vietas. Beldzot no ziemeļrietumu pamales parādījās liebus mākonis un aprasīnāja klāju. Vēl kādu laiku pieturējās tveice, tad kļuva vēsāks, lestājās stiprs, pastāvīgs vējš, un mēs parastajā ātrumā traucāmies uz priekšu. Svarīga bija katra jūdze, tāpēc ar lēnu pūsmu vai pilnīgu bezvēju nevarējām samierināties. Redzot piebriedušās buras un putu vērpētes aizmugurē, jutos lieliski. Prātā nāca uz lielajiem buru kuģiem pavadītās dienas, kad nedēļām ilgi gulējām bezvējā uz dienvidiem no ekvatora, milzīgajos viļņos mētāti un bidāties, ka jebkuru mirkli nolūzīs masti.

Kopš izbraukšanas nebija apritējis vēl ne mēnesis, bet man likās, ka jau gadiem ilgi atrodos jūrā. Sākotnējo kursu biju grozījis, pavirzīdams to vairāk uz dienvidiem, jo karķes gan apgalvoja, ka dienvidaustrumu vēji ziemā sniedzas krietni augšpus ekvatora (atrados uz dienvidiem no ekvatora, kur bija ziema), bet es par katru cenu gribēju izsargāties no ekvatoriālajām bezvēja joslām. Vistālāk uz ziemeļiem izvīrītājā punktā jau biju piedzīvojis pāris nelāgu brīžu, un man ar to pietika — nopūlējās dienas un nakts, līdz izkļuva no turienes. Jaunajā kursā varbūt nebūs tik spēcīgas straumes, bet tas valrs nebija svarīgi, jo lielākais, ko es no straumes varēju gūt, bija desmit līdz piecpadsmit jūdžu diena.

Sodien nospraudu azimutu, lai salīdzinātu savu kompasu ar sauli, un pārliecinājos, ka tas visumā ir pareizs. Novirze starp patiesajiem un magnētiskajiem ziemeļiem šajā pasaulē daļā ir aptuveni vienpadsmit grādu uz austrumiem. Tā kā plosts ir nemīlīgā kustībā un atrodas gandrīz vienā līmenī ar jūru, grūti lietot sekstantu. Līmenisku apvārsni dabūt

gandrīz neiespējami. Man bija divi kompassi — viens trīs collas caurmērā, ko nopirku pirms izbraukšanas no Ņujorkas, un parastais piecollu kompass, kurš man ar Tedijs bija palīdzējis pārvarēt Karaibu orkānu un citas klizmas.

Barometra man nebija. Vairāki jūrnieki un draugi Kaļao ostā ieteica ņemt to līdz, bet es nespēju iedomāties, kad barometrs varētu noderēt. Ko lai es šeit iesāktu, redzēdams, ka tas krit? No slikta laika izvairīties nebija iespējams. Ja uznāca negaiss, vajadzēja tikt ar to galā. Tas vispirms nozīmēja, ka jānolaiž grotbura, iekāms tā noplēsta. Buras ātrai novākšanai biju iekārtojis speciālu papildierīci.

Bet pagaidām es atrados zivju un putnu paradīzē. Jau divas dienas biju tur un izbrīnā vēroju, cik ilgi tā turpināsies. Tūkstošiem melno fregates putnu pildīja gaisu, riņķodami, nosvērdamies sāniski un mezdāties lejup, lai satvertu lidojošās zivis, kas, delfīnu trenkātās, izlēca no ūdens.

Ausa rīts, kad parādījās pirmais putns ar garajiem, saurajiem spāriem. Šie putni ir brīnišķīgi lidoņi, īsti gaisa akrobāti. No ūdens izlekušās lidojošās zivis ar timeklveidīgajiem spāriem un tumši zilajām mugurām no augšas bija tikko saredzamas, turklāt tās nemīlīgi maimāja virzienu, vērodamas delfīnus, kas dažas pēdas zemāk tiem sekoja. Tikko gaisā parādījās lidojošā zivs, reizēm tikai kādu collas tiesu atraudamās no delfīna zobiem, putni šāvās lejup, lai pamieļotos ar jūras iemītnieces maļgo miesu. Vajātā zivs līdzīgi bultai traucās virs viļņiem, skardama no putojošās virsotnes. Gaisā lokus mezdāmi, putni mēģināja satvert zivi ar saviem garajiem knābjiem, bet apakšā delfīni torpēdveidīgiem izrāvieniem kustīja ūdeni. Viņu spars un ātrums bija apbrīnojami — šķīta, ka jūru kapātu šrapneli. Tie ir gandrīz naža plānumā, bet no muguras līdz vēderam plati veidotie ķermeņi ir maksimālā straujuma iemiesojums, ko vien daba spēj zivij piešķirt. Augstais skausts, kas noder kā ķīlis no frontāla stūre, līdzīgi klints ragam stateniski izslīdamies, atgādina brūnu cepuri. It kā papildinot šo karēvīgo galvas segu, purna galā aizsākusies spura kā varenā lokā izliektas krēpes stieņas pāri visai mugurai līdz pat astei, atgādina indiāņu kara tērpā ar spalvu rotājumu no galvas līdz papēžiem. Delfīna ķermenis parasti slēpies ūdenī, tikai dažbrīd pamanāma tā augstā galva vai ūdenī šķeļošā muguras spura.

Reizēm cīņa plosījās tieši pie paša plōsta, un lidojošās zivis tika uztriektas klājā, reizēm putns ātrā gaitā aizvīrījās tālāk, iekāms zivju bars bija izkļiedēts vai iznīcināts. Bet no jūras pacēlās aizvien jauni timeklaino bultu spiet. Likās, ka šajā apvidū tiem nebūs gala.

Neraugoties uz to, ka putni aprīja zivi pēc zivs, medības turpinājās augu dienu, un plēsoņa šķīta nepiepildāmi. Bet no saviem agrākiem ceļojumiem es zināju, ka šie paši putni bez barības nolido neskaitāmas jūdzes, dienām ilgi plīvinādami nenogurstošos spārnus virs vētrā sabangotās jūras, kurā nebija manāma ne zivs asaka.

Dažkārt kāds no putniem sagrāba pārāk lielu zivi un tā pa pusei iesprūda knābī, līdz pēc zināma laika atbrīvojās vieta un laupījums ar galvu pa priekšu ieslidēja alkātīgajā guznā. Pat vissarežģītākajos līdzsvara saglabāšanas manevros putnu kustības bija graciozas, lidojošā zivs tika savērtā tik lēgi un šķietami bez vismazākās piepūles, kā lēdīja smalkajos pirkstiņos paņēmu cigareti, un reizēm varēja likties, ka zivs

patī aiz brīva prāta ielido putnam knābī. Bet apakšā, baltas putu svītras okeānā iezīmēdami, nogurušās zivis vajāja delfīni.

Putni aprimās tikai tad, kad iestājās tumsa un nekas vairs nebija saredzams. Gurdiem spāriem, pārpildītiem, smagiem vēderiem tie aizlidoja uz savām klinšu radzēm divi līdz trīs simti kilometru tālajās Galapagu salās. Delfīnu lēcienos sakulstīta ūdens šļaksti bija dzirdami visu nakti.

Vairākas dienas es uz klāja varēju savākt prāvu lidojošo zivju lomu un pārtikt no tām. Viņu gaļa bija maiga un krietni mīkstāka nekā lielajām zivīm. Tās ir sešas līdz astoņas collas garas un ar desmit vai divpadsmit zivīm pietiek sātigam aizīdam. Es tās atradu uz kabīnes jumta, kanu laivā, visās plosta malās. Reizēm tās triecās man tieši pret galvu vai citām miesas daļām. Pa daudzajām bambusa klāja spraugām ne mazums zivju nokļuva atpakaļ jūrā, bet man un Mikijam to bija pietiekami. Mūsu iztikai tā bija tikama piedeva. Pēc pirmās zivs notveršanas Mikijs kļuva gluži neprātīgs. Nakts es kaķēnu atbrīvoju no saites, lai tas varētu pats pamedīt. Izdzirdot lidojošo zivī rībināties pa klāju vai noplakškam pret kabīni vai kādu citu priekšmetu, metos turp, lai nelautu tai pa tuvāko spraugu iespirināties atpakaļ jūrā. Bieži vien mēs ar Mikiju pie zivs nonācām reizē. Ja kaķēns bija zīglāks par mani, tas ar satverto zivi patvērās uz galvenajiem balķiem, kur es nevarēju piekļūt.

Mana viendabīgā virtuve bija sabojājusies, tāds pats liktenis piemeklēja arī dubultdezes virtuves vienu pusī. Tāpēc biju palicis ar vienu degli, un tas pats lāgā nedarbojās. Galīgi sabojājoties pēdējai virtuvei, vajadzētu iztikt ar jēlam zivīm. Man līdzī bija divdesmit piecas kārbas veģetārās barības, ko vajadzētu patērēt, ja deglis atteiktos kalpot.

Mikijs bija vairāk nolgojies pēc zivīm nekā es. Konservēto barību, ko biju paņēmis viņam līdz, kaķēns ī neuzlikoja. Mikijam vajadzēja vitamīnus tieši no jūras. Kādu dienu izvilku uz klāja vienu no centra dēļiem un stūres gala planku, kas bija atraušies ūdenī, kopš izbraucām no Kajao. Tie bija aplīpuši ar gliemežīšiem un apauguši aļģēm. Mikijs kašņāja nost gliemežīšus, karu mutī tos notiesāja un kā telēns plūkāja aļģes. Tā tas turpinājās katru dienu, līdz dēļi ekvatoriālajā saulē izkalta. Kad mums bija zivis, Mikijs dēļiem vairs nepiegrieza vērības. Ja kādreiz zivis izbeļģtos, es Mikiju arvien varētu pacienāt ar gliemežīšiem un uz balķiem augošajam jūras zaļēm.

Lidojošās zivis bija padarījušas Mikiju varen sprīganu. Dienas lielāko daļu kaķēns nogulēja, prasmīgi izvēlēdamies vietņas, kur rīta celiņā bija saule, bet pēcpusdienā pavēnās un vēsums. Tikai ap saulrietu viņš pienāca pie manis un uzkavejas, līdz pirmā lidojošā zivs uzšakstīja ūdenī. Pēc tam kaķēna acis pievērsās jūrai. Viņu valdzināja delfīni, kas buktām līdzīgi pavīdēja ēnainajos viļņos. Bieži vien man vajadzēja Mikiju atvilkt no plosta malās, jo baidījās, ka viņš ievēlēsies ūdenī. Taču drīz vien es atskārtu, ka kaķēns prot labāk balansēt nekā es. Kad lidojošās zivis krita uz klāja, Mikijs aizlīdēja uz galvenajiem balķiem, kur krākdami šļacās viļņi, un parādījās tikai tad, kad bija pieēdis pilnu vēderu. Tad viņš nogūlas uz motora kastes, pēc iespējas tuvāk Ikija būrim, un iemīga. Ja naktī pavērsu uz viņu laternas gaismas kūli, Mikijs palūkojās mani ar savām dzeltenajām acīm, it kā sacīdams: — Es nekā neesmu nogrēkojies. — Bet Ikis zināja, ka kaķēns viņam uzglūn, tāpēc uzrausās laktas tālākajā galā un dusēja modrā mlegā, vienu sarkano āteli pavēris.

Līdz šim man nebija atlicis neviena brīva mirkļa, lai mierīgi apsēstos un atvilktu elpu. Kad neatrados pie stūres vai nedarīju kādu citu darbu, mēģināju nosnausties. Minūtes desmit ilgs miegs mani atspirdzināja uz vairākām stundām. Reizēm apgūlos līdz nāvei noguris un izvārdzīs, vārda tiešā nozīmē iegrindams nebūtībā. Tad šķīta, ka plostu uzmana kāds cits, jo bieži vien gadījās, ka uztrūkos no dziļa, pilnīgai aizmirstībai līdzīga miega tieši tajā brīdī, kad novirzījāties no kursa...

Plauktā starp Navigācijas kalendāru un jūrnieku rokasgrāmatu man bija dažī sējumi un brošūras spāņu valodā, bet es tajās nekad neieļūkojos. Tās man piemiņai no kāda peruāņu drauga. Dažas dienas pēc tam, kad biju ieradies Kajao pilsētā, uz plosta uzdrāzās drukus, izblīdīs virs ar pelekām acīm un sarkanu, tuklu seju. Viņš mani gandrīz noņņaudza savās skavās, noskūpstīja uz vālga un kaut ko nobēra spāņu valodā. Neļaudams man atgēsties, viņš rosījās pa plostu. Beidzot uzzināju, ka ciemiņš ir rakstnieks un humorists. Viņš pārplūda piemīlībā pret visu pasauli, ko šajā brīdī iemiesoju es, un tāpēc man vajadzēja izturēt viņa neapvaldīto dzīves sparū. Apmeklētāja sirsnība bija nelīkuluota. Viņš nelāva man bilst ne vārda, un es stāvēju apmulsis un nevarīgs.

— Vienatnē, — viņš izsaucās. — Tu gribi braukt vienatnē! Man arī nav bāļļu, dārgais draugs, tici man. Tikai ne vienatnē — man nepieciešama sabiedrība. — Pāri visai zemūdeņu bāzei nodārdēja varenī smieklī. — Jūs, senjor Villis, braucat uz dieva svētītu zemi, — ciemiņš turpināja. — Polinēzija ir dieva pēdējais atbalsta punkts zemē virsū. Vai tu to apjēdz, draugs? — Un atkal viņš saņņaudza mani savās skavās un līgi neatlāda. Es jutu viņa vēderu drebam smieklīs. — Tevi gaida Polinēzijas meitenes, vai tu apjēdz to? Viņas tevi pavērs uz laiku laikiem. Tu kļūsi Polinēzijas karalis. Es atsūtīšu dažas no savām grāmatām, lai tu ceļojuma vientulībā netzkūkoju prātu. Manas grāmatas līks tev smietīs. Tev jāsmejas, citādi tu sajuksi. Gluži viens! Es smejos un tomēr mani daudzina par prātā jukušu. — Plosts un viss doks atkal nodrebēja smieklīs zaļvēs. — Tev jālasa manas grāmatas, Dante un Servantess — tie ir pašiesi meistari — es esmu tikai plānā galdīpa urbējs. — Saņņaudzīs savas smagajās rokās, viņš purināja mani kā lupatīņu. Brunotais peruāņu sargs dokā vīrs mums lūkojās lejup, vērodams, vai man nevajag palīdzības.

Pēc tam, kad manam draugam, lādotes, šķendējoties un ziloniski urksklot, izdevās uzrausties atpakaļ uz doka, es vēl ilgi dzirdēju viņa smieklū dārdonu bāzē, līdz tā izdzīsa tālumā. Pagāja krietns laika sprīdis, tekams paguvu atgēsties no šī apciemojuma, un bez viņa plosts man līkās dīvaini tukšs. Vēlāk viņš ainesa savas grāmatas līdz ar pavēll tās izlasīt un smieklīs aizlīgot visu ceļu pāri okeānam. Grāmatas paņēmu, bet nekad tajās neieļūkojos. Izmest jūrā es tās nespeju. Es viņu cienīju — viņa plāso, cilvēcīsko sirdī...

Lai kāds arī bija laiks, es nekad negulēju kabīnē. Tā bija ēdienu vārīšanai, zivju cepšanai, kafijas sagatavošanai, ja uz klāja pūta pārāk specīgs vējs. Navigācijas aplēses arī izdarīju kabīnē. Lai būtu gaišāks, nosēdos tieši pie pašām durvīm. Dienas vidū izdarīju novērojumus plātuma grādu nosacīšanai, bet apmēram trīs stundas vēlāk aprēķināju garuma grādus. Parasti izstrādāju divus vai trīs variantus. Plostam ligojoties, nebija iespējams nosacīt atrašanās vietu pēc zvaigznēm, bet es apmierinājos ar sauli. Man koordinātes allaž bija zināmas ar precīzītātī līdz dažām jūdžēm un pat vēl pareizāk. Dienasvidus novērojumi, plosta kustību dēļ, bija visgrūtāk izdarāmi. Tos vajadzēja atkārtot divdesmit līdz divdesmit piecām reizēm, lai dabūtu vidējo skaitlī. Tas ļoti piepūlēja acis, bet citādi rīkoties nevarēju.

Apskaudu uz lielajiem kuģiem strādājošos navigatorus, kas jau iepriekš pēc tabelēm nosaka vietējo laiku, attiecīgā brīdī paņēms sekstantu, iziet uz tiltiņa, izdara novērojumus, tad atgriežas karšu mājā, un pēc īsa brīža plātuma grādi viņiem jau zināmi. Reizēm es nevarēju pasacīt, kas grūtāk izdarāms — pašī novērojumi uz mūžam ligojošā plosta vai arī līdzsvara saglabāšana. Katrs paklupiens, jo sevišķi tādā laikā, kad klājam pāri vēlās bangas, beigtos ar sekstanta salaušanu. Vairāk reizū es jau biju nokritis uz elkoņa un vienreiz jau līkās, ka sekstants būs sabojāts. Tas mani nobiedēja. Tāpēc uz papīra gabaliņa iespiedburtiem uzzīmēju sev brīdīnājumu un pielīpināju to redzamā vietā pie motora kastes:

Lauz kaut vai sprandu, bet uzmani sekstantu

Man gan bija arī rezerves sekstants, bet uz to nevarēja daudz paļauties. Navigācijas aprēķiniem es lietoju tā saukto 214. metodi, izmantodams Savienoto Valstu Jūras hidrogrāfiskā dienesta publicētās augstuma aprēķinu tabeles (214. publikācija). So drošo un precīzo paņēmienu plaši pielieto uz amerikāņu kuģiem.

Drošības dēļ man līdz bija divi kompasī, divi sekstanti, viens hronometrs, viens pulkstenis, divi eksemplāri Amerikāņu jūras kalendāra un citas navigācijas grāmatas. Uz plosta atradās arī divi karšu komplekti, bet tās bija tik maza mēroga, ka praktiski nebija iespējams ik dienas tur atzīmēt manu atrašanās vietu. Vienīgi kuģa žurnālā es ik dienas izdarīju īsus ierakstus. Pozīcijas izstrādēt izmantoju milimetrū papīru, kā to parasti dara navigatori tālos jūras braucienos. 15. jūlijā, lidojošo zivju un fregates putnu paradīzes pēdējā dienā, ieraksts manā kuģa žurnālā skanēja: Pēc aprēķiniem 3 gr. 13 min. dienv. plāt., 93 gr. 30 min. riet. gar., apm. divi simti jūdžu dienvidrietumos no Galapagu salām.

16. jūlija nakts bija vētraina. Šķīstošajām bangām dumot un plostu mētājot, stundu pēc stundas es stāvēju pie stūres rata. Ap mani

plētas šlakatu mākonī, nemātīgā nīknumā brāzās viņi. Cauri rekonai un šlakstiem bezgājīgajā tālā bija dzirdama žēla gaudoņa. Cieši aiz pļosta, mani ar savu elpu apdveddami, traucās jūras balnkrēpainie vilki.

Vairs nevarēja būt ne runas par regulāru, noteikumiem atbilstošu kuģošanu; šeit notika sīva, visus paņēmienu pieļaujosa cīņa. Dažbrīd, kad es nopūlējos ar grotburu, šķita, ka cīnos uz dziyību un nāvi vismaz ar trim vai četriem speciģiem vīriem. Rāpdamies un lēkādams no viena pļosta gala uz otru, es isā mirkli veicu jūdzēm lielus attālumus. Īkijs pa to laiku spiedza un ķerca, bet trakojošās jūras, gaudojosa vēja un klāju pārslāčošo bangu izbiedātais Mikijs bija patvēries zem vīnās.

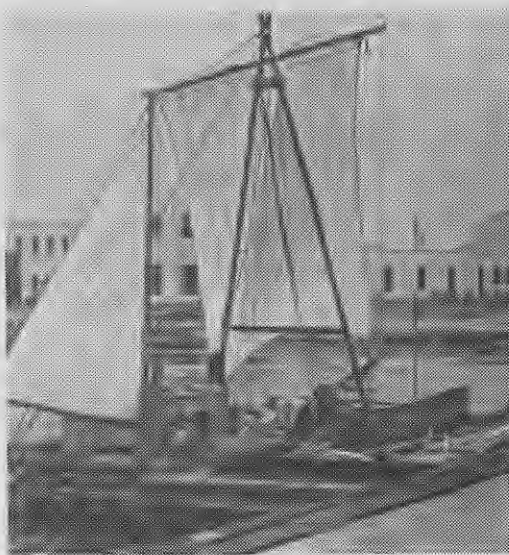
Laivu var iekārtot tā, ka vienam cilvēkam jēbkuros apstākļos iespējams izdarīt gandrīz visu no stūres gala. Ar pļostu ir citādi: zināma manevra paveikšanai man vajadzēja būt visur. Tāpēc dienā nē nopūlējos ar takelāžu, kaut ko uzlabodams vai pielāgodams jaunas terices, lai es viens pats varētu vadīt pļostu arī speciģās aukās un negaisos, jo pašreiz bija rudens un vētru laiks. Uz kuģa vienam vīram nemītīgi vajadzētu atrasties pie stūres, jo sevišķi brāzmainam vējam pūšot; lai viens cilvēks visu izdarītu uz pļosta, bija nepieciešama liela precizitāte un maksimāls ātrums. Ikvienā briesmu brīdī — un tādu bija ne mazums — es kaut ko iemācījos un līdz šim biju ar visu ticis galā.

Visapkārt klājās tumšais, baismas ledvesošais okeāns, tuvojošā negaisa padebešu apnētais ūdens šķita gandrīz gluži melns. Tas nāca trauksmainā steigā.

Vai dzirdi gaudonu? Nolaist burul Veicīgāk, Bill! Vai takelāža kārtībā? Ielūkojies vē-

rīgāk. Vai viss pienācīgi nostiprināts? Pa'aid vajīgāk labējā borta skoti — uzmanī, lai rāja, lejup sīdēdama, nesašķiebtos un nesaplēstu buru.

Vai jūti vēju — tas aši pienemas spēkā. Atpakaļ pie stūres rata! Nostiprini to, lūk, šādā stāvoklī. Piesargies, citādi sasītīsi kompasu. Uz priekšu, pāri kamu laivai pie bakborda skotes — pacel to, tikai ne pārāk augstu — iegaumē reiz par visām reizēm — jā! Laiž pietiekami vajīgi. Neizvelies no kamu laivas pāri mačal — zēn, tas bija par mata

(Turpinājums sekos)

tiesul! Uzmanies, altas galva! Šeit kaut kas pielāgojams, citādi no sava brauciena neatgriezīsies.

Kā pļosts tagad virzās? Atpakaļ pie stūres — veicīgi. Pāri kabīnes jumlam — zigli — pie antenas. Piesargies, vecēt, citādi laužīs kaklu. Vai dzindi gaudojam vēju? Pastēdzies, vai arī takelāža nogāzīsies tev uz galvas. Kas par ainavu! Zēn — tā tik ir dzi-ve! Paskaties uz satumsušo jūru! Veiklāk! Vai viss kārtībā? Zigli — atlaid tauvu. Tagad jau klāt. Satver labējā borta niraļu, iekams tas apmeties ap priekšējo stagu. Kusties — velc lejup — lejup — lejup! Uzmanī rāju. Bill — saturī niraļu. Ja sāks svaidīties, — pazaudēsi buras. Pievelc! Kaut kas iekēries...

Nu ir ziepes, zēn! Rāja jānolaiz vai arī jā-jož augšup pa kāpnēm. Velc, velc — lūzt vai plīst, bet dabū lejup! Pie kāpnēm — tā iekērusies pārāk stingri. Veicīgāk — citādi paliksi bez masta un burām un dabūsi cilpot kājām...

Uzrāpos kāpnēs un briesmīga atrumā sāku šūpoties no vienas puses uz otru. Pūlēdamies noturēties, lai mani nenomestu uz klāja vai jūrā, piedzīvoju grūtāko brīdi visā ceļojuma laikā. Beidzot man izdevās nokļūt masta galotnē un atbrīvot virvi, kas bija iekērusies kādā blokā. Norāpos lejā ar plaši atvērtu muti, piepūlē gaisu tvarstīdams. Tagad nolaist rāju. Piesaistīju to pie masta balstiem un nostiprināju arī buru. Lai auro vējš — mēs viņu pieveiksīm. Negaiss jau bija gandrīz tieši virs mums. Klājs ar sveršķīto takelāžu atgādināja postāžu.

Mākslīgā Roka

... Operācijas zāle. Uz galda cilvēks. Vienmērīgi cilājas tā krūtīs. Viņš gul dziļā miegā. Klusi pa grīdu aizslīd masas. Īsi, aprauti ķirurga rīkojumi: cilvēkam amputē roku. Citas izejas nav — apdraudēta dzīvība. Amputē roku! ... Nekad nekustēsies tās pirksti. Nekad draugi nejutīs tās biedrisku spiedienu, nekad tā...

Bet vai tiešām nekad? Vai tiešām zinātne, varenā brīnumdare, nevar līdzēt? Varbūt, ka kādreiz nelaimīgajam būs atkal roka?

Vēl pirms neilga laika katrs atbildētu: brīnumi notiek tikai pasakās un «svēto rakstu» legendās. Un tomēr...

Starptautiskajā izstādē Brise-lē padomju paviljonā lielu interesi izsauca mākslīgā roka. Ap to ir īpaši daudz skalītāju, daudz izbrīnas izsaucienu. Šo roku konstruēja Maskavas zinātniskā protēzes institūta inženieri A. Kobrinskis, M. Breido, V. Gurfinkels un A. Sisins, bet tā nav protēze šī vārda parastajā izpratnē.

Kā līdz šim darbojas protēzes roka? Izmantojot atsevišķas muskuļu grupas, atlikušajā rokas daļā pēc attiecīgas ķirurģiskas operācijas izdevās ar šīm grupām iedarbināt vienu otru mākslīgas protēzes detaļu: mākslīgā roka varēja kustināt pirkstus, ar to varēja vadīt automašīnu, varēja kaut ko satvert un arī kaut ko nest. Tādas protēzes mūsu zemē

ir un tās savu funkciju veic. Bet tā, protams, nav roka, tā ir tikai proteze.

Brisele izstādīta mākslīgā roka ir pavisam kaut kas cits. Tā jau var izdarīt simtiem visādu kustību. Cilvēks «pārvalda» mākslīgās rokas pirkstus jau līdz ļoti augstai pakāpei. Šis mākslīgās rokas spiediens ir arī spēks, un to neiedarbina vis attiecīgas muskuļu grupas, bet mūsu... domas. Jā — domas! To iedarbina tā saucamās biostrāvas, kas izveidojas cilvēka nervu sistēmā domājot. Lasītājam, kas līdz šim par to nekā nav dzirdējis vai lasījis, šie vārdi robežojas ar fantastiku: iedarbināt mehānismu ar domām?... Biostrāvas?...

Kas ir šīs biostrāvas, kas tās ir par brīnumdare? Kā tas ir iespējams, kaut kādu svešķermeni (protežu taču ir svešķermenis) tā «pieslēgt» pie mūsu nervu sistēmas, lai to iedarbinātu mūsu griba tāpat kā iedarbina kājas, rokas utt.

Padomju inženieru zinātniskās pārdrosmes pilnais projekts radies uz stingras teorētiskās bāzes. Izrādās, ka domājot smadzeņu šūnās rodas ārkārtīgi vājas strāvas — bioloģiskas strāvas vai biostrāvas, ko var uztvert ar ļoti jutīgiem instrumentiem; vēl vairāk, šīs strāvas var pastiprināt un tad... Bet par to mazliet vēlāk. Ja, piemēram, cilvēka galvu parklāj ar elektrodu tīklu un katru elektrodu pieslēdz jutīgam

mērinstrumentam, tad, uzdodot cilvēkam, piemēram, rēķināt kādu aritmētisku uzdevumu, mēs redzēsīm, ka momentāni mērinstrumenta adatas kļūst nemierīgas, tās uzrāda strāvu. Starp citu, ļoti daudzi nav iedomājušies, ka tā saucamā elektrokardiograma nav nekas cits, kā to biostrāvu pierakstīšana diagramā, ko darbojoties attīsta sirds.

Izrādās, ka biostrāvas attīstās smadzenēs ne tikai abstrakti domājot — rēķinot, strādājot utt., bet arī tad, kad mēs iedarbinām kādu savu muskuļu grupu, citiem vārdiem sakot, tad, kad mūsu smadzenes dod attiecīgas pavēles, rīkojumus attiecīgām muskuļu grupām — kājām, rokām utt. Kāpēc arī tādos gadījumos smadzenēs attīstās biostrāvas? Tāpēc, ka smadzenes taču vada visas mūsu kustības. Pie tam biostrāvas, kas rodas smadzenēs «kustības pavēļu» laikā, izplatās kā pa vadiem pa mūsu ārejas (perifērijas) nervu sistēmas atzarojumiem. Tāda ir teorija, praksē pārbaudīta un atkal un atkal pierādīta.

Kā šo teoriju izmantoja padomju izgudrotāji?

Viņi novietoja mazus sīkus elektrodus uz pleca un dažu citu tam nolūkam piemērotu ķermeņa daļu ādas. Rokas protezē tika ievietoti biostrāvas pastiprinātāji (tranzistori — sīki kļēpadatas lieluma kristalīni, kuru spēja pastiprināt strāvas ir simtkārt lielāka nekā radiolampinām), kas, uz maziem, viegliem elektris-

kiem mehānismiem iedarbojoties, kustina pirkstus, locītavas utt. Attiecīgu spēku šīm kustībām piedod saspiests gaiss, kas nelie-lā tvertnē novietots pašā protēzes iekšienē. Un, lūk, cilvēkam tikai jāiedomājas, ka viņam gribas kaut ko ar roku satvert, pacelt, izdarīt, kad mākslīgā roka dara to, ko cilvēka smadzenes tai «pavēl». Vai tas viss neizklausās pēc brīnuma, pēc fantastikas? Bet mūsdienu zinātne ir patiesi spējīga radīt fantastiskas, neiedomājamas lietas!

Padomju konstruktori varētu ar savu izgudrojumu apmierināties, bet šiem nemierīgajiem cilvēkiem ar to vēl nepietiek. Roka taču jūt, viņa atšķir siltumu no aukstuma, sajūt priekšmeta cietumu, mīkstum u.tml. Konstruktori patlaban strādā pie tā, lai mākslīgā roka varētu arī «just» un savukārt signalizēt cilvēkam par to priekšmetu īpašību, kurām tā pieskaras. Vai šo uzdevumu varēs veikt? Jādomā, ka varēs. Mūsdienu elektronu tehnika sniedz teorētiskas iespējas pietiekamā daudzumā.

Jādomā, ka katrs lasītājs piekritīs, ka te nav runa vairs par protezi, bet par mākslīgu roku šā vārda vishumānākajā izpratnē. Bet te nav runa tikai par protezi vien. Šo principu — ar biostrāvām vadīt mehānismus, var izmantot arī rūpniecībā, vadot automašīnas, vilcienus, lidmašīnas, bet tas jau nozīmē īstu revolūciju rītdienas tehnikā.

Atriebība

HUMORESKA

I. Melgalla zīm.

Es viņu pamanīju, kad pusē va-
gons jau bija izkontrolēts. Spējis grū-
diens iztraucēja mani no snaudie-
na — elektriskais parasti tik pati-
kami lešūpo, — un es viņu ieraudzī-
ju. Sākumā pat izbriņļos: svētdie-
nas vakars un kontrolieris! Bet ko
tur lai dara, tāds viņam dienests—
jākontrolē. Gribēju jau atkal laisties
snaudienā — līdz manim vēl otrā
puse vagona nebija izkontrolēta, —
kad, pilnīgi negaidīti, kā debesu dā-
vana, man prātā lešāvās doma.
Sirds no prieka sāka pat dauzīties—
tas tik būs!...

Iekšēji berzēju rokas, bet ārēji —
ledus! Nē, no sejas man nekā neva-
rēja redzēt. Es pat tēloju atzmiņu-
šo, bet ar vienu aci vēroju kontro-
les vīru. Un tad viņš bija klāt.

— Jūsu biļeti! — viņš noprasija
sievai.

— Kārlī, negulī, kontrole. Rādi bi-
letes.

Es snaudu. Pat lekrācos ar tādu
kā piesvilpienu.

— Kārlī, nu rādi taču biļetes!

— Ko? Kas? — es telcu, — ko jūs,
pilsonī, man plījāties vīrsū!

— Vai tu stulbs, vai?! — viņa
niknī uz mani.

— Pilsonē, jums laikam kartoteka
sajukusi, — tā es pretim, un pats
jūtu, ka nu tik būs...

— Jūsu biļeti, — kontrolieris pa-
līka nepacietīgs un paskatījās aizdo-
mīgi uz viņu. Nu zeļts, ne cilvēks
šis kontrolieris!

— Biļetes pie vīral — viņa norā-

dīja uz mani, dūsmās pat piemiedza
acis un noteica: — Kārlī, vai tu sau-
les dūrienu esi dabūjis, vai? Tā kā
būtu dzēris!...

Ak, dzēris, ak tā... Visu dienu
lūdzu, lai nopērk man pusstopul Ai,
kas tā būtu bijusi par skalstu svēt-
dienul! Saule, liedags, jūras viļņi...
Bet, lūk, nepirka! Es izmēģināju vi-
su: galvas sāpes (pat stenēju), zobu
sāpes, vēdergrauzes, gūkts lēkmi lai-
du darbā. Nepirka! Es apsolīju pat
vakarā izlabot šalteri, sacīst un at-
nest maiku nedēļai uz priekšu; apso-
līju pat atvest amatnieku, lai sala-
botu nolādēto pīli, kas jau gadu
dūmoja. Nepirka! Bet kas tā būtu
bijusi par skalstu...

— Pilsonē, man nav laika gaidīt.

kamēr jūs noskaldrojat, kurš galu
galā ir jūsu vīrs! Kā redzams, jums
biļetes nav. —

Kā viņa uz mani paskatījās. Goda
vārds, man pat palīka neomulīgi!

— Maksājiet soda naudu, — kon-
trolieris noteica stingri.

Ha, ha, ha! Soda naudu!... Un tad
vēl saka, ka dieva nav! Dievs ir un
noteikti manā pusē!

— Seit būs kvīts! — kontrolieris,
trīsdesmit rubļus saņēmis, pasnie-
dza viņai kādu papīru. — Un nekad
nekāpiet valrs vilcienā bez biļetes, —
viņš, projām ejot, pamācīja.

Taisnība bija uzvarējis! Galu ga-
lā es esmu vīrs, tā sakot, ģimenes
galva!

— Tā tev vajag, — es telcu un

iedevu viņai biļeti. — Zāi tev bija
naudas, visu svētdienu tevī lūdzu,
vēl taqad balss aizsmakusi! Lūdzu—
taqad tā kā tā bija jāzūdod — ne
tev ne mani!

Viņa neteica nekā.

Izkāpām Rīgas stacijā klusēdami.
Klusēdami nokāpām pa trepēm.

— Kārlī, soma pasmaqa, še pa-
nes, — viņa telca tā kā laipnāk.

Somu es paņēmu. — Uzvarēta es!
Nākamā reizē nemocišis miesīgo vīru
ar slāpēm!

Es triumfēju. Ne ceļā — mēs dzi-
vojam pie Grizinkalna, — ne mājās
viņa mani nebāra. It kā nekā ne-
būtu noticis. Es to kontrolieri atce-
rējos ar maigām jūtām. Ists vīrs!
Ja man būtu pazišanās uz dzelzceļa,
es šim censonim dotu goda rakstu:
pasaziēriem nav ko braukt bez bi-
ļetēm — parezli!

Gultā ielikos lieliskā noskanā.
Sievā man patelca «Ar labu nak-
ti» — viņa vēl kādu laiciņu nēmās

pa vīrtuvi. «Nē, nē, sievietēm jāpa-
rāda stingrība. Vīrs paliek vīrs!» —
iemiegot vēl nodomāju.

Kad no rīta piecelos, sieva jau bi-
ja prom. Viņai kādu stundu ātrāk
jābūt kantorī, kur viņa strādā. Es
atcerējos svētdienu, kontrolieri, un
garastāvoklis bija augstākā labuma.
Bet, kad es qribēju biksēm piepo-
gāt lences — ak šausmas! — nevie-

nas poqas. Vakārā vēl bija, saprot-
riet — nu nevienas! Sieva bija no-
griezusi.

Savā mūžā neesmu poqū plešu-
vis... Bet izejamās bikses — tiri-
tavā... Sievas kumodē apgriezu
atvilktnes otrādi — ne poqū, ne die-
ga galīna. Pat velas auklu viņa bija
noslēpusi. Šiksna man sen saplīsusi.
Mēģināju ar diviell apjoties, bet to
redz — balts. Klauvēt pie kaimi-
nienes, sievas draudzenes, durvīm?
Nekad... Bet darbā taču bija jā-
tiekl...

Abām rokām bikses pieturādams,
metos uz ielas. Kā es torit tiku uz
fabriku, nejautājiet, negribas atce-
rāties. Labi, ka tur vēl mani iz-
glāba vecā krustmāte Anna.

...Un es, lidots, vēl vakar nodo-
māju, ka uzvarētājs esmu es! Ak,
šis velna sievišķis!

R. Bīrlīšs

HALLO, HALLO...

Hallo, Ņujorka! Šeit Londona...

Telefoniski savienot Eiropu ar Ameriku — tas 20. gadsimta ot-
raja pusē nav grūti, taču svarīgi panākt 100% garantiju savieno-
jumam. Bet tas uz līnijas Eiropa — Amerika nav tik viegli.

Vēl pavisam nesen Eiropa un Amerika nebija savienotas ar
telefona kabeli. Runātāja balss pāri Atlantijas okeānam pārlidoja
ar radioviļņu starpniecību. Tik tālu viss būtu labi, ja vien radio-
viļņi, bet sevišķi — isie, kas tiek izmantoti Transatlantijas saru-
nām, nebūtu tik «kaprīzi». Šis «kaprīzes» saistītas ar atmosfē-
ras traucējumiem, īpaši magnētisko vētru laikā. Parasti gan
traucējumi neturpinās ilgāk par 1—2 dienām, taču arī tas ir pie-
tiekoši liqs laiks, lai izjustu telefonisku sakaru trūkumu. Tā-
dos gadījumos vajadzēja samierināties ar telegrāfiskiem saka-
riem: jau daudzus desmitus gadu Eiropu ar Ameriku savieno zem-
ūdens telegrāfa kabelis.

Grūtāk, nekā sākumā izliekas...

Varētu likties, ka arī šinī gadījumā visvienkāršākais atrisinā-
jums ir kabelis. Taču tas ir daudz grūtāk, nekā liekas. Ja tele-
grāfiskā alfabēta elektriskajiem signāļiem ir mazas prasības, tad
to nekādā gadījumā nevar teikt par telefona signāļiem. Morzes
alfabēta signāli bez lielām izmaiņām viegli pārvar 4000 km lielo
attālumu starp abiem kontinentiem. Bet telefona signāli viņā galā
pa kabeli nonāks tikai tad, ja ik pa vairāku desmitu kilometru
lielām atstarpēm tiks novietoti spēcīgi signālu pastiprinātāji.

Un te nu sākas nedienas...

Šādus pastiprinātājus, kuru darbības pamatā ir elektronlam-
pas, itin viegli ierīkot uz sauszemes. Bet kā nodrošināt to darbi-
bu Atlantijas okeāna dziļēs?

Pirms pāris gadiem radās pirmā Transatlantijas telefona kabe-
ļa projekts. Amerikāņu firma «Telephone and Telegraph Co» sa-
darbībā ar Britu pasta administrāciju un «Kanādas Transokeāni-
jas Sakaru Sabiedrību» 1954. gada sākumā stājās pie vairāku
tūkstošu kilometru garā telefona kabeļa izgatavošanas.

Šim kabelim īpatnēja konstrukcija: tas sastāv no diviem va-
diem, no kuriem pirmais — metala drāts — atrodas otra vada,
kas izveidots metala caurules veidā, iekšienē. Abi vadi savstarpē-
ji izolēti ar polistirēna kārtiņu, un viss tas ietverts elastīgā kap-
sulā. Divi šāda kabeļa vadi nodrošina vienlaicīgi 36 telefona
sarunas.

Elektronlampu problēma

Šodien par kabeli varam runāt kā par esošu. Jau divus gadus
to apskalo Atlantijas okeāna ūdeņi, divus gadus tas nekļūdiģi
darbojas.

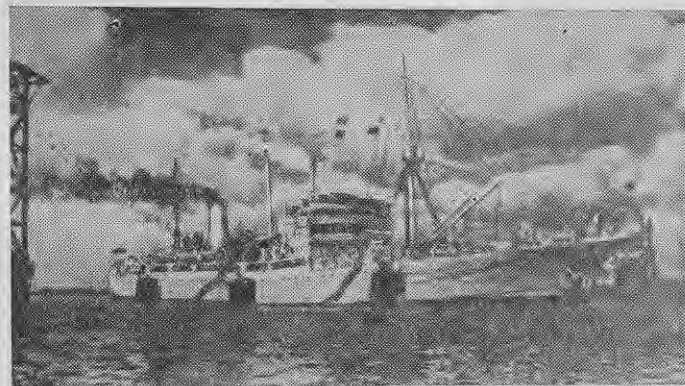
Pastiprinātāji kabelī izvietoti 70 kilometru lielā attālumā
viens no otra. Ļoti svarīgi bija panākt, lai pastiprinātāji būtu sta-
bili un izturīgi. Tas arī saprotams: katrs, pat niecīgākais bo-
lājums izsauktu nepieciešamību izolēt garu kabeļa posmu.

Tpašu problēmu radīja elektronlampas.

Kā zināms, parastās šāda tipa lampas darbojas tikai dažas
1000 stundas. Šinī gadījumā tas nevarēja apmierināt. Sākās mek-
lējumi. Tika iegūti eksemplāri, kuru darbības spējas zinātnieki
aprēķina vismaz uz 10 darba gadiem.

Ne viens vien brīnījies, kādēļ šeit neizmantoja tranzistorus,
kuru darbības spējas praktiski ir neierobežotas. Lieta tā, ka ka-
bela realizācijas etapā tranzistori bija vēl parāk tehniski «neat-
tīstīti», lai ar tiem riskētu pasākumā, kurš izmaksāja 12 miljonus
marcīņu sterliņu.

Aizpaģājušā gada (1956. g.) vīdū «Monarhs», lielākais no pa-
saulē esošajiem kabeļu izvietošanas kuģiem, telefona kabeli no-
vietoja zem Atlantijas okeāna ūdeņiem. Kabeļa viena galā ir
Skotijas osta Obana, otrā — Nufaundlendas plisēta Klarenvilla.
Gala punktus šķir 3600 kilometri.

Iepazīstieties: «Monarhs», lielākais kabeļu izvietošanas kuģis
pasaulē.

PSRS Nopelniem bagātais sporta meistars MAIGONIS VALDMĀNIS.

PSRS Sporta meistars JANIS KROMINS

PSRS Sporta meistars VALDIS MUIŽNIEKS.

PSRS Sporta meistars OLGERTS HEHTS.

ASK basketbolists ALVILS GULBIS.

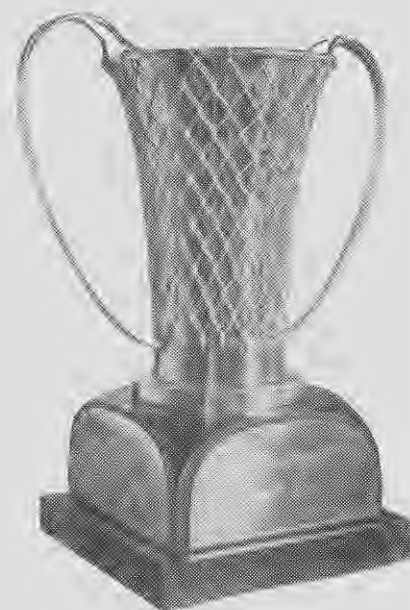

PSRS Sporta meistars LEONS JANKOVSKIS.

ASK komandas treneris PSRS Nopelniem bagātais treneris Aleksandrs Gomeļskis.

Labākie Eiropā

Latvijas basketbolisti atkal likuši par sevi runāt ne tikai mūsu Padomju Dzimtenei, bet tālu aiz tās robežām. Un kā gan ne — ceturto reizi izcīnīts PSRS čempiona nosaukums un no Sofijas pārvests Eiropas kauss, ko dāvāja franču sporta laikraksts «L'Equipe».

Trīsdesmito gadu sākumā Eiropas spēcīgākās basketbola vienības bija Latvijā un Igaunijā, un tās ik gadus savā starpā izcīnīja laikraksta «Chicago Tribune» dāvāto kausu. Latvijas komanda «Starts» to ieguva trīs gadus pēc kārtas. Arī pirmās valstu sacīkstes Eiropā notika starp Latvijas un Igaunijas izlasēm jau 20. gados un beidzās ar Latvijas sportistu uzvaru. Izcīta Latvijas basketbolistu uzvara bija pirmā vieta pirmajās Eiropas meistarsacīkstēs 1935. gadā Zenevā, kur viņi ar 24:18 finālā pārspēja Spānijas izlasi.

Un, lūk, pēc 23 gadiem Latvijas basketbolisti šo vēsturi atkārtēja un kļuva Eiropas kausa pirmie īpašnieki. Kā tas viņiem izdevās? Novēlēsīm jaunus panākumus mūsu basketbolistiem, kas Eiropas kausu pārveda Rīgā.

A. Mūrnieks

Šis Eiropas kauss pirmo gadu pārgāja mūsu basketbolistu īpašumā. Novēlēsīm mūsu basketbolistiem, lai šis kauss vienmēr paliktu Rīgā.

Attēlā pa kreisi —

Berlīnes Humboldta universitātes basketbola komandas kapteinis Herberts Kuliks priecājas par fabrikas «Laima» kolektīva dāvāto šokolādes bumbu.

Attēlā pa labi:

Varšavas «Legija» basketbolisti Rīgā ieradās priecīgi, bet aizbrauca...

Attēlos uz leju:

Pašreiz mūsu «lietals Jānis» sarņā grozu no bulgāru V. Radeva uzbrukuma.

Attēlā — bulgāru basketbolisti (no kreisās): komandas kapteinis Georgijs Panovs, Viktors Radevs, Konstantīns Stoimenovs, Nikola Iljovs un Ļubomīrs Panovs.

Vācu basketbolistiem nelīdzēja arī minūtes pārtraukumā saņemtie trenera Feldriha Malo aizrādījumi.

ASK basketbolists GUNDARS MUIŽNIEKS.

PSRS Nopelniem bagātais sporta meistars GUNARS SILINS.

PSRS Sporta meistars IVARS VERITIS.

PSRS Sporta meistars TEOBALDS KALHERTS.

PSRS Sporta meistars AIVARS LEONCIKS.

ASK basketbolists JANIS DAVIDS.

Bulgāru basketbolisti pēc zaudējuma Rīgā atstāj laukumu ar cerībām revanšēties Sofijā, bet šim cerībām tomēr nebija lemts piepildīties.

Varbūt kāds no šiem mazajiem ziedu pasniedzējiem arī kādreiz pats būs basketbolists un saņems krāšņas rozes.

L. Bļodnieka foto

Pie filmu šūpuļa

ATMIŅU SKICĒJUMS

Kadrs no «Piltenes Prāģeriem».

kusi atmiņā no skolnieka laikiem Jelgavā, kad uzstājās Alunāna ansamblī. Tā ar 1908. gadu iesākās manas «filmu aktiera» gaitas.

Pēc tam, tas varēja būt ap 1916. gadu, mani angažēja Napoleona lomai filmā «Maskavas degšana». Maskavā filmas direktors Hanžonkovs mani nodeva režisoru rokās. Man vajadzēja drūmi raudzīties caur loģu, kur tālumā zvīlo uguns sārti. Izbraucām uz Zvirbulju kalna pusē, tad kādā mežlīnā, kaut kur uz Dmitrovkas pusē.

Epizodi Elbas salā tūlīt pēc uzņemumiem Maskavā vairs neizdevās filmēt, jo 1917. gadā filmētāji pārtrauca darbu un, cik man zināms, sabiedrība aizbrauca uz Franciju. Kad pēc gadiem līdzī Fjodoram Saļapinam devos koncertceļojumā pa Eiropu, mani atkal sameklēja tā pati filmu sabiedrība un filmēšanu pabeidzām Elbas salā, kur bija jātēlo Napoleons, kad viņš gatavojas atgriezties uz Grenobli. Mēmā filma pa šiem gadiem bija savu laiku pārdzīvojuši, un tagad man vajadzēja runāt arī tekstus. (Protams, ieskaņoja kāda īsta korsikānleša runu).

Par latviešu filmu sākām domāt ap 1921. gadu kopā ar toreizējās Nacionālās operas darbiniekiem un operas vokālo sekstetu. Ipaši ar šo domu aizrāvās mūziķis F. Spīngs — viņam bija maza kamera filmu uzņemšanai. Un tā šis čaklais filmu dilettants kādā nebaltā dienā pēc mana «scenārija» sāka griezt pirmo dzimtenes «filmu» — «Piltenes prāģeri».

Drīz vien jau radās arī citi entuziasti, operators Sīlis u. c., kam bi-

ja jau lielāki aparāti. Filmējāmieši jauna.

Šis «piltenešu triks» — pirmais nopietnākais solis filmēšanā Latvijā. Filmu uzņēma sabiedrība «Dzintarfilmā» Rīgā. Te parādījās jau pirmā tehniskā māka, pieredzējuši operatori un režisori.

Uzņemšana notika vēl tai laikā, kad nebija tilta pār Lielupi un Jūrmalas vilciens gāja tikai līdz Lielupē, pasažieri pārgāja upi pa plosu, kur tos saņaidīja Priedaines vilciens.

Pēc tam parādījās vēl citas filmas, kurām nebija nekādas mākslas vērtības. Ap šo laiku uzklīda «Loto kluba» sērģa Lielajā Vērmanes parka restorāna telpās. Šo iestādi vadīja kāds dilettants aktieris Neibūts, un vakaros tur varēja sastapt daudzus aktierus, dziedoņus. Kluba direktors man uzdeva sastādīt jaunu filmu, kas saistīta ar Loto klubu un tā apmeklētājiem. Tā pēc mana scenārija radās filma «Ustupēvs priekš no bēdās», galvenajās lomās: Ella Jēkabsons — Ustupmāte, R. Vizbulis — Ustupēvs, epizodēs piedalījās K. Brivnieks, K. Čakste, Celmiņš, operas sekstets un liels personāls. Visu veicām, kā nu kurš prot. Beidzot ar lielām dėkām filmu izstiepām ap 600 m garu. 1926. g. to izrādīja jaunatvērta «Palladiumā» un filma gāja arī pa visu perifēriju. Pēc tam to ieskaņojām vācu valodā, un «Ustupēvs» devās uz Berlīnes kinematogrāfiem.

Tā pamazām sāka veidoties latviešu filma. Nodibinājās Latvju Filmu Sabiedrība ar E. Rozīti priekšgalā. Te darbojās aktieri A. Mierlauks, A. Kaktiņš, Niedre u. c. Radās arī

Ustupēvs — Roberta Vizbulis.

savi operatori Ed. Kraucis, V. Seglins, Blumbergs.

Tā no filmu sākumiem Latvijā pagājuši jau daudzi gadi. Daudz kas pagājis no atmiņas, tomēr kādreiz der atskatīties uz pagājušajiem pus-simt gadiem; ja pieskalta Alunāna «Zeku kupleju» — no 1908. g. līdz 1958. gadam — iznāk krietna jubileja.

R. Vizbulis

ZVAIGZNE ATVARO...

Pilsonis pārdod veikalā tukšu pudeli.

A. Gintapa zīm.

ĀRZEMĒS

— Mans kungs, vai jūs nezināt, kas ir šis milzīgais cilvēks?
— Tas ir Jaunais latviešu basketbolists Dāvids.
— Pie visiem svētiem! Ja jau tāds viņiem ir Dāvids, tad kāds gan Goliāts?

Z. Zarembo zīm.

— Man liekas, Pēter, ka mēs pērkot esam kļūdušies — tumšs uzvalks pie tavas matu krāsas tomēr būtu pietāvējis labāk.

I. Melgailja zīm.

UZMANTGAIS

— Klausies, turl taču ar abām rokām!
— Nevar, mīlā, stūri gaiīgi palaišt valā.

M. Ramanes zīm.

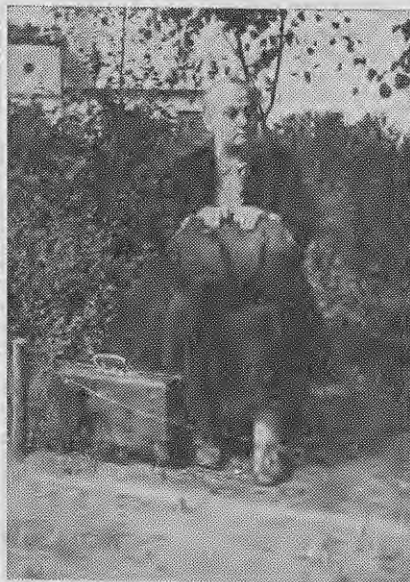
— Nu, kā tu, Kranci, domā? Uz kodisim?

M. Ramanes zīm.

KAD FOTOKAMERA PĀRSTEIDZ...

Lalmīgļe stundas neskalta, bet... «nelalmīgājiem» ārpusē nepalīdz pat pulksteņi, jo nevar taču pēc katrām no jauna aizritējušām trijām minūtēm atgādināt sevi un traucēt sarunu. Kas te palīdzēs? Varbūt vairāk sarunu vietu vai arī — vairāk audzināšanas.

Pie šīs majestātiskās pozas katrā ziņā piederētos tikpat cēla uzvedība, bet... pilsoņi, šķiet, nav padomājuši, ka, pārkāpjot apstādījumu nožogojumus, ir pārkāptas arī viselementārākās sabiedriskās kārtības normas.

«Nāc, solīnu nolieci!» — Bet ja nu tā katrā vietā nav, ja gādīgie Rīgas autoostas saimnieki par to nav padomājuši, ko tad? Un tomēr tas neatļauj pasažieriem šim nolūkam lietot atkritumu tvertnes. Kā zināms, tās ir domātas pašam citam nolūkam.

Bet šis cilvēks varētu daudz lietderīgāk izmantot savas čaklās darba rokas, ja nebūtu tik daudz neapziņu pilsoņu, kuri visu, kas nav ēdams, tūlīt nomet zemē.

LA ESPERANTO GAZETARO

Tuĵ en la komenco, preskaŭ samtempe kun la unuaj vortaroj kaj kun la unuaj literaturaĵoj, komencis aperadi ankaŭ la unuaj gazetoj en la lingvo Internacia.

La unua gazeto en Esperanto estis «La Esperantisto». La unua numero de tiu gazeto estis datita Nürnberg, 1 septembro 1889 kaj ĝi portis la subtitolon «Gazeto por la amikoj de la lingvo Esperanto». Ĝi estis eldonata de Ch. Schmidt, prezidanto de la klubo mondlingva en Nürnbergo sub la kunlaborado de D-ro Esperanto (D-ro Zamenhof). La gazeto estis okpaĝa kaj aperis unu fojon en monato.

El tiu ĉi kerno evoluis iom post iom, ofte spitante grandegajn malfacilaĵojn, la Esperanto gazetaro, kiu ludis kaj ludas gravegan rolon ne nur en la evoluigo de la lingvo mem, sed ankaŭ en la kunligo de Esperantistoj diverslandaj kaj, tute speciale, por firmigo de Internacia solidareco inter la personoj, uzantaj la internacian lingvon, kaj ankaŭ inter la pli larĝaj tavoloj de la popoloj pere de Esperanto.

En la granda verko «Bibliografio de Internacia lingvo» de P. Stojan, ĝis la jaro 1929 aperis entute 689 diversaj gazetoj kaj revuoj. Tiu ĉi nombro enhavas la grandajn kaj gravajn revuojn, sed ankaŭ la malgrandajn, efemerajn gazetojn.

La gazetoj kaj la revuoj en Esperanto, aperantaj komence de la jaro 1953, estas dividablaj je tri ĉefaj kategorioj. Al la unua kategorio apartenas la grandaj internaciaj revuoj kun ĝenerala enhavo: «Esperanto», «Heroldo de Esperanto», «Sennaciulo» kaj aliaj. Al la dua kategorio apartenas internaciaj literaturaĵoj, fakaj kaj specialaj revuoj kaj gazetoj. Inter ili estas aparte menciindaj: «La Praktiko», «Esperantologio», «Sciencra revuo», «Medicina revuo», «Nuntempa Bulgario», «El la Popola Ĉinio», «Norda Prismo», «Nica literaturo revuo», «La Suda stelo» ktp. Al la tria kategorio apartenas diversaj organoj de Esperantaĵa naciaj organizaĵoj. Ili ofte alportas literaturaĵojn, kulturajn novaĵojn, priskribojn de vivkondiĉoj de siaj landoj kaj popoloj kaj tiel helpas al la pli bona internacia interkompreniĝo kaj proksimiĝo kaj proksimiĝo.

La Esperanto gazetaro prezentas riĉan trezoron, kiu estas ofte utiligata por diversaj aranĝoj, ekzemple por publikaj prelegoj, artaj vesperoj, tradukoj en naciajn lingvojn. Tiamaniere ne nur la Esperantistoj, sed ankaŭ la pli larĝa publiko konatiĝas per Esperanto kun la kulturaj valoroj de aliaj popoloj.

LAIKRAKSTI ESPERANTO VALODĀ

Jau tujit paŝa sākumā, gandrīz vienā laikā ar pirmajām vārdnīcām un pirmo literatūru, sāka iznākt pirmie laikraksti starptautiskajā valodā.

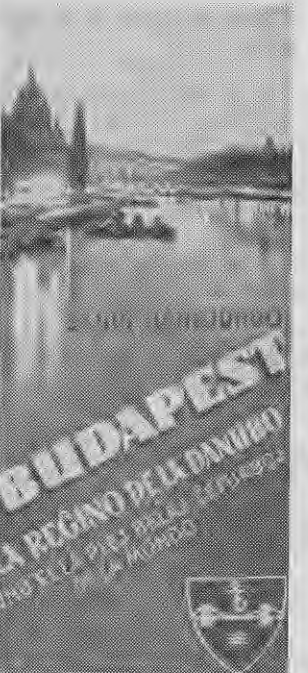
Pirmais žurnāls esperanto valodā bija «La Esperantisto». Šī žurnāla pirmais numurs iznāca Nürnbergā, 1889. gada 1. septembrī. Tā izdevējs bija Nürnbergas pasaules valodas kluba priekšsēdētājs H. Smits, bet līdzstrādnieks D-rs Esperanto (D-rs Zamenhofs, esperanto autors). Žurnālam bija astoņas lappuses un tas iznāca vienreiz mēnesī.

No šī kodola attīstījās, bieži cīnoties ar lielām grūtībām, esperanto prese, kurai ir bijusi un ir svarīga loma ne tikai pašas valodas tālākajā izveidošanā, bet arī dažādu zemju esperantistu apvienošanā un jo sevišķi starptautiskās solidaritātes stiprināšanā starp personām, kas lieto starptautisko valodu, un arī plašākos tautu slāņos ar esperanto palīdzību.

Saskaņā ar P. Stojana lielo «Starptautiskās valodas bibliogrāfiju» līdz 1929. gadam iznākuši pavisam 689 dažādi laikraksti un žurnāli. Šai skaitā ietilpst ne tikai lieli, un svarīgi žurnāli, bet arī nelieli un maznozīmīgi laikraksti.

Laikrakstus un žurnālus, kas iznāk esperanto valodā, kopš 1953. gada var iedalīt trīs galvenās grupās. Pirmajā grupā ietilpst lieli starptautiski žurnāli ar vispārīgu raksturu: «Esperanto», «Heroldo de Esperanto», «Sennaciulo» u. c. Pie otras grupas pieder starptautiski literatūras un speciāli laikraksti un žurnāli. To skaitā jāmin šādi izdevumi: «La Praktiko» («Prakse»), «Esperantologio», «Sciencra revuo» («Zinātniskais žurnāls»), «Medicina revuo» («Medicīnas žurnāls»), «Nuntempa Bulgario» («Mūsdienu Bulgārija»), «El la Popola Ĉinio» («No tautas Ķīnas»), «Norda Prismo» («Ziemeļu prizma»), «Nica literatūra revuo» («Nicas literatūras žurnāls»), «La Suda stelo» («Dienvidu zvaigzne») utt. Pie trešās grupas pieder esperanto nacionālo organizāciju dažādi preses izdevumi. Tie bieži satur literatūras sacerējumus, aprakstus par jaunākiem notikumiem kultūras laukā, sacerējumus par attiecīgo zemju un tautu dzīves apstākļiem un tādējādi veicina labāku starptautisku saprašanos un tuvināšanos.

Esperanto laikrakstos ir bagāti materiāli, ko bieži mēdz izlietot dažādos sarīkojumos, piemēram, publiskiem priekšlasījumiem, maksimāli pasārdarbības vākarlem tulkojumiem nacionālajās valodās. Šādā veidā ne tikai esperantisti, bet arī daudz plašāki sabiedrības slāņi iepazīstas ar esperanto starpniecību ar citu tautu kultūras vērtībām.

«MAZĀS ITĀLIETES LIKTENIS»

Ar tādu virsrakstu mēs pagājušā gada 1. numurā pastāstījām savļem lasītāļiem par mazas itāļu meitenes Adrianas Bellučī likteni. 9 gadu vecumā viņa saslima ar bērnu trieku un pēc šīs drausmīgās slimības palika līdz jostas vietai paralizēta. Mazās Adrianas vecāki darīja visu, lai palīdzētu nelaimīgajam bērnam, bet strādnieku Bellučī ģimene nevarēja sadabūt vajadzīgos līdzekļus. Pasaules progresīvo presi satricēca ziņa, ka Adrianas tēvs, lai sadabātu līdzekļus bērna ārstēšanai, ziedoja savu aci, pārdodot to kādai slavenībai pārstāšanai. Uzzinājusī par Adrianas likteni, čehu sieviešu organizācija sadabāja vajadzīgos līdzekļus, atalcināja Adrianu Bellučī uz Čehoslovākiju, kur tā ārstējās kūrortā Janskijē Lazņī. Te koncentrētas ārstniecības iestādes un labākie speciālisti, lai cīnītos ar bērnu triekas sekām.

Kā tagad klājas Adrianai, kuras liktenis ir ļoti daudzu cilvēku uzmanības centrā? Viņa var brīvi staigāt, lēnām, bet nepārtraukti zūd paralīze. Kopā ar māti viņa jau apmeklējusi savu tēvu Itālijā, un, ja agrāk ārsti domāja, ka labāka gadījumā šīs mazās Itāletes likteni varētu atvieglināt, kaut kā apārstējot vienu kāju, tad šodien nav nekādu šaubu: maza Bellučī kļūs pilnīgi vesela.

Ko visu nevarētu sasniegt šodienas medicīna un zinātne, ja kapitālistiskā pasaule pieņemtu padomju zemes priekšlikumus: beidzot atbrūnēties, demobilizēt armijas, pārvest visas bruņošanās un leroču rūpnīcas uz miera produkciju un visus līdzekļus izmantot cilvēku labākai un vieglākai dzīves nodrošināšanai! Cilvēku sāpju jūra tad sarūktu, par mazām urdzīgām, un arī tās izzustu. Taču maza Itāliete ir tikai viena no daudziem miljoniem bērnu, kas trūkuma vai slimības rezultātā nepazīst bērniņu un galu galā izaug par kropļiem, kuriem dzīve ir tikai smaigs lāsts. Tiesa — Adrianu Bellučī vairš neģaida šīs liktenis. Mūsu planēta ir pietiekami bagāta un cilvēces zinātnes spēks tik kolosāls, lai palīdzētu ne tikai šai itāļu meitenītei vien.

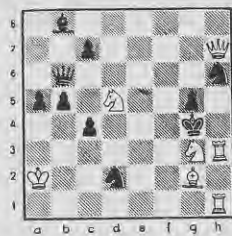
Veļ ārstēšanās nav pabeigta, bet Adriana jau ar savu māti var apmeklēt tēvu dzimtenē, Itālijā.

Adriana zina, ka čehoslovāku ārsti atdos viņai veselību.

Fides I starptautiskā konkursa rezultāti 1957. gadā

Nr. 162
H. L. MUSANTE
1. god. (Argentīna)

Mats 2 gājienos

Nr. 163
J. BIRBRAGERS
2. god. (PSRS)

Mats 2 gājienos

Nr. 164
F. MIHELS
3. god. (Francija)

Mats 2 gājienos

Nr. 165
G. THOMAS
1. god. (Dānija)

Mats 3 gājienos

Nr. 166
D. N. KAPRALOS
2. god. (Griekija)

Mats 3 gājienos

Nr. 167
E. S. SAMOTUGOVŠ
3. god. (PSRS)

Mats 3 gājienos

Risinātāji, kas būs sasnieguši 300 punktus, saņems grāmatu balvas. Atrisinājumus sūtīt «Zvaigznes» redakcijai; termiņš — 30. septembris.

FILATĒLISTU STŪRĪTIS

Mūsu dienās raketu tehnika attīstās visai straujām tempiem un droši vien drīz pienāks diena, kad ļoti īsā laikā sprīdi ar raketēm nogādās vēstules no viena kontinenta uz otru. Jau trīsdesmitajos gados Austrijā, Austrālijā un citās zemēs izdarīja mēģinājumus — pārsūtīt pastu ar raketu palīdzību.

Lai raketu konstruktori daļēji varētu segt savus izdevumus, kas izlietoti raketu būvēšanai, tie izlaida pastmarkas, kuras uzlīmēja kopā ar parasto marku. Tādas markas lietoja kā apmaksas līdzekli par vēstules pārsūtīšanu ar raketi, bet parastās pastmarkas bija apmaksa pastam par vēstules piegādi adresātam.

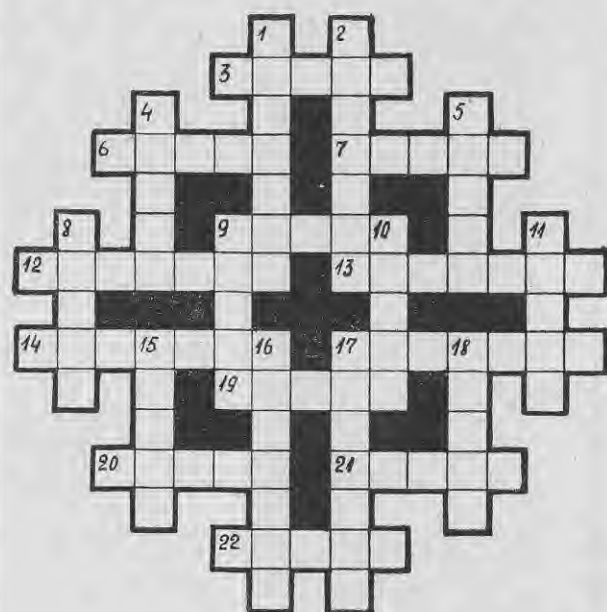
Taču pasta raketes lidoja tikai divi trīs kilometri un to praktiskā nozīme bija maza. Padomju zinātnieku sasniegumi raketu un Zemes māksliņo pavadonu konstrukcijā tālu pārsniedza visus agrākajos gados iecerētos sapņus.

Ievietojam vēstuli un dažas pastmarkas, uz kurām attēlotas raketes. Kaut gan šīs markas vēl nav oficiāli izlaistas, tās, kā nākošo oficiālo izlaidumu priekšteči, bez šaubām, ir interesantas ikvienam pastmarku kolekcionāram.

A. Ridņiks

KRUSTĀM ŠĶĒRSĀM

Sastādījis A. Ivanovs, Rīgā

Horizontāli: 3. Personas vārds komponista Borodina operā, 6. Pazīstams itāļu komponists, 7. Pilsēta Igaunijas PSR, 9. Izcils padomju astronoms, 12. Burāšanas un airēšanas sacīkstes, 13. Skatuves mākslinieki, 14. Stipri uzslidīts, 17. Skaņas refleksijs, 19. Franču rakstnieks, romāna «Pirmais trieciens» autors, 20. Sejas daļa, 21. Bieza burtnīca, 22. Nocietināts, blīvs klājs, grīda.

Vertikāli: 1. Patmīlība, 2. Metams sprīdzelis, 4. Pilsēta KPFSR, 5. Tauta PSRS ziemeļos, 8. Vecas, 9. Elektriskās strāvas līdztekus vads kādam galvenā vada posmam, kurā nepieciešams samazināt strāvu, 10. Ievērojams angļu vēsturisko romānu rakstnieks, 11. Skrējienis vai brauciens pa šķēršļotā apvidū nospraustu maršrutu, 15. Putns kraukļu dzimtā, 16. Metalrūpniecības produkts, 17. Rajona centrs Latvijas PSR, 18. Brazīliešu rakstnieks.

Žurnāla 15. numurā ievietotā krustām šķērsām uzdevuma atrisinājums

Horizontāli: 6. Kislovodska, 8. Zeqerse, 9. Vecaine, 11. Sica, 13. Triks, 14. Anna, 18. Ilqvars, 19. Monroe, 20. «Tirans», 21. Mainīga, 24. Riss, 26. Zutis, 28. Kama, 29. Izraēla, 30. Alūksne, 31. Madagaskara.

Vertikāli: 1. Izlasīt, 2. Andrejs, 3. Kizela, 4. Oksana, 5. Izzust, 7. Operas, 10. Sīrvindts, 12. Citrons, 15. Nutrija, 16. Ziema, 17. Ostas, 22. Irtiša, 23. Badene, 25. Skaņas, 27. Salakas, 28. Kokars, 26. Zilqans.

Vāka pirmajā un ceturtajā lappusē —
SALACGRIVA.

2. Legzdina foto

Redakcijas kolēģija: A. BALODE, R. BLŪMS (redaktors), R. LĀCE, V. LĀCE (redaktora vietn.), J. NIEDRE, L. PURS (atbild. sekr.), S. VIRTMANIS.

Redakcijas adrese — Rīgā, Pērses ielā 10/12. Tālruni: redaktoram — 23173; redaktora vietn. — 21681; atbild. sekretāram — 26342; līdzstrādniekiem, fotografam — 25948; mākslīn. iekārtotājam — 20122; tehn. red., saimn. daļai — 23079. Manuskriptus atpakaļ neizsūniedz. Mākslinieciskie iekārtotāji: O. JAUNARĀJS, I. KLAVA. Tehniskais redaktors L. LIZIŅŠ.

Iespiests Izdevniecību, poligrafiskās rūpniecības un grāmatu tirdzniecības Galvenās pārvaldes 1. tipogrāfijā «Ciņa» Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Pasūt. Nr. 6024. Vāks un pielikumi iespiesti Izdevniecību, poligrafiskās rūpniecības un grāmatu tirdzniecības Galvenās pārvaldes Paraugtipogrāfijā, Rīgā, Puškina ielā 12. Parakstīts iespiešanai 1958. g. 15. augustā 5 iesp. loks, Tirāža 90000 eks, Maksā 3 rubļi.

PA Salacu

Ž. Leqzdiņa foto

Pie Mērnleku dzirnavām upe gāžas pāri aizsargsprostam.

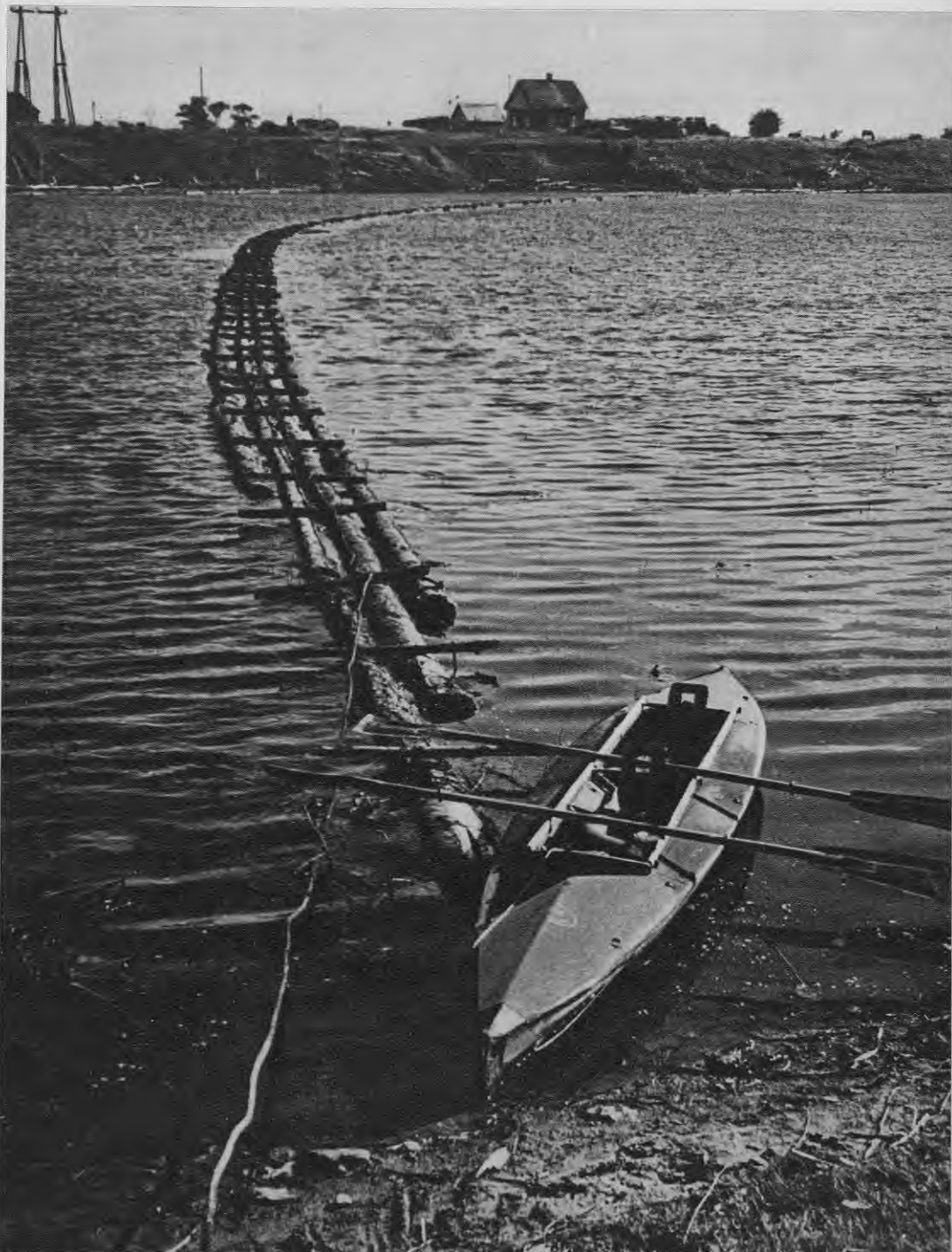

Sāds loms Salacas iztekā nav nekāds retums.

Pirmais tilts pāri Salacai. Patiesībā te arī upe sākas.

Pie Salacgrīvas straumi šķērso enkurnieku celtā ragata.

MAKSĀ 3 RUBĻI